మొదటి ముద్రణము
ప్రతులు ౧౦౦౦

వెల ౨-౦-౦

ప్రకాశకుఁడు :
చర్ల గణపతిశాస్త్రి,
ఆర్షగ్రంథమాల,
సమిశ్రగూడెము, నిడదవోలు. (R. S.) పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా.

అవంతీ ముద్రాశాల,
రాజమహేంద్రవరము.

విళంబి
మాఘ పూర్ణిమ
౧౯౫౯

విషయసూచిక

పూజ్య గాంధి మహాత్మునికి

గ్రంథరచయిత:

వక్కల గణపతిశాస్త్రి.

-: సమన్వయము :-

ప్రాచీనకాలమునుండి అనుస్యూతముగా వచ్చుచున్న ధర్మములు మాటలలోఁ జెప్పుకొనుచు వానిప్రకారము ఆచరింపక ప్రజలు భ్రష్టులగు చుండుటవలన ఆయా కాలములలో మహాత్ములు పుట్టి వానిని సరిదిద్ద యత్నించుచుందురు. ఆమహాత్ములు చెప్పి యాచరించినదానిలో పైపైకి వానిరూపములు వేఱుగా గనిపించినను వాని మూలరూపములు ఒకటే. మనుష్యులు సాధారణముగా ఆశకు వశులై తాము తప్పుపనులు చేయు చుందురు. ఆశచేఁ దప్పుపనులు చేయుచు అందులోనే సుఖము శుభము గలుగునని తలఁతురు. కాని వాస్తవమునకు ఆశలోఁ బుట్టుటయే దుఃఖము నకు మూలమని తెలియలేకున్నారు. అందుచే ఆశను వదలుము అని ప్రపంచము పుట్టినదగ్గఱనుండి అందఱు మహాత్ములు చెప్పుచునేయున్నారు. అజ్ఞానులైన ప్రజాసామాన్యమున కిది మనస్సున కెక్కఁడు. ఆమహాత్ములు మననము చేసి చెప్పినదే మతము అయినది. తమ దేశకాలపరిస్థితులను అవగాహనముచేసికొని చెప్పిన మతప్రవక్తల మూలాశయములను గ్రహించలేక యామతముల బాహ్యరూపములనె చూచి సత్యాన్వేషణము చేయనివారికి దేశకాలభేదములలో నేర్పడిన మతములు భిన్నములుగను విరుద్ధములుగను దోఁచును. ఆ మతకర్తల యాశయములో సూక్ష్మమైన భేదములున్నను ఆచరణకు అవి యడ్డురావు. అసలు అది సరియైనమతమే యయినచో దానికి ఇతరమతముతో విరోధము రానేరాఁగూడదు. ఆశ వదలి ప్రేమతో నుండుటయే మతమునకు మూలము. మతముయొక్క మూలసూత్రములను జూడక పై పై విషయములను జూచి తమ మతసత్య ములను జూడకపోవుటచే ఆయా మతములవారు తమమతమె గొప్పదని గర్వించి యితరమతములవారితోఁ గలహించుచుఁ దమమతములలోనికి ఇతరమతములవారిని గలుప యత్నింతురు. ఇటువంటివారికిఁ దమ తమ

మతముల మూలాశయమేమో తెలియనే తెలియ దనవచ్చును. దేశకాలము ననుసరించి ఆచారవ్యవహారములలోను దేశభాషలలోను ఏమైనఁ గొలఁది భేదములున్నను వానిని సమన్వయదృష్టితోఁ బరికించి సరుమకొనవలసినదే కాని ఏమాత్రము సంఘర్షణము కలహము చేయరాదు.

పూర్వపు భారతఋషులు రచించిన ధర్మశాస్త్రములలో వర్ణాశ్రమ విభాగము అంగీకరింపఁబడినది. దేవునిగూర్చియు ఆత్మనుగూర్చియు నిశ్చయము చేయఁబడినది. బుద్ధుడు వర్ణాశ్రమవిభాగమును అంగీకరింపలేదు. దేవుడు ఆత్మ అనునవి అవ్యాకృతములు (నిర్వచింపరానివి) అని చెప్పెను. ఈవిషయములో పూర్వఋషులభావమునకు బుద్ధుని యుపదేశములకు విరోధము పైకిఁ గన్పట్టునట్లు తోఁచుచున్నది. కాని లోతుగ ఆలోచించినచో వానికి అట్టివిరోధము లేకపోవుటయేగాక ఏకత్వముఁ దోఁపక మానదు. పూర్వము ఋషులు మనుష్యులలో బ్రాహ్మణులు ఉత్తములని చెప్పిరి. మఱియును బ్రాహ్మణు లెవరు? ఎందుకువారు ఉత్తములైరి? అని ప్రశ్నించుకొని శమదమాదులు (అంతర్బహిరింద్రియనిగ్రహాదులు) గలవారె బ్రాహ్మణులు అనియు 'నకులేన నజాత్యాహి క్రియాభిర్బ్రాహ్మణోభవేత్' (భారతము) కులముచేతను జాతిచేతను బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు సత్కర్మలచేతనె బ్రాహ్మణుఁడగును అనియు చెప్పిరి. విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యైష్ఠ్యం (మనుస్మృతి) జ్ఞానమువల్లనే బ్రాహ్మణులకు శ్రేష్ఠత్వము గలుగుననియుఁ జెప్పిరి. మఱి వారు ఆశకులోఁబడి ధనాదులు పుచ్చుకొనరాదని "ప్రతిగ్రహారుచి స్స్యాత్" ధనాదులు ప్రతిగ్రహించుటయందు ఆసక్తిగలవాఁడయి యుండరాదనిరి. సరే పుచ్చుకొనునయ్యా వాఁడేమగును? అనఁగా "స్థిత్యర్థాదధికం గృహ్ణన్ బ్రాహ్మణో యాత్యధో గతిం" శరీరమునిలఁబెట్టుకొనుట కంటె ఎక్కువ పుచ్చుకొన్నచో అధోగతి గలుగునని చెప్పిరి. దీనికిని బుద్ధుడు బ్రాహ్మణాది ధర్మములలో చెప్పినదానికిని భేదము కొంచెమైనను లేదు. నేఁడు సంఘములోనున్న వర్ణములు సరియైన వర్ణములు కాకపోవుటచేతనె

బుద్ధుఁడు వర్ణవ్యవస్థను ఖండించెను. పూర్వము ఋషులు చేసిన విభాగము జీవితవృత్తులనుబట్టి ధర్మప్రక్రియ విభజింపఁబడినది. బుద్ధునికాలమునకే వర్ణవ్యవస్థ పాడైనది. నేఁడు అసలు సంఘములో ఏవర్ణమునులేదు. అసలు వర్ణధర్మములోఁ బరార్థమై వారు చేయవలసిన వృత్తులు చెప్పఁబడెను. నేఁడు ఎవరో కొందఱువ్యక్తులను తప్పించినచో మిగిలినవారందఱు స్వార్థపరులె. పూర్వపద్ధతిలో స్వార్థపరత్వమునకుఁ జోటులేదు. అర్థ కామములకు దాసులయిన లోకులు తలఁచునదే ధర్మముగా గ్రహింపరాదు.

ఇంక ఆత్మసంగతి. ఆత్మనునమ్మినచో జన్మలను పుణ్యపాపఫలము లను అనుభవించునది యేది యని ప్రశ్నించుకొని పూర్వులు ఆత్మను అంగీకరించిరి. బుద్ధుఁడు ఆత్మవిచారణలో భిన్నమతములను ప్రదర్శించి ఆత్మవాదమును ఈశ్వరవాదమును అవ్యాకృతముగా (చూ. ౩౭ పుట) స్పష్టముగా చెప్పరానిదిగా చెప్పెను. జన్మలను పుణ్యపాపాములను అనుభ వించుట యెట్లు అనుదాని కీ క్రింది విధముగా సమాధానము చెప్పఁబడెను. పాలు పెరుగుగా మాఱుటకై కాచఁబడుట మొదలగు రూపములను పొందుచున్నవి. పెరుగు వెన్నగానగుటకు మథింపఁ బడుచున్నది. ఇట్లే పుణ్యపాపాములను జేసినజీవుఁడు తన తరువాతిరూపమును పొందును. పూర్వరూపము తరువాతిదానికిఁ గారణమగుచున్నది. ఇది జన్మజన్మాంత రములకును వర్తించును. ఇట్లు వారు చిత్తప్రవాహమును అంగీకరింతురు. ఇందులో నామములోనేగాని అసలువిషయములో ఎక్కువగా భేదము గానరాదు. ప్రస్తుతము ధర్మాచరణము ముఖ్యమనుదృష్టితో సగుణ నిర్గుణ శివకేశవాది వాదాది పరిహారమునకై ఈశ్వరవాదమునుగూడ బుద్ధుఁడు అవ్యాకృతమనెను. బుద్ధుఁడు స్వర్గాదిలోకములను అంగీకరించునట్లు గని పించుచున్నది. పూర్వఋషులు మోక్షమునకు సమాధిని సాధనముగాఁ జెప్పిరి. బుద్ధుఁడు నిర్వాణమునకు ధ్యానమును జెప్పెను. ధ్యానము సమాధి యీ రెండును ఒకటే. బుద్ధుఁడుచెప్పిన భిక్షుధర్మములకు పూర్వులుచెప్పిన సంన్యాసధర్మములకు భేదము అంతగాఁ గన్పట్టదు. నిష్కాముకత్వ వైరాగ్య

బ్రహ్మచర్యములు సమానములై పోనీ ఏమాత్రమైనను గొంతభేదమున్నదని యున్నను అవి సాంఖ్యాదిధర్మములకు ప్రాచీనధర్మములకుఁ గలిగినంత మాత్రము భేదమె గలదు. లోకములోని సామాన్యజనములలోఁగల భావము లను పురస్కరించుకొని మతములలో భేదమున్నదని కలహింపరాదు పూర్వాచార్యులలోఁగూడ మతఖండనములు లేకపోలేదు. కాని అవి వారి వారి కాలములలోఁగల అధర్మప్రాబల్యమును తగ్గించుటకై ఏర్పడినవిగా మనము తలంపవలయును. కనుకనే పురాణములలో బుద్ధుని దశమావతా రముగాఁ బేర్కొనుట తటస్థించినది. శివకేశవులకు భేదము గలదని కలహించినప్రజలు వివేకులుగా మనము గ్రహింపఁగలమా? ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైతమతములు అధికారిభేదములనుబట్టి గలిగినట్లే బౌద్ధాదిమతము లును అధికారిభేదమునుబట్టి గలిగెనని మనము చెప్పుకొని సమన్వయించు కొని మనము వానిమూలములను ఆ యా కాలములలో ఆమహానుభావు లెందుకు అట్లు చెప్పవలసివచ్చినదో తెలిసికొని పరస్పరసహనముగలిగి వారి వారి ధర్మములను చక్కఁగా గ్రహించి యాచరింపఁ బూనుకొందుముగాక.

ఈ నా "బుద్ధభగవానుఁడు—జీవితసంఘటనలు" అనుగ్రంథము పూర్వపు త్రిపిటకములను ఆధారముచేసికొని వ్రాయఁబడినది. ఇందు ముఖ్య మైనసంఘటనలును ముఖ్యమయిన బుద్ధోపదేశములును వీలైనంత సమగ్ర ముగాఁ జెప్పఁబడెను. త్రిపిటకములలో మహిమలకు ప్రాధాన్యమీయఁ బడినది. ఇది బుద్ధుని ఆశయములకు విరుద్ధమనుభావముతో అలౌకికసంఘ టనలకు ప్రాధాన్యమీయక లౌకికమానవత్వమె యిందు ప్రదర్శింపఁబడినది.

అన్నివిధముల బౌద్ధమతమునుగూర్చి తెలుపుటకై క్షేత్ర, మతాది విషయములును దెల్పఁబడినవి. దీనిని సహృదయులు తగినరీతితో నాద రించి తగుఫలితమును బొందుదురుగాక యని యాశించుచున్నాను.

22-2-59. }
ఆర్షగ్రంథమాల. }

ఇట్లు.
చర్ల గణపతిశాస్త్రి.

బుద్ధభగవానుఁడు - జీవితసంఘటనలు.

౧. బుద్ధుని జన్మ

జంబూద్వీపమున భారతవర్షమను దేశము గలదు. అందు మధ్య ప్రదేశమున బీహారులోఁ దూర్పుగ కజంగలమను రాష్ట్రము గలదు. నేఁడది బీహారులో సంథాల జిల్లాలో 'కంకజోలు' అనుపేర పిలువఁబడుచున్నది. అందు శాక్యవంశ రాజులు ప్రసిద్ధులు. శాక్యకులము సూర్యవంశీయుఁడైన ఇక్ష్వాకుని వంశములోని యొకశాఖ. శాకవృక్షములతో నిండిన నివాసములు గలవారై యుండుటచే వారు శాక్యులనఁబడిరి. ఆ కజంగలమును శుద్ధోదనుఁడను శాక్యవంశపురాజు పరిపాలించుచుండెను. అతనికి కపిలవస్తుపట్టణము రాజధానిగా నుండెను. అది కపిల మహాముని వాస్తువునందు (పట్టణము కొఱకు ఏర్పఱుచఁబడినచోట) గట్టఁబడిన పురము గాన కపిలవస్తువనఁబడెను. ఆతనికి మహామాయ, ప్రజావతి అనునిద్దఱు భార్యలు గలరు. ఆషాఢోత్సవములలో ఒకనాఁడు మహామాయ స్నానముచేసి పరిశుద్ధురాలై యుపవాసవ్రతముపూని నిశ్చలమనస్సుతో రాత్రి నిదురించెను. రాత్రిసమయమున ఆమె 'ఒక తెల్లనియేనుఁగు తనగర్భమును జొచ్చినట్లు' కల గనెను. ఆమెకు ఒక మహాపురుషుఁడు జనించునని బ్రాహ్మణులు స్వప్నఫలము చెప్పిరి. పిదప ఆమె గర్భవతి యయ్యెను. పదిమాసములు నిండినపిదప ఆమెకు తన పుట్టినింటికిఁ బోవవలయునని కోరిక గలిగినది. ఆమె కోరికప్రకారము శుద్ధోదనమహారాజు కపిలవస్తు పట్టణమునుండి యామె పుట్టినిల్లు దేవదహపట్టణమునకుఁ బంపెను. మహామాయ దేవదహపట్టణమునకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యమున లుంబినియను శాలవనములో క్రీ. పూ. ౬౨౩ సంవత్సరమున వైశాఖ పూర్ణిమనాఁడు బుద్ధునిఁ గనినది. ఆ సమ

యమునసే యా యా ప్రదేశములందు బుద్ధునికిఁగాఁబోవు భార్య యశోధర, సారథి ఛందకుఁడు, అమాత్యుఁడగు కాలఉదాయి, ఉత్తమగజము, కంథక మను గుఱ్ఱము, మహాబోధి వృక్షము ఉద్భవించెను. అనంతరము పరివారము రెండు నగరములవారును కుమారుని తల్లిని దీసికొని కపిలవస్తు నగరముఁ జేరిరి.

మహారాజునకుఁ గుమారుఁడు కలిగెనని విని కాలదేవలుఁడను నామాంతరము గల యసితమహర్షి చూచుటకు వచ్చెను. రాజు కుమారునిచే ఋషికి నమస్కారము చేయించెను. అసితమహర్షి చూచి యాశ్చర్యపడి "ఈ కుమారుఁడింటిలో నున్నచో మహా చక్రవర్తి యగును. ఇల్లు వీడినచో బుద్ధుఁడయి (మహాజ్ఞానియయి) సర్వప్రాణుల నుద్ధరించును" అని చెప్పెను.

కుమారుఁడు పుట్టిన కాలమున జనులు సకలసంపదలతో తులతూగు చుండిరి. ప్రజల గోర్థములు సిద్ధించుటచే తండ్రి తన కుమారునకు సిద్ధార్థుఁడని పేరు పెట్టెను. సిద్ధార్థుఁడు పుట్టిన యేడవనాఁడు తల్లి మహామాయ తన సపత్నియగు ప్రజావతి గౌతమిచేతిలోఁ గుమారుని నప్పగించి పరలోకమున కేగెను. గౌతమి యొడిలోఁ బెరిగి క్రమముగాఁ గుమారుఁడు గౌతముఁడనఁబడెను.

౨. బుద్ధుని బాల్యము.

ఒకనాఁడు శుద్ధోదనుఁడు తొలకరికిముందు ఒకటి తక్కువగా ఎనిమిది వందల నాగళ్ళతోఁ దొలము దున్నుచు హలోత్సవము ఏఱువాఁక పండుగ సాగించుచుండెను. అంతఃపురము కూడ ఉత్సవము చూచుటకు వచ్చెను. పరిచారికలు కుమారుని ఒక్కనిని ఒక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యుత్సవములో మునిఁగియుండిరి. అపుడు సిద్ధార్థ కుమారుఁడు పద్మా

సనము పై చుకొని ధ్యాననిమగ్నుఁడయ్యెను. పరిచారిక లదిచూచి యబ్బుర పడి రాజునకుఁ జూపిరి.

క్రమముగ సిద్ధార్థుఁడు పదునాలు సంవత్సరముల వాఁడయ్యెను. ఒకనాఁడు తోటలో విహరించుచు బాణము దెబ్బతిని క్రిందఁబడిన యొక హంసను జూచి దాని ప్రాణముల కాపాడెను. పినతండ్రికొడుకు దేవదత్తుఁడు తన బాణముచేఁ బడిన యా హంసను దీసికొన వచ్చెను. అపుడు కొట్టినవానిదే హంస అని దేవదత్తుఁడన రక్షించినవానిదే అని గౌతముఁడనెను. చివరికి "రక్షించినవానిదేగాని కొట్టినవానిది గాదు హంస" అని న్యాయాధికారి యిచ్చిన తీర్పుచేత నిరాశుఁడై యప్పటినుండి సిద్ధార్థుని మీఁద దేవదత్తుఁడు అసూయ వహించియుండెను.

3. వివాహము — వైరాగ్యము.

అది మొదలుకొని సిద్ధార్థుఁడు విరాగియై యుండ మొదలిడెను. శుద్ధోదనమహారాజు తన కొడుకు వైరాగ్యమును అసితమహర్షి చెప్పిన భవిష్యవాణిని దలఁచుకొని తన కుమారునికి రాజ్యభోగాములందుఁ గోరిక కలుగుటకై వివాహము చేయ నిశ్చయించి యొక యుపాయము పన్నెను. ఒకరోజున రాజకుమారునిచే కన్యలకుఁ గానుకలిప్పింపఁజేసెను. ఆ కానుక లిచ్చునప్పుడు రాజకుమారుని దృష్టి యొక కన్యపై లగ్నమగుట గని యాకన్య దేవదహమహారాజగు దండపాణి కుమార్తెయైన గోప యని తెలిసికొని యామెను దనకుమారునికి పెండ్లిచేసెను. గోపకు యశోధర, మృగ్య, ఉత్పలవర్ణ అను నామములు గూడఁ గలవు. వివాహమైన నాఁటినుండి రాజకుమారుఁడు తన భార్యయందు మిగుల అనురాగము గల వాఁడైయుండెను. ఇట్లుండ ఒకదినమున సిద్ధార్థుఁడు తన తండ్రి సెలవు పొంది సమస్తాలంకార శోభితమగు కపిలవస్తు పట్టణమును జూడ రథ

మెక్కి బయలుదేరెను. శుద్ధోదనుఁడు తన కుమారునకు దుఃఖకరదృశ్యములు గనిపింపకుండ నగరము నలంకరింపఁజేసి కట్టుదిట్ట మొనర్చెను. సారథి ఛందకుఁడు రథము నడపుచుండెను.

౪. ముసలివారు మొదలగువారిని చూచుట.

పైవేళమున దారిలో సిద్ధార్థునకు ఒకముసలివాఁడు కనఁబడెను. వానిదంతములూడిపోయియుండెను జుట్టు నెఱసినది. ఒడలు ముడుతలుపడినది. చేతితో నొకకఱ్ఱ పట్టుకొని వెళ్ళుచుండెను. ముసలివానిని ఎప్పుడును జూడని సిద్ధార్థుఁడు ఛందకుని నడిగెను. "సౌమ్యుఁడా! ఇతఁడెవరు? వీని జుట్టుకూడ మనజుట్టువలె లేదే" అప్పుడు సారథి యిట్లనెను. "ఆయుష్మంతుఁడా. ఇతఁడు ముసలివాఁడు ఈ చిహ్నములు ముసలితనపు లక్షణములు. పడుచుఁదనములో ఇతఁడును మనవలె ఉన్నవాఁడే వయస్సు గడచిన కొలఁది శరీరమిట్లు అయిపోయినది." ఇది విని సిద్ధార్థుఁడు వడఁకిపోయి "అయితే మనముకూడ ఇట్లు అయిపోవువారమేనా?" అని విచారముతో నడిగెను. "అవును అందఱును ఇట్లే అగుదురు" అని సారథి యనెను. ఇది వినీ వినుటతోడనే సిద్ధార్థుని మనస్సు దుఃఖములో మునిఁగిపోయెను. ఇంక నగరమును జూడఁజాలించి "రథమును ఇంటికి నడపు" మనెను.

ఇట్లే ఒకరోగిని, ఒకశవమును జూచి 'తానును రోగియగుదునని, తన ప్రాణములను పోయెడిదే' యని సారథివలనఁ దెలిసికొని ముసలితనము, రోగములు, చావు రాకుండనుండు నుపాయమేమి యని నిరంతరము విచారముతో నాలోచింపఁ దొడఁగెను. "తాను ముసలివాఁడనగుదునని తలంచుకొన్నప్పుడు వాఁడింక ఈ జీవితములో ఆనందమెట్లు పొందఁగలఁడు? రోగములచేఁ బీడింపఁబడుచు పుట్టిన ప్రతివాఁడు చనిపోవలసినదేనా? చావునుండి తప్పించుకొను మార్గము లేదా? ఓ మూర్ఖపు నరుఁడా! ఎంత భ్రమలోఁబడియున్నావు. ఏదో యొక దినమున నీ శరీరము మట్టిలోఁ గలిసిపోవలసినదేయని నిశ్చయముగాఁ దెలిసియుండియు

నీవెంత యజాగ్రత్తగా నున్నావు. ఎంత మోహాంధుఁడవై యున్నావు" అని విచారించుచు విరక్తుఁడై యుండెను.

ఇట్లు ఆలోచించుచు నొకనాఁడు ఆ నగరము మార్గమువెంబడి పోవు నొక సంన్యాసిని జూచెను. ఆ సంన్యాసినిజూచి యిట్లు సారథి నడిగెను.

"సౌమ్యుఁడా! ఇతఁడెవరు?"

"ఇతఁడు సంన్యాసి." అని సారథి యనెను.

"ఇట్లు జుట్టు తీయించుకొని కాషాయబట్టలు గట్టుకొని తిరుగుచున్నాఁడేమి."

"సంసారసుఖము అసారమని తెలిసికొని, శరీరములు నిత్యములు గావని గ్రహించి యన్నిటిని వదలి భిక్షావృత్తితోఁ దిరుగుచున్నాఁడు."

సిద్ధార్థునికిఁదాను గూడ సంన్యాసి గావలయునని తలఁపుగలిగెను. ముసలితనము మొదలగువానినుండి ముక్తిపొందుట కీసంన్యాసము ఉపకరించునని తలపోసి యానాఁడే యిల్లువీడ నిశ్చయించుకొనెను.

౫. రాహులు జన్మ

ఆనాఁడే యశోధర యొక కుమారునిఁగనెను. నాఁటికి సిద్ధార్థునికి ఇరువది యెనిమిదేండ్లు నిండెను.

ఆవార్తవిని నన్ను మ్రింగుటకు ఇంకొక రాహువు ఉదయించెనా "వీఁడు రాహులుఁడు" (రాహువును దీసికొని వచ్చినవాఁడు) అని సిద్ధార్థుఁడనుకొనెను.

తన కుమారుని నోట వెలువడిన "రాహులుఁడు" అను పేరునే తన మనుమనికి శుద్ధోదనుఁడు పెట్టెను. మనుమఁడు కలిగినందులకు శుద్ధోదనుఁడు పట్టణమంతయు అలంకరింపఁజేసెను. సిద్ధార్థుఁడు ఆ దినమే

యిల్లువీడ నిశ్చయించుకొనుచు మామూలు ప్రకారము రథమెక్కి యుద్యానవనమునకుఁ బోవుచుండెను. అప్పుడు కృశాగౌతమి యను క్షత్రియకన్య మేడమీఁదనుండి చూచి సిద్ధార్థుని సౌందర్యమును మెచ్చుకొనుచు ఇట్లనెను. "ఆతల్లి పరమ శాంతురాలు, ఆతండ్రి పరమ శాంతుఁడు. ఆ స్త్రీ పరమ శాంతురాలు ఎవతె యిటువంటివాఁడో" ఈమాటలువిని "ఏరాగాదుల శాంతించుటవలన హృదయము శాంతముకాఁగా తనకుఁదాను ఎవఁడు ప్రయత్నించుచున్నాఁడో యట్టివానినిగన్న తల్లి పరమ శాంతురాలు, తండ్రి పరమ శాంతుఁడు, భార్య పరమ శాంతురాలు రాగాదులు శాంతించుటవలన మనుజుఁడు పరమశాంతుఁడగును" అని యామె నాకుఁ బ్రియముపదేశించుచున్నదని తలఁచి యామెకు గురుదక్షిణగా నొక ముత్యాల హారమును బంపెను. ఈ సిద్ధార్థుఁడు ఈహారమును నాకుఁ బ్రేమ కానుకగాఁ బంపెనని కృశాగౌతమి యనుకొనెను.

౬. గౌతముని యభినిష్క్రమణము (ఇల్లు వీడుట)

ఆ నాఁటి రాత్రి యింటికి గౌతముఁడు ఆలోచనా నిమగ్నుఁడై వచ్చి కొలఁదిసేపు మంచముపైఁ బరుండెను. తమ నృత్యాదులు చూచి యానందింపక పరుండియున్న రాజకుమారునిఁజూచి యతని కక్కఱలేని యీ నృత్యాదులవలనఁ బనియేమి" యని యెక్కడివారక్కడనే నిదురించిరి కొలఁది సేపటిలో మెలఁకువ రాఁగా రాజకుమారుఁడు ఆ స్త్రీ సమూహమును జూచెను. ఒకతె గుఱ్ఱుపట్టుచుండెను. ఒకతె పండ్లు కొఱుకుచుండెను. ఒకతె నోటివెంబడి చొంగ కారుచుండెను కొందఱు వస్త్రములు జారి వికృతముగనుండిరి ఇది చూచి, ఆ యంతఃపురమును శ్మశానముగఁ దలఁచి వెంటనే యిల్లువీడి బయలుదేఱెను. ద్వారముకడనేయున్న తన సారథి ఛందకునిలేపి కంథకమను గుఱ్ఱమును సిద్ధపఱుపుమని చెప్పి చివరిసారి తనకుమారునిఁ జూడఁగోరి తన భార్య శయనాగారమునకు వెడలెను.

యశోధర తన శిశువు శిరస్సుపైని చేయియుంచి నిదురించుచుండెను. సిద్ధార్థుఁడు చివరిసారి కుమారుని నెత్తుకొని పోఁదలంచెను. కాని

తన భార్య చేయి తొలఁగించినచో ఆమె లేచును. గనప్రయాణమున కష్టము కలుగును అని తలఁచి వెనుకకు మరలెను.

ఛందకుఁడు మఱుమాటాడలేక సిద్ధపఱచిన కంథకమను గుఱ్ఱము నెక్కి "కంథకమా ! ఈరాత్రి యిక్కడనుండి దాటింపుము నేను జ్ఞానము పొంది సమస్త ప్రజలను సకలవిధ దుఃఖములనుండి దాటింతును" అని యనుకొనుచు సిద్ధార్థుఁడు బయలు వెడలెను.

"ఇంతరాజ్యమును ఇట్టి భోగములను విడిచిపెట్టుచుంటివే. నే నొక గొప్ప చక్రవర్తిని గాఁబోవుదునుగదా" అని వెనుదిరుగఁ * గోర్కెపొడమెను. అంత సిద్ధార్థుఁడు ఆ కోర్కెను దోసిపైచి తన నిశ్చయమును దృఢపఱుచుకొని యటనుండి వెడలిపోయెను. రాజకుమారుని మాట కెదురాడలేక ద్వారపాలకులు కోటగుమ్మమును దెఱచివైచిరి. అతఁడు మూఁడు రాజ్యములుదాటి అనోమానదిదగ్గఱకు (గోరఖ్పూరుజిల్లా) వచ్చెను. సిద్ధార్థుఁడు ఆ గుఱ్ఱముతోనే యొక్కమాటుగా ఆనదిని దాటెను. "నేను బుద్ధుఁడ నైనపిదపఁ దండ్రిగారిని దర్శింతును" అని తండ్రితోఁ జెప్పుమని చెప్పి సారథి ఛందకునిఁ బంపివైచెను. తన యజమానుని గమ్యస్థానము చేర్చి కంథకము గుఱ్ఱముమేను విడిచెను. ఛందకుఁడు విచారముతోపాటు వెనుకకు మరలెను.

౭. త ప స్సు

సిద్ధార్థుఁడు అనోమానది దగ్గరనున్న "అనూపియ" అను మామిడి తోటలో ఒక వారము దినములుండి యటనుండి బింబిసారుని పట్టనమగు రాజగృహము చేరెను. అక్కడ భిక్షయెత్తి సరిపోయినది మాత్రమె గ్రహించి భుజింప మొదలిడెను. అదివఱకు బహురుచ్య పదార్థములను దిన్నవాఁడగుటచే అతనికి ఆ మామూలు భిక్ష రుచింపదయ్యెను. అప్పుడు

* ఈ కోర్కెయే మారుఁడుగా వర్ణింపఁబడెను.

తనలోఁదానిట్లు తలంచుకొనుచు బోధించుకొన సాగెను. "ఓ సిద్ధార్థా! నీవు గొప్పకులములోఁ బుట్టి సుగంధయుక్తములు బహుమూల్యములునగు భోజనముల భుజించుచు నీవు ఒకసంన్యాసినిజూచి 'ఎన్నఁడు సంన్యాసినై భిక్షయెత్తుకొని భుజింతునో' అని తలఁచితివే; ఇప్పుడాభిక్షను భుజించు సమయము రాఁగా ఆభిక్షను భుజింపలేక విచారించుచుంటివా!" అని తన్నుఁ బ్రబోధించుకొని సంతృప్తితో భుజించెను.

ఈ సిద్ధార్థుని యాకారాదులను జూచి యారాజు బింబిసారుఁడు తన యైశ్వర్యమునిచ్చి తీసికొని సుఖింపుమనెను. "నాకీ యైశ్వర్యమునందుఁ గోర్కెలేదు. జ్ఞానము పొందుటకు బయలు దేఱితిని" అని సిద్ధార్థుఁడనెను. "అయితే బుద్ధుఁడ (జ్ఞాని) వయిన పిదప ఈరాజ్యమునకు వచ్చి నాకు జ్ఞాన ముపదేశింపుము" అని ప్రార్థించెను. "అట్లే వచ్చెదను" అని చెప్పి సిద్ధార్థుఁడటనుండి వెడలిపోయెను.

అట్లు పోవుచు ఉద్దక రామపుత్త్రుఁడయిన యాలారకాలాముఁడను తపస్విదగ్గఱ సమాధిజ్ఞానమునుబొంది బుద్ధత్వమును బొందుట కదియును జాలదని తలఁచి యటనుండి గయకుఁబోయి గయాశీర్ష పర్వతమువగ్గఱ నిరంజనా (ఫల్గునది) నది తీరమున "ఉరువేల" అనుచోట ఆఱుసంవత్సరములు ఘోరతపస్సు చేసెను. అచట కౌండిన్యుఁడు మొదలగు భద్రవర్గీయబ్రాహ్మణులైదుగురు అతని తపస్సున కాశ్చర్యపడి 'ఇతఁడు ఇప్పుడే బుద్ధుఁడగునో రేపే బుద్ధుఁడగునో' అను నాసతో అతనికిఁ బరిచర్య చేయుచుండిరి. సిద్ధార్థుఁడు కొంతకాలము తిలతండులములతోడను, క్రమముగాఁ గేవలజలముతోడను శరీరయాత్ర గడపుచుఁ గఠోరతపస్సు చేసెను. అతని బంగారు కాంతిగల శరీరము శుష్కించి నల్లఁబడెను. ఎముకల ప్రోవుమాత్రమె మిగిలెను. కన్నులు గుంటలు పడెను. శ్వాసనుగూడ బంధించి ధ్యానముపూను సమయమున ఎక్కువబాధపొంది స్మృతితప్పి

క్రిందఁబడెను. అప్పుడొక గొల్లవాఁడు గోవులఁదోలుకొనివచ్చి పాలుపిదికి యతనినోటఁ బోసెను.

పిదప స్మృతిపొంది జ్ఞానము పొందుట కిది మార్గము గాదని తలఁచి కొంచెము కొంచెముగా ఆహారము గ్రహింపఁ బొడఁగెను. గ్రామములలోను బజారులలోను భిక్షను గైకొన సాగెను. ఇది చూచి యా సంన్యాసు లయిదుగురు "ఇతఁడు తపోభ్రష్టుఁడయ్యె" నని తలఁచి యతనిని వీడి వారాణసికిఁబోయిరి.

౮. సుజాత పరమాన్నము పెట్టుట.

ఆ సమయమున ఉరువేలకు దగ్గఱ సేనానియను గ్రామములో సేనాపు లనఁబడు రైతు కుటుంబమునఁబుట్టిన సుజాత యను యువతి "నాకు మొగపిల్లవాఁడు పుట్టినచో లక్షలు ఖర్చుచేసి నీకుఁ బూజచేయు దును" అని ఒక వటవృక్షము దగ్గఱ దేవతను బ్రార్థించెను. ఆమె ప్రార్థన నెఱవేఱినది. అప్పుడామె వైశాఖ పూర్ణిమనాఁడు పూజాకార్యము చేయఁ దలఁచి మొదట వేయి గోవులను యష్టిమధు వనములో మేపించి, ఆ వేయి గోవులపాలు అయిదువందల గోవులచేఁ ద్రాగించి, ఆ గోవులపాలు రెండువందల గోవులచేఁ ద్రాగించి యీ క్రమముగా చివరకుఁ బదునాఱు గోవులపాలు ఎనిమిది యావులకుఁబోసి వైశాఖపూర్ణిమనాఁడు ఉదయమున ఆయావులపాలు పితికించి యాపాలతో స్వయముగా క్షీరాన్నమును వండెను. పిదపఁ దనపరిచారిక పూర్ణతో "పోయి దేవస్థానమును శుభ్ర పఱచి త్వరగా రమ్ము" అని చెప్పెను. పూర్ణయును "మంచిది" అని యావటవృక్షము దగ్గఱకుఁబోయెను.

అపుడే సిద్ధార్థుఁడు "నేఁడే జ్ఞానముపొంది బుద్ధుఁడను గావల యును" అను దృఢ సంకల్పముతో నుండి భిక్షాకాలముకొఱకు వేచి యా చెట్టుక్రిందనే కూర్చుండియుండెను. పూర్ణవచ్చి తూర్పుగఁజూచి సిద్ధార్థునిఁ

బరికించి "నేఁడె మాదేవతలు చెట్టునుండి దిగివచ్చిరి కాఁబోలును" అని తలఁచి తొందరగాఁబోయి యాసంగతి సుజాతకుఁ దెలిపెను. అది విని సుజాత సంతోషముతోఁ బోయి దివ్యతేజముతో వెలుఁగు సిద్ధార్థునిఁజూచి దేవత ప్రసన్న మయ్యెనని తలఁచి సిద్ధార్థుని సమీపించి "దీనిని స్వీకరింపుఁడు" అని మ్రొక్కెను. "నాకోరిక నెఱవేఱినట్లే నీకోరికయు నెఱవేఱుఁగాక" అని పల్కి సిద్ధార్థుని చేతి కాబంగరుపాత్ర నర్పించెను. అంత పాత్రను సిద్ధార్థుఁడు గ్రహించి నేరంజరానది యొద్దకుఁబోయి స్నానము చేసి యా మధురపాయసమును భుజించి యాకాశీపాత్రను నదిలోఁ బాఱవైచెను.

౯. జ్ఞానము పొందుట.

పిదప సుందరమగు శాలవనములో విహరించి సాయంకాలము బోధివృక్షముక్రిందఁ దృణములు పఱచుకొని తూర్పుదిక్కై బోధి వృక్షమును అనుకొని "నా శరీరము నశించిన నశించుఁగాక నాకు సంపూర్ణముగ జ్ఞానోదయము కానిదే యీ యాసనమునుండి లేవను" అని దృఢ నిశ్చయముతో ఆసనము వైచుకొని కూర్చుండెను.

"ఎందుకీ కష్టము సుఖముగా రాజ్యభోగములలోఁబడి యుండక" అని యాశ చప్పున నుదయించెను. కాని యాతని దృఢ ప్రతిజ్ఞముందు వెంటనే యా యాశ నశించిపోయెను.

అతఁడు ఆదృఢప్రతిజ్ఞతో నుండఁగా నప్పుడు అతనికి జ్ఞానోదయమయ్యెను. అంత నతఁడు బుద్ధుఁడై జ్ఞానముచే బుద్ధభగవానుఁ డయ్యెను. అప్పు డతనినోట నీ పల్కులు వెలువడెను.

"ఈ దేహ గృహనిర్మాతన్, జాలజన్మముల నుండియున్
గాంచక పర్వులెత్తితిన్, జన్మమెత్తుటె దుఃఖము
నేఁడె యోగృహనిర్మాత ః చూడఁబడితి

వీ గృహంబును మరల నిర్మింపలేవు
చేతి పనిముట్లు చెడె గృహశిఖర మొఱఁగె
మనసు సంస్కారముల్ వోయె నణఁగెఁ దృష్ణ" అని.

(ధమ్మపదము ౧౫౩, ౧౫౪)

౧౦. ని ర్వా ణ మా ర్గ ము.

జ్ఞానోదయము కలిగిన పిమ్మట అట్లే నలువది తొమ్మిది దినములు ఆహారము లేకుండ సమాధియందుఁ గూర్చుండి బుద్ధుఁడు నిర్వాణానంద మున మునిఁగి తేలుచుండెను. అప్పు డతఁడిట్లు మననము చేయఁ దొడఁ గెను. "అవిద్యవల్ల సంస్కారము (మానసిక సంకల్పము) కలుగును. సంస్కారమువల్ల విజ్ఞానము (తద్విషయక జ్ఞానము) కలుగును. విజ్ఞా నమువల్ల నామరూపములు. నామరూపములవల్ల ఆఱు ఆయతనములు (1 కన్ను. 2 చెవి. 3 ముక్కు. 4 నాలుక. 5. చర్మము. 6. మనసు) ఆయతనములవలన స్పర్శ (విషయేంద్రియ సంయోగము) స్పర్శవల్ల వేదన (సుఖదుఃఖాద్యనుభవము) వేదనవల్ల తృష్ణ (ఆశ) తృష్ణవల్ల ఉపాదానము (ఆసక్తి) ఉపాదానమువలన భవము (ఆవాగమనము = ఈ లోకమునకు వచ్చుట) భవమువల్ల జన్మ. జన్మవలన జరామరణ శోకాదులు కలుగును. విరాగమువలన అవిద్య నశించినచో సంస్కారము నశించును. సంస్కా రము నశించినచో విజ్ఞానము నశించును. విజ్ఞానము నశించినచో నామ రూపములు, నామరూపములు నశించినచో ఆఱు ఆయతనములు. ఆఱు ఆయతనములు నశించినచో స్పర్శము. స్పర్శము నశించినచో వేదన. వేదన నశించినచో తృష్ణయు, తృష్ణ నశించినచో ఉపాదానము. ఉపాదానము నశించినచో భవము, భవము నశించినచో జన్మము. జన్మము నశించినచో జరామరణ శోకాదులు నశించును." అని మననముచేసి తెలిసికొని యాసనమునుండి లేచి యీ ధర్మమును ప్రబోధించి జనులను జరామరణ

దుఃఖాములనుండి విముక్తి పొందించుటకు బుద్ధభగవానుఁడు వారాణసివైపు బయలు దేరెను. ప్రజలు కామభోగములలో మునిఁగిపోకుండను, శరీరము కృశింపఁజేసి యత్యంతము కష్టము పొందకుండఁగను మధ్యమార్గము నవలంబింప ప్రచారము చేయుటకై బుద్ధభగవానుఁడు అనేక గ్రామముల వెంబడి పోవుచు నిర్వాణ జ్ఞానమును బోధింపఁదొడగెను.

౧౧. ధర్మచక్రప్రవర్తనము.

పిదప బుద్ధభగవానుఁడు బోధలు చేయుచుఁ గ్రమముగా వారాణసి యందలి ఋషిపతన మృగదావము (సారనాథు) నకు వచ్చెను. అపుడు అక్కడనున్న పంచవర్గీయ బ్రాహ్మణులు గౌతమబుద్ధునిఁజూచి 'ఓహో ఆ సాధనాభ్రష్టుఁడగు సిద్ధార్థుఁ డిదిగో ఇటు వచ్చుచున్నాఁడు. మన మితనికి మ్రొక్కరాదు. నిల్చుండి యెదురుగాఁబోయి యతని పాత్రయు దుస్తులు పుచ్చుకొనఁబనిలేదు. ఇట ఒక ఆసనము మాత్రము వేయుదము. అతని కిష్టమున్నచోఁ గూర్చుండును" అని అనుకొనిరి.

బుద్ధభగవానుఁడు దగ్గఱకు రాఁగానే తాము అనుకొనిన ప్రకారము నిలువఁజాలకపోయిరి. అందులో నొకఁడు పోయి పాత్రయు దుస్తులు పుచ్చుకొనెను. ఒకఁడు ఆసనము వఱచెను. ఒకఁడు పాద్యమిచ్చెను. ఒకఁడు కాళ్ళదగ్గఱ ఒక పీటవైచెను. మఱొకఁడు కాళ్ల దోముకొను సాధనము తెచ్చియిచ్చెను. అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు పీటపైని గూర్చుండి కాళ్ళు కడుగుకొనెను. ఆ సమయమున ఆ బ్రాహ్మణులు బుద్ధునిఁజూచి "ఆయుష్మంతుఁడా!" అని సంబోధింపఁ దొడఁగిరి.

అప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు వారితో నిట్లనియెను. "భిక్షులారా! తథాగతుని పేరుపెట్టిగాని ఆయుష్మంతుఁడా! (ఇది సామాన్యులను బిలుచు పేరు.) అనిగాని పిలువకుఁడు. ఇతఁడు బుద్ధుఁడైనాఁడు. ఇటు చెవియొగ్గి వినుఁడు. నేను పొందిన యమృతమును మీకొసఁగుచున్నాను.

ఉపదేశించుచున్నాను. ఈ యుపదేశము ప్రకారము మీరు ఆచరించినయెడల దేనికై కులపుత్రులు ఇల్లువాకిళ్లు విడిచి సంన్యాసులగుచున్నారో యట్టి యనుత్తమమైన బ్రహ్మచర్య ఫలమును ఈ జన్మయందే శీఘ్రముగనే సాక్షాత్కరింపఁజేసికొని లాభమొందెదరు" అప్పుడు ఆ భిక్షుపుల్లిట్లనిరి. "ఓ గౌతమా! ఆ తపస్సాధనలో భ్రష్టుఁడవై గ్రామములవెంబడి తిరిగితివి గదా. ఎట్లు ఆర్యజ్ఞాన దర్శనములోని పరాకాష్ఠను, ఉత్తమ మానవధర్మమును బొందఁగలుగుదువు."

"భిక్షులారా! తథాగతుఁడు సాధనాభ్రష్టుఁడు కాలేదు. నేఁటికితఁడు బుద్ధుఁడైనాఁడు. ఇంతకు పూర్వమెన్నఁడైన మీకిట్లు చెప్పితినా?"

"భగవానుఁడా! చెప్పలేదు"

"ఓ భిక్షులారా! నేను కనుగొన్న యమృతమును మీరును గ్రహించి తరింపుఁడు"

అప్పుడా భిక్షులు బుద్ధునియందు విశ్వాసముంచి యా యుపదేశమును గ్రహింప సిద్ధపడిరి.

"ఓ భిక్షులారా! హీనులు పామరులు అనార్యులు సేవించు కామవాసనలలోఁబడి కామసుఖములలో మునిఁగియుండుట, అనార్యులు సేవించు దుఃఖమయమైన కాయక్లేశమును గలిగించు నుపవాసాది కఠోర తపస్సులలోఁబడి యుండుట యను నీ అతిప్రవర్తనలలో నడవరాదు. బుద్ధుఁడీయతిప్రవర్తనలలోఁబడక మధ్యమార్గమును గనుఁగొనెను. అది కన్ను తెలుచునది. జ్ఞానమిచ్చునది. శాంతిగూర్చునది. నిర్వాణ మొసఁగునది. ఆ మధ్యమార్గమె యష్టాంగిక మార్గము. ౧ సమ్యక్ (=చక్కని) దృష్టి, ౨ సమ్యక్సంకల్పము, ౩ సమ్యగ్వచనము, ౪ సమ్యక్కర్మ, ౫ సమ్యగ్జీవిక, ౬ సమ్యక్ప్రయత్నము, ౭ సమ్యక్స్మృతి, ౮ సమ్యక్సమాధి ఇదియే మధ్యమార్గము (౧) జన్మమెత్తుట దుఃఖము, ముసలితనము దుఃఖము, చావుదుఃఖము, అప్రియవస్తువులలోఁ గలియుట

దుఃఖము, ప్రియవస్తువులతో నెడఁబాటు దుఃఖము, కోరినది లభింపక పోవుట దుఃఖము ఇవి యుత్తమసత్యములు (౨) ఈ దుఃఖములకుఁ గారణములైన జన్మతృష్ణ, కామతృష్ణ, విభవతృష్ణ ఈ మూఁడును సత్యములె (౩) ఆ దుఃఖముల నిరోధింపుటయు సత్యమె. (౪) సమ్యగ్దృష్టి మొదలగు అష్టాంగములు ఆ దుఃఖములను నశింపఁజేయు సాధనములు సత్యములె. ఈ నాలుగును ఉత్తమ సత్యములు. ఓ భిక్షువులారా! ఇదివఱ కెన్నఁడు వినని యీ ధర్మములలో నా కన్ను తెఱచుకొన్నది. ప్రజ్ఞ యుదయించినది. విద్య యుత్పన్నమైనది. ఇదివఱకు ఇవి కనలేదు, వినలేదు, తెలిసికొనలేదు. ఈ విధముగా జ్ఞానోదయమైనది" అని బుద్ధభగవానుఁడు చెప్పఁగా ఆ పంచవర్గీయ భిక్షువులు బుద్ధభగవానుని యుపదేశమును విని సంతోషముతో "భగవానుఁడా! మాకు ధర్మదీక్ష యిచ్చెదరుగాక" అనిరి. "భిక్షులారా! రండు, ధర్మము చక్కఁగా వ్యాఖ్యాతమైనది. చక్కఁగ దుఃఖములను క్షయింపఁజేసికొనుటకు బ్రహ్మచర్యము పాలింపుఁడు" అని చెప్పి వారికి దీక్ష యిచ్చెను.

౧౨. యశుని సంన్యాసదీక్ష.

కులీనుఁడగు యశుఁడు వారాణసిలోని యొక వైశ్యుని కుమారుఁడు. అతనికి హేమంతఋతువునకొక మేడ, గ్రీష్మఋతువునకొక మేడ, వర్షాఋతువునకొక మేడ ఇట్లు మూఁడు మేడలు గలవు. అతఁడు వర్షాకాలము నాలుగు నెలలు, వర్షాఋతువు మేడలో స్త్రీలు గీతనర్తనాదులతో సేవించుచుండ మేడనుండి క్రిందకుఁ దిగకయే విహరించుచుండెను.

ఒకనాఁడు యశునికి నిద్ర మెలఁకువ వచ్చెను. రాత్రి యంతయు అక్కడ దీపము వెలుఁగుచుండెను. అప్పుడతఁడు అక్కడ నిద్రించు తన పరివారమువైపు దృష్టి నిగిడించెను. ఒకతె యొడిలో వీణ పడియున్నది. ఒకతె మెడదగ్గఱ మద్దెలయున్నది. ఒకస్త్రీ కేశములు చెల్లాచెదరై యుండెను.

ఒక వనిత నోటినుండి చొంగ కాఱుచుండెను. ఒక కాంత గుఱ్ఱుపెట్టుచుండెను.

ఇది యంతయు అతనికి ఒక శ్మశానముగఁ గనుపట్టెను. అంత అతనికి అసహ్యము గలిగినది. మనస్సున వైరాగ్యము అంకురించెను. "అయ్యో! దుఃఖితుఁడను. పీడితుఁడను" అని యశుని నోటనుండి వెడలెను.

అపుడు యశుఁడు బంగారు పాదుకలు తొడుగుకొని యింటి తలుపు తెఱచుకొని నగరము వెలుపలకు నడచెను. ఋషిపతనమందలి మృగదావము (కాశీసగ్గరనున్న సారనాథము) వైపు నడచెను.

ఆ సమయమున రాత్రి వేకువవేళ లేచి బుద్ధభగవానుఁడు ఆఱుబయట నిటునటు తిరుగుచుండెను. దూరమునుండి యశుఁడు వచ్చుచుండుట బుద్ధభగవానుఁడు చూచి తిరుగుటమాని పఱచిన యాసనముపైని గూర్చుండెను.

అపుడు యశుఁడు భగవానుని సమీపించి "అయ్యో! దుఃఖితుఁడను, పీడితుఁడను" అనెను.

"యశుఁడా! మేము దుఃఖశూన్యులము మేము పీడారహితులము" అని భగవానుఁడనియె.

యశుఁడు ఆ మాటలు విని సంతోషముతోఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై బంగారు పాదుకలు విడిచి భగవానుని దగ్గఱకుఁ బోయి నమస్కరించి ఒక ప్రక్కఁ గూర్చుండెను.

అప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు కామవాసనల దుష్పరిణామమునుగూర్చి, నిష్కామత్వ మహిమనుగూర్చి, జరామరణాది దుఃఖములకు మూలమగు కామమునుగూర్చి, ప్రపంచ నశ్వరత్వమునుగూర్చి నిర్మల నిత్య నిర్వాణానందమును గూర్చి యుపదేశించెను.

ఇది వినఁగా యశునికి నిర్మలమైన ధర్మచక్షువు ఉదయించెను. బుద్ధభగవానుఁడు యశునికి దీక్ష యిచ్చెను.

మఱునాఁడు యశునిగానక వాని తల్లిదండ్రులు బుద్ధుని సమీపించి యశుని దీక్షసంగతి విని బుద్ధుని యుపదేశముచే వారును దీక్ష గైకొనిరి.

* * * *

౧౪. భ ద్ర వ ర్గీ యు లు.

బుద్ధభగవానుఁడు వారాణసిలో స్వేచ్ఛగ విహరించి, యఱువది మంది భిక్షువులను ధర్మోపదేశమునకై యా యా దేశములకుఁ బంపి యురువేల (నేఁటి బుద్ధగయ) వైపు తిరుగఁదలఁచి యటు బయలుదేఱెను.

బుద్ధ భగవానుఁడు మార్గమునుండి తొలఁగి యొక వనములో ఒక చెట్టుక్రిందకుఁబోయి కూర్చుండెను.

ఆ సమయమున ముప్పదిమంది మిత్రులు భద్రవర్గీయు లనువారు తమతమ కాంతలతోఁగూడి యా వనములోనే విహరించుచుండిరి. వారిలో ఒకనికి భార్యలేదు. వారు వానికై యొక వేశ్యను గొనితెచ్చిరి. ఆ భద్రవర్గీయులందఱు మత్తులోఁబడి యొడలు తెలియని స్థితిలోఁబడి యుండఁగా నా వేశ్య వారి భూషణము లన్నిటిని దొంగిలించుకొని పాఱి పోయెను.

వారందఱు ఆ వేశ్యను వెదకుచుఁ జెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండియున్న భగవానునిఁజూచి యటకుఁబోయి యిట్లనిరి.

"అయ్యా ! ఇట నే స్త్రీనైనను జూచితిరా"

"నాయనలారా, మీకు స్త్రీతోఁ బనేమి" అని బుద్ధుఁ డనెను. అపుడు వారు జరిగిన సంగతి చెప్పిరి.

"అయితే నాయనలారా! మీ రేమనుకొనుచున్నారు మీరు ఏదో యొక స్త్రీని వెదకుట మంచిదా? మిమ్ములను వెదకు కొనుట మంచిదా? ఏది యుత్తమమైనది."

"ఓయి భగవానుడా, మమ్ములను వెదకుకొనుటయె మంచిది. ఇదే యుత్తమమైనది."

"అయితే నాయనలారా! కూర్చుండుడు. నేను మీకు ధర్మమును ఉపదేశింతును."

"మంచిది భగవానుడా" అని యా భద్రవర్గీయులు భగవానునికి నమస్కరించి యొక ప్రక్కను గూర్చుండిరి.

అప్పుడు బుద్ధుడు వారికి జరామరణాది దుఃఖములకు మూలమగు రాగద్వేషాదులను వానినుండి తప్పించుకొను నిష్కామమార్గమును నిర్వాణమును బోధించెను.

అపుడు వారిట్లనిరి "అయ్యా, మీ చేతితో మాకు దీక్ష యొసంగుదురుగాక."

"సరే" అని బుద్ధభగవానుడు వారికి దీక్ష యిచ్చెను.

* * * *

౧౫. బింబిసారుడు - సారిపుత్రాదులు.

బుద్ధభగవానుడు సంచరించుచు ఉరువేలలోని జటాధారులైన యురువేల కాశ్యపునికి, నదీకాశ్యపునికి, గయాకాశ్యపునికి దీక్షయొసంగి ఆ కాశ్యపులు ముగ్గురును వేయిమంది భిక్షువులును తన్ను అనుసరించుచుండ బింబిసారుని కిచ్చిన మాటప్రకారము రాజగృహమునకుఁ జేరెను

దారిలో ఒక మేకల మందను దోలుకొనుచు ఒక గొల్లవాడు పోవుచుండెను. అందు ఒక మేకపిల్ల కాలుతగిలి కుంటుచు నడవలేక

మెల్లఁగాఁ బోవుచుండెను. దానిని మందతోపాటు పోవుటకు గొల్లవాఁడు కొట్టుచుఁ దోలుచుండెను.

అది చూచి బుద్ధభగవానుఁడు ఆ మేఁకపిల్లను దన భుజములపై నెక్కించికొని గొల్లవానితో నిట్లనియెను. "ఓ సౌమ్యుఁడా! ఈ మందను ఎక్కడికిఁ దోలుకొని పోవుచుంటివి"

"అయ్యా! బింబిసారుని యింటికి" అని యతఁడనెను.

"ఇన్ని మేఁకలు ఆ రాజునకు ఎందుకు"

"అయ్యా! అక్కడ మహారాజుగారొక యజ్ఞము చేయుచున్నారు. అక్కడ వీటిని బలియిచ్చెదరఁట"

"అయ్యో, ఎంత యజ్ఞానము." అని పలుకుచు బుద్ధభగవానుఁడు బింబిసారుని యింటిని సమీపించెను. లోపల ఋత్విక్కులు మంత్రములు చదువుచుండిరి. బింబిసారుఁడు అగ్నిలో ఆహుతులు అర్పించుచుండెను. బుద్ధభగవానుఁడు భుజముమీఁద మేఁకపిల్లతో లోనికిఁ బ్రవేశించెను.

"ఓ రాజా! ఈ సన్నాహమంతయు నెందులకు"

"స్వర్గాదులు పొందుటకు"

"రాజా, నోరులేని యీ జంతువులను జంపినందుచేతనే స్వర్గాదులు వచ్చినచో నోరు వాయిగల నన్ను బలియిచ్చినచో ఇంకను ఎక్కువ ఫలములు గలుగునుగదా, కాన నన్ను బలిగొని యీ పశువులను వదలుము" అనెను.

అంత బింబిసారుఁడు ఆతనిని గుర్తుపట్టి మహాజ్ఞానమును బొంది తనకిచ్చిన మాటప్రకారము వచ్చిన సిద్ధార్థుని బుద్ధభగవానునిగాఁ దెలిసికొని యీ పశుయజ్ఞమును చాలించి వాని నన్నిటిని విడిపించి ధర్మోపదేశము చేయ నిట్లు బుద్ధుని వేడెను.

"భగవానుఁడా! ఎన్నఁడు నా దేశమునకు బుద్ధుఁడవై వచ్చి మమ్ము ధన్యమొనరింతువో యను కోరికతో నుంటిని. నేఁటికది తీఱినది ధన్యుఁడను. నాకు ధర్మోపదేశము చేసి దీక్ష యొసఁగుదురుగాక" అనెను.

"సరే మంచిది" అని బుద్ధభగవానుఁడు ధర్మోపదేశముచేసి దీక్ష యిచ్చి అతని యాతిథ్యము గ్రహించెను. అంత బింబిసారుఁడు పట్టనమునకు అంతదూరము అంత దగ్గఱగాకుండ నొక రమ్యమైన ప్రదేశమున ఆ బుద్ధసంఘమునకు ఒక విహారమును (భిక్షువులుండు నివాసగృహమును) నిర్మింపఁజేసెను.

ఆ రాజగృహములో నుండు సమయమున సారిపుత్రుఁడు మౌద్గల్యాయనుఁడు అనువారిరువురు బుద్ధభగవానుని ఘనతను అశ్వజితునివలనఁ దెలిసికొని గురువగు సంజయ పరివ్రాజకుఁడు వలదనుచున్నను తన శిష్యులతో వచ్చి బుద్ధభగవానునిదగ్గఱ శిరస్సు వంచి ప్రవ్రజ్యను ఉపసంపదను గ్రహించిరి.

* * * *

౧౬. పిప్పలీ మాణవకుఁడు - భద్ర కాపిలాయని.

పిప్పలీ మాణవకుఁడు మగధదేశమందలి మహాతీర్థ బ్రాహ్మణుల గ్రామములో నివసించు కపిల బ్రాహ్మణుని కుమారుఁడు. భద్రకాపిలాయని మద్రదేశమందలి సాగల నగరములో నివసించు కౌశిక గోత్రుఁడగు నొక బ్రాహ్మణుని కుమార్తె. పిప్పలీ మానవకునికి ఇరువది యేండ్లును, భద్ర కాపిలాయనికి పదునాఱు ఏండ్లును వచ్చెను.

"అబ్బాయీ! నీకు వయస్సు వచ్చినది, పెండ్లిచేసికొని మన వంశమును నిలుపుము" అని వాని తల్లిదండ్రులు తొందరపెట్టిరి.

"నా చెవిలో ఇట్టిమాట వేయకుఁడు. మీరున్నంతవఱకు మీకు సేవ చేయుదును. పిదప సంన్యాసి నగుదును" అని పిప్పలీమాణవకుఁడు వారితో ననెను.

కొంతకాలమైన పిదపఁ దలిదండ్రులు కుమారునికి మరలఁ జెప్పిరి అతఁడు మరల వలదనెను. పిదప వానితల్లి పదేపదే చెప్పఁదొడఁగెను. అప్పుడామాణవకుఁడు తల్లికిఁ దెలియఁజెప్పఁదలఁచి కంసాలిచే ఒక చక్కని స్త్రీ బొమ్మను బంగారముతోఁ దయారుచేయించి "అమ్మా! ఇటువంటి యందముగల స్త్రీ లభించినచోఁ బెండ్లిచేసికొందును" అని చెప్పెను.

ఆ మాణవకునితల్లి పండితురాలు. "నా కుమారుఁడు పుణ్యాత్ముఁడు. ఇదివఱలో ఇతఁడు దానధర్మములు చేసియుండును. తప్పక యితనికి ఇట్టి రూపముగల స్త్రీ దొరకకమానదు" అని యామె తలఁచి ఎనమండ్రు బ్రాహ్మణులను బిలిచి వారికి వలయు ధనమొసఁగి "మనకు జాతిలోను గోత్రములోను భోగములోను అనుకూలమైన యిట్టి యందముగల స్త్రీని జూచి పెండ్లి ఖాయపఱచి నమ్మకమునకై యీ బొమ్మను వారివద్దనుంచి రండు" అని వారిని బంపెను.

వారును బయలుదేఱి దేశములు తిరుగుచు మద్రదేశము సాగల నగరమునకు వచ్చి యా ప్రతిమను స్త్రీలు స్నానముచేసి వచ్చిపోవుచోట ఒక గట్టుమీఁద నుంచి యొక ప్రక్కఁ గూర్చుండిరి. అప్పుడుభద్రయొక్క పరిచారిక భద్రను స్నానము చేయించి యింటికిఁ బంపి తిరుగఁ దాను స్నానముచేయుటకు రేవునకు వచ్చెను. అక్కడి బంగారు బొమ్మను జూచి "ఇదియేమే మరల వచ్చి యిక్కడ నిలుచుంటివి" అని యా బొమ్మ వీపుపైని చేతితోఁ దట్టెను. అపుడు ఆమెకు 'అది బంగారుబొమ్మ' అని తెలిసెను. 'ఈమె నా యజమానురాలు అనుకొన్నాను. ఇది మా యజమానురాలి బిట్ట బదుకు చాలకలిదాయివలెఁగూడ లేదు" అనెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణులు ఆమెను చుట్టుముట్టి "మీ యజమానురాలు ఇట్లుండునా?" అనిరి.

"ఈ బొమ్మవలెనా! ఈ బొమ్మకంటె వందరెట్లు, వేయిరెట్లు, లక్షరెట్లు అందమైనది. ఇంటిలో ఆమెయున్నచో దీపమక్కఱలేదు. ఆమె కాంతికిఁ జీఁకటి పారిపోవలసినదే."

"ఓహో అలాగునవా?" అని యా బొమ్మను దీసికొని యా పరిచారికతోఁగూడ ఆ కౌశికగోత్ర బ్రాహ్మణుని యింటికిఁబోయి తాము వచ్చిన పని యా బ్రాహ్మణునికిఁ జెప్పిరి ఆ బ్రాహ్మణుఁడును వారిని గౌరవించి తన యంగీకారమును దెలిపెను. అంతట నా బ్రాహ్మణులు "కన్య దొరికినది" యని యక్కడనుండి కబురంపిరి.

"అట్టి కన్య దొరకదని తలఁచి యట్లు చేసితిని. 'కన్య దొరికిన' దని వారు తెలుపుచున్నారు. నాకు వలదని జాబు వ్రాయుదును" అని యాలోచించి పిప్పలీమాణవకుఁడు రహస్యముగా "భద్రా! నీ జాతి గోత్రములకు భోగమునకుఁ దగిన యిల్లు వెదకికొనుము. నేనిల్లు విడచి సంన్యాసినగుదును. తరువాత దుఃఖపడవలసి వచ్చును" అని యొకజాబు భద్రకుఁ బంపెను. ఆ భద్రయును 'నన్నీయువకునికిఁ బెండ్లి చేయఁదలఁచి యున్నారు." అని తెలిసికొని రహస్యముగా "ఆర్యపుత్ర! నీ జాతిగోత్రములకు భోగములకుఁ దగిన యిల్లు వెదకికొనుము నే నిల్లువిడచి సంన్యాసిని నగుదును. పిదపఁ బశ్చాత్తాప పడవలసివచ్చును" అని యొక జాబు వ్రాసి మాణవకునికిఁ బంపెను.

ఆ యిద్దఱు వార్తాహరులు దారిలోఁ గలసికొనిరి. వారిద్దఱు ఆ జాబులు చదివి "ఏమి యీ పిల్లల పని" యని తలఁచి యా జాబులు చింపివైచి మరల అనుకూలముగ అంగీకరించినట్లు జాబులు వ్రాసి వారికి అందించిరి. వారి బంధువులు దీనికి సంతసించిరి. ఈ విధముగా వారిరువురకుఁ బెండ్లి జరిగినది.

ఆ దినముననే పిప్పలీమాణవకుఁడు భద్రయు రెండు పూలమాలలు గ్రుచ్చించి మంచముమీఁద మధ్యగానుంచిరి మాణవకుఁడు కుడివైపు నుండి భద్ర ఎడమవైపునుండి యా మంచమెక్కి పరుండిరి. ఒకరినొకరు తాకుదురేమోయను భయముతో రాత్రియంతయు నిద్రింపకయేయుండిరి. పగలు ఒకరినొకరు విలాసముగఁ జూచుటగాని నవ్వుటగాని లేదు. ఈ విధముగ సంసారసుఖమున లిప్తులుగాకుండనె తల్లిదండ్రులు జీవించినంత కాలము గడపిరి.

తల్లిదండ్రులు పోఁగానే కుటుంబ భారము నెత్తిపైని బడినది. మాణవకునిదగ్గఱ చాల సంపదయుండెను. యెబువది పాతర్ల ధాన్యము పండ్రెండు యోజనములవఱకు వ్యాపించిన పొలములు అనూరాధ పుర మువంటి పదునాలుగు దాసగ్రామములు, పదునాలుగు ఏనుఁగు గుంపులు, పదునాలుగు గుఱ్ఱముల గుంపులు, పదునాలుగు రథసంఘములు గలవు. అతఁడొక నాఁడు గుఱ్ఱమెక్కి పొలమునకుఁబోయి పొలము దిబ్బమీఁద నుండి పొలము దున్నుచుండ నందు నాఁగటి చాలులోఁ బక్షిబ్రాలి పురుగులను దినుచుండుటచూచి "నాయనలారా! అవి యేమి తినుచున్నవి" అని యాపనివారి నడిగెను. "పురుగులను" అని వారు చెప్పిరి. "అవి తినిన పాపము ఎవరిది" అని యతఁడు మరల ప్రశ్నించెను. "అయ్యా! తమదే" అని వారనిరి. అతఁడప్పుడిట్లు ఆలోచించెను. "ఈపాపము నాదే యయిన యెడల ఇంత ధనము ఇన్ని భూములు ఇన్ని గ్రామములు నాకున్నందువల్లఁ బ్రయోజన మేమున్నది? ఇది యంతయు భద్ర కప్పగించి యిల్లు వీడి పోయెదను" అనుకొనెను.

ఇక్కడ ఇంటిదగ్గఱ ఆసమయముననే భద్రకూడ మూఁడు కడవల నువ్వులు ఎండబోయించి పరిచారికలతోపాటు కూర్చుండి యుండెను. పక్షులు ఆనువ్వులలోని పురుగులను దినుచుండఁజూచి భద్ర పరిచారికలతో నిట్లనెను.

"అమ్మా! ఈ తినఁబడునవి యేమి."

"అమ్మా పురుగులు"

"ఈ పాపము ఎవరిది" అని యడిగెను.

"అమ్మా! తమదే" అని వారనిరి.

అప్పుడామె యిట్లు ఆలోచించెను. నాకుఁగావలసినది నాలుగు గజముల చీర. ఒక సోలెఁడు బియ్యము. ఈపాప మంతయు నాదే యైన యెడల వేయిజన్మ లెత్తినప్పటికిని ఇదిపోదు. ఆర్యపుత్త్రుఁడు రాఁగానే యీ సంపద యంతయు అతని కప్పగించి సంన్యసించెదను" అని.

మాణవకుఁ డింటికివచ్చి సౌధముపైనెక్కి తన యాసనమునఁ గూర్చుండెను. పరిచారికలు రాజునకుఁ దగిన భోజనము తెచ్చిరి. తాను భుజించెను. భద్రయు భుజించెను. పరిజనులు వెడలిపోఁగానే యేకాంత మున నిరువురు కూర్చుండిరి. మాణవకుఁడు భద్రతో నిట్లనెను.

"భద్రా! నీవిక్కడికి వచ్చునపుడెంత ధనము తెచ్చితివి"

"ఆర్యపుత్త్ర! ఏఁబది యయిదువేల బండ్లు"

"అదియును ఈ యింటిలోని ఎనుబది యేడుకోట్ల ధనము ఈ పొలములు ఈ సంపద యంతయు ఇదిగో నీ కప్పగించుచున్నాను.

"మఱి మీ రెక్కడికిఁ బోయెదరు"

"నేను సంన్యాసి నగుదును."

"ఆర్యపుత్త్ర! నేనును మీ రెప్పుడింటికి వచ్చెదరా అని చూచు చుంటిని. నేనును సంన్యాసిని నగుదును" ఆమె యనెను.

"మన యీ సౌధములు (జన్మలు) మండుచున్న గడ్డియిండ్లవలె నున్నవి. మనము సంన్యాసు లయ్యెదముగాక" అని వారిద్దఱు ఆలోచించి కాషాయ బట్టలు మట్టి పాత్రలు తెప్పించి యొకరికేశము లొకరు కత్తిరించి

"ప్రపంచముతోనున్న యాథ్రాతులఁగూర్చి మాయా సంన్యాసము" అని తలఁచి వెంటనే మేడగిది వెడలిపోయిరి.

ఈ సంగతి పరిజనుల కెవ్వరికిఁ దెలియదు. వారు ఆగ్రామము విడిచి పోవుచుండ దాసగ్రామములలోని జనులు వీరిని గుర్తుపట్టి కాళ్ళపైఁ బడి "మమ్ము అనాథులఁజేసి పోయెదరే" అని యేడ్చిరి

"మా సౌధములు (జన్మలు) మండుచున్న గడ్డియిండ్లవలె నున్నవి మిమ్ము ఒక్కొక్కరినే దాస్యమునుండి విడిపింపఁ బూనినచోఁ గొన్ని యేండ్లయినను బట్టును. మీయంత మీరే తల కడుగుకొని ఈదాస్యము నుండి ముక్తులు కండు" అని చెప్పి వారేడ్చుచుండఁగనె వారిని విడిచి వారిద్దఱు వెడలిపోయిరి.

దారిలో మాణవకుఁడు వెనుదిరిగి భద్రను జూచి "ఈమె నాతోఁ గూడ వచ్చుచుండుటచూచి యితఁడు సంన్యాసి యయికూడ ఈ స్త్రీని విడిచిపెట్టలేక కూడఁ దీసికొని వచ్చుచున్నాఁడు. ఇది యనుచితము అని యెవరైన ననుకొన వచ్చును. కాన ఈమెను విడిచి యొంటిగఁబోవుట మంచిది" యని తలఁచెను

ముందుదారి రెండుగ విడిపోవుటచూచి తనభావ మామెకుఁజెప్పి "ఈ దారివెంబడి నీవు పొమ్ము. ఈదారివెంబడి నేను బోయెదను" అనెను. ఆమెయు "సరే" అని యతనికి నమస్కరించి "ఎంతకాలమునుండియో వచ్చెడి యీ మన సంబంధము నేఁటితో విడిపోయినది" అని యామె యెడమపైపుగను అతఁడు కుడిపైపుగను వెడలిపోయిరి.

× × × ×

పిదప బుద్ధభగవానుఁడు తనదగ్గఱకువచ్చిన మాణవకునకు భద్ర గాపిలాయనికి ధర్మోపదేశము చేసెను. పిదప ఆమాణవకుఁడు మహా కాశ్యపుఁ డనఁబడెను.

* * * *

౧౬. గోపాల మాత - కాత్యాయనుఁడు

ప్రద్యోత మహారాజు బుద్ధభగవానుని పేరువిని ఆతనిని తన యుజ్జయినికి రప్పింపఁదలఁచి తన పురోహితుఁడగు కాత్యాయనునిఁ బిలిచి యిట్లనెను.

"తండ్రీ! తమరు బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకు వెళ్ళవలయును."

"మహారాజా! నేను సంన్యాసినగుటకుఁ దమరాజ్ఞ యిచ్చినచో వెళ్ళెదను" అని కాత్యాయనుఁడనెను.

"తండ్రీ, ఏమైనను సరే బుద్ధభగవానునిఁ దీసికొని రండు."

అని రాజు అనెను. పిదపఁ గాత్యాయనుఁడు ఏడెనమండుగురను గూడఁ దీసికొని బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకువెళ్ళి ధర్మోపదేశమును విని యా యెనమండుగురతో పాటు దీక్ష స్వీకరించెను.

ఒకసారి కాత్యాయనుఁడు "ఉజ్జయినికి రావలసినది"గా భగవానుని గోరెను.

"పోవరానిచోటికి బుద్ధులు పోరు. నీవే వెళ్లుము. నీవొక్కఁడవె వెళ్ళినప్పటికిని రాజు సంతసించును." అని భగవానుఁడనెను. భగవానుఁడింక రెండవమాట పలుకఁడని తలఁచి భగవానునికి నమస్కరించి తనతోఁ గూడవచ్చి దీక్షపొందిన యా యేడుగురు భిక్షువులతోఁగూడ ఉజ్జయినికిఁ బోవుచు దారిలో 'తేలప్పనాలి' యను పట్టనమునుజేరి భిక్షకై పట్టనములోనికిఁబోయి తిరుగుచుండెను.

ఆ పట్టనములో ఇద్దఱు వైశ్యపుత్త్రికలు గలరు. అందు ఒకతె దరిద్రుల యింటియందు జనించెను. తల్లి దండ్రులు చనిపోయిన పిదప ఆమె తన పరిచారిక సాయముచే జీవయాత్ర గడపుచుండెను. ఆమె చాల యందమైనది. ఆమెకున్నంత పొడవైనజుట్టు ఎవరికిని లేకుండెను.

రెండవ వైశ్యపుత్త్రిక చాల ధనవంతుల బిడ్డ. కాని ఆమెకు జుట్టు లేదు. ఆమె చాలసార్లు "వందయైనను సరే వేయి యైనను సరే యిచ్చె

దను. ఆజుట్టు నాకు ఇమ్ము" అని కబురులంపియును ఆమె జుట్టును పొందలేక పోయెను.

ఈ భిక్షువులు భిక్షకై తిరుగుచు శూన్యపాత్రలతోఁ బోవుచుండ ఈదరిద్రురాలగు వైశ్యపుత్రిక చూచెను. "నాదగ్గఱ ఏమియులేదు. ఆధన వంతురాలు ఈజుట్టుకై కబురు లంపుచున్నది. ఈజుట్టుకైవచ్చిన ధనముతో ఈభిక్షులకు దాన ధర్మము చేయుదునుగాక" అని యప్పుడామె తలంచి తన జుట్టు కత్తిరించివైచి "అమ్మా! ఈజుట్టు ఆధనికురాలికిచ్చి యామె యెంత యిచ్చిన అంతతెమ్ము ఈభిక్షులకు దానధర్మము చేయుదును" అని తన దాదితో చెప్పెను.

ఆ దాదియుఁ గన్నీళ్లు తుడుచుకొని గుండె దిట్టపఱచుకొని యా భిక్షుల దగ్గఱ ఆజుట్టు బట్టతోఁగప్పి యాధనికురాలి దగ్గఱకుఁ బోయెను.

"ఇదివఱలో నేనెంత ధన మిచ్చెదనన్నను ఈమె యివ్వనన్నది. ఇప్పుడు కత్తిరించి తెచ్చినది గాన పీటికి సరిపోవు ఖరీదు మాత్రమె యిచ్చెదను" అని తలఁచి యిచ్చెను.

"ఇది వఱకు నీ యజమానురాలికిఁ జాల ధన మిచ్చెదనని చెప్పి కూడఁ బుచ్చుకొనలేక పోతిని. ఇప్పుడు నీయిష్టము వచ్చిన చోటికిఁ బట్టు కొనివెళ్లి అమ్ముకో ఇప్పుడు ఎనిమిది కార్షాపణములకంటె నెక్కువ యివ్వను" అనెను. ఆదాది యవి తీసికొనిపోయి తన యజమానురాలి కిచ్చెను. ఆమె ఆధనముతో భిక్షువుల కెనమండుగురకు భిక్ష పెట్టించెను.

ఆ దాదిని జూచి 'మీ యజమానురాలు ఏది' అని యా భిక్షువులడి గిరి. అప్పుడా వైశ్యపుత్రిక వచ్చి నమస్కరించెను. ఆదాదియు జరిగిన సంగతి యా భిక్షువులతోఁ జెప్పెను.

వారు ఆమె త్యాగమునకు మెచ్చి వెడలిపోయిరి.

పిదప వారు ఆగ్రామమువీడి ప్రద్యోత మహారాజుతోటలో విడిసిరి. అప్పుడు అక్కడకువచ్చిన మహారాజునకు ధర్మోపదేశముచేసి ఆవైశ్య పుత్త్రిక త్యాగమును జెప్పిరి.

అంత నారాజు ఆవైశ్య పుత్రికను రావించి తన యగ్రమహిషినిగాఁ జేసికొనెను.

కొంత కాలమున కావైశ్యపుత్త్రి కొక కొమరుఁడు కలిగెను. ఆ కుమారునికి ఆమె మాతామహుఁడగు గోపాలుని పేరు పెట్టిరి. అప్పటి నుండియు ఆమెకు గోపాల మాత యను పేరు ప్రసిద్ధ మయ్యెను.

ఆ గోపాలమాత ఆ భిక్షులు నివసించుట కొకతోటలో విహార మును గట్టించెను.

* * * *

౧౭. శుద్ధోదనుఁడు - యశోధర.

తన కుమారుఁడు సిద్ధార్థుఁడు చాల వత్సరములు తపస్సుచేసి బుద్ధ పదవిని బొంది ధర్మోపదేశములు చేయుచున్నాఁడని విని శుద్ధోదనుఁడు కుమారుని దీసికొని రావలసినదని పరిజనులతోఁగూడ నొక యమాత్యునిఁ బంపెను. అతఁడును బోయి "తండ్రి యాహ్వానమును ఈ రోజు విని పింతును. ఆ రోజు వినిపింతును" అనుకొనుచు బుద్ధభగవానుని ధర్మోప దేశములు విని పరిజనులతోఁగూడ దీక్ష గైకొని యక్కడనే యుండి పోయెను.

ఎప్పటికిని మంత్రి తన కుమారునిఁ దీసికొని రాకపోవుటయును అటనుండి ఏవర్తమానమును రాకపోవుటయును జూచి రాజు క్రమక్రమ ముగా తొమ్మండ్రు మంత్రులను బంపెను. వారును అట్లే దీక్ష గైకొని యటనే యుండిపోయిరి.

పిదప 'కాల ఉదాయి' అను విశ్వాసపాత్రుఁడైన మంత్రిని జూచి "తండ్రీ! నాకుఁ గుమారునిఁ జూడవలయునని యున్నది. ఎంతమందిని

బంపినను తిరిగి కబురైనను వచ్చుటలేదు. నేను బ్రతికియుండఁగఁ గుమారునిఁ జూడవలయునని యున్నది. నీ వైనను వెళ్ళి నా కుమారునిఁ దీసికొనివచ్చి నాకుఁ జూపింపఁగలవా" అని యడిగెను

"ప్రభూ! తప్పక చూపింపఁగలను. కాని నేను సంన్యాసి నగుటకు అనుజ్ఞ యిప్పింపవలెను" అనెను.

"తండ్రీ! నీవు సంన్యాసి వగుము, కాక పొమ్ము, నా కుమారునిఁ దీసికొనివచ్చి చూపింపుము అంతేచాలు" అని రాజనియె.

"మంచిది అట్లే తీసికొనివచ్చి చూపింతును" అని చెప్పి యాకాలుదాయి బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి ధర్మోపదేశము విని దీక్ష గ్రహించెను.

వారాణాసిలో ఆశ్వయుజ పూర్ణిమవఱకు వర్షావాసము గడపిన పిదప బుద్ధభగవానుఁడు ఉరువేలలో మూఁడు నెలలుండి పుష్యమాస పూర్ణిమకు రాజగృహముచేరి యట రెండు నెలలు గడపెను.

అంత కపిలవస్తువునకుఁ బ్రయాణమగుటకు వీలగ నుండునని తలఁచి కాలుదాయి బుద్ధభగవానునితో "తండ్రి శుద్ధోదనుఁడు తమ్ముఁ జూడఁగోరుచున్నాఁ" డని విన్నవించెను

'సరే' అని బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షువులతోఁగూడ రాజగృహము నుండి రోజుకు ఒక యోజనముచొప్పున అఱువది యోజనముల దూరము గల కపిలవస్తువును రెండు నెలలలోఁ జేరెను.

శాక్యవంశస్థులు భగవానుఁడు ఉండుటకు రమణీయమైన న్యగ్రోధారామమును శుభ్రపఱచి యలంకరింపఁ జేసిరి. ముందు నగరములోని బాలబాలికలు పిదప రాజకుమారులు, రాజకుమారికలు నడుమ వారి పిదప గంధపుష్పములతోఁగూడఁ బోయి బుద్ధభగవానునిఁ బూజాపురస్సరముగ ఆ యారామమునకుఁ దీసికొనివచ్చిరి.

మఱునాఁడు బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షాపాత్ర, పై వస్త్రమును దాలిచి భిక్షువులతోఁగూడఁ గపిలవస్తు పట్టణమునఁ బ్రవేశించెను.

"ఆర్యపుత్రుఁడు సిద్ధార్థుఁడు భిక్షకై బయలుదేఱె" నని విని జనులు రెండు అంతస్థులపైని, మూడంతస్థులపైని ఎక్కి, కిటికీలు తెఱచి చూడఁ దొడఁగిరి.

రాహులుని తల్లి యశోధర కిటికీనుండి "చూచి రాజమర్యాదలతో బంగరు పాలకిలోఁ గూర్చుండి యేపట్టణములో విహరించెనో, యా పట్టణములోనే యార్యపుత్రుఁడు బోడితలతో కావిబట్టలతోఁ భిక్షాపాత్రతోఁ దిరుగుచున్నా"డని కంగారుతో "మీ పుత్త్రుఁడు భిక్షకై తిరుగుచున్నాఁడు" అని రాజుకుఁ గబురంపెను

రాజును కంగారు పడుచుఁ జేతితోఁ గట్టుబట్ట సర్దుకొనుచు త్వరగాఁ బోయి భగవానుని దగ్గఱ నిలుచుండి "ఓ భగవానుఁడా ! మమ్మెందుకు సిగ్గుపఱచెదవు. ఈ భిక్షాచరణ మెందుకు. ఈ మాత్రపు భిక్షువులకు భోజనము దొరకదా" అనెను.

"మహారాజా ! ఇది మా వంశాచారము" అని భగవానుఁడు మెల్లఁగా ననెను.

"భగవానుఁడా ! మా వంశము బహుప్రసిద్ధమైన మనురాజవంశము. ఒక రాజుఁగూడ ఎన్నఁడు భిక్ష ఎత్తలేదు" అని పలికి రాజు సమస్త భిక్షువులతోఁగూడ భగవానునిఁ గోటలోనికిఁ దీసికొనిపోయి యుత్తమభోజ్యములతో సంతృప్తి పఱచెను.

భోజనమైన పిదప యశోధర తక్క సమస్తరాణివాసము వచ్చి భగవానునికి నమస్కరించెను.

భగవానుఁడు సారిపుత్రుఁడు మౌద్గల్యాయనులతోఁ గలిసి యశోధర శయనాగారమునకుఁ బోయెను. అపు డాయశోధర చిక్కిన మేనుతో వచ్చి భగవానుని కాళ్ళపైఁబడి నమస్కరించెను. "భగవానుఁడా ! మా

అమ్మాయి యశోధర తమరు కావిబట్టలు ధరించిరని విని యా దినము మొదలుకొని కావిబట్టలు ధరించి యొకమాఱె భుజించుచు సువాసనద్రవ్యములు విసర్జించి భిక్షురాలైనది" అని శుద్ధోధనుఁ డనెను.

పిదప భగవానుఁడు మెల్లఁగా నుపదేశముచేసి వెడలిపోయెను.

* * * *

౧౮. శాక్యానీనందులు

ఒకనాఁడు బుద్ధభగవానుఁడు కపిలవస్తు పట్టణమునకు భిక్షకై బయలుదేఱి నందుని మందిరము ముందు నిలచెను. శాక్యానీనందులు మేడ పై భాగమున నుండిరి. వారు విలాసములలో మునిఁగి తేలుచుండిరి. దాసదాసీ జనము సుగంధాది వస్తువులు తయారు చేయుచుండిరి. బుద్ధభగవానుఁడు కొలఁదిసేపుండెను. ఎవరును జూడలేదు. అంత నతఁడు అటనుండి వెడలిపోవుచుండెను. అప్పు డొక పరిచారిక మేడ కిటికీనుండి చూచినది. అంత ఆమెకుఁ గాలు నిలువలేదు. వెంటనే తొందరగా పరుగెత్తుకొని వచ్చి నందుని దగ్గఱవాలి "బుద్ధభగవానుఁడు మీ యన్న భిక్షకై వచ్చి వెడలిపోవుచుండె" నని చెప్పెను. లోకముచేఁ బూజితుఁడై భగవానుఁడని పేరుపొందిన తనయన్న వాకిటికి రాఁగా భిక్షనైనఁ బెట్టకపోతినే" యని తోఁచి వణఁకిపోయెను. అక్కడ అతఁడు ఉండలేకపోయెను. వెంటనే తన ప్రియురాలి దగ్గర "త్వరగా నిపుడే వచ్చెదను" అని పలుకుచు బయలుదేఱెను. ఆతని భార్య తీవవలెఁ జలించి "ఆర్యపుత్రా! ధర్మాతిక్రమణము చేయు" మని యెట్లు చెప్పఁగలను. వెంటనే రమ్ము. మేని మంచిగంధము ఆఱకుండునంత సమయములో రావలయును లేదేని నిన్ను గట్టిగా శిక్షింతునుజుమీ" అని శపథముతోఁ బలుకుచుఁ జేయునదిలేక దీనయై జాలిచూపులతోఁ గన్నీరు కాఱ వెళ్లుచున్ననందునిఁ జూచుచు అడులేదివలె నిలఁబడిపోయెను. తన మనసు భార్యసుందరి

వైపు పరువిడుచున్నను శరీరము ముందుకు లాగికొనిపోవుచుండ బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁ దొందరగా వెళ్ళి దారిలో నమస్కరించుచున్న ప్రజలను దప్పించుకొని యెదుట నిలిచి నందుఁ డిట్లనెను. "అపరాధము మన్నింపవలయును. నేను మేడపైని ఉండుటచే భగవానుని దర్శింప లేకపోతిని" అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు "మంచిది దానికేమిలే" అని పలికి నవ్వుచు నందుని చేతికిఁ బట్టుకొను మన్నట్లు భిక్షాపాత్రము నందిచ్చి ముందుకు ఆగకుండ సాగిపోవుచుండెను. నందుఁడా పాత్రను పుచ్చుకొనుఁడని యెట్లు అనఁగలఁడు. మనస్సు ఇంటివైపు పరుగెత్తుచుండెను. తన చుట్టుగల జనమును భగవానుఁడును ఏమనుకొనునోయని యా పాత్ర గ్రహించి భగవానుని వెనుక నడవసాగెను. భగవానుఁడు ఆ పాత్రను ఇక్కడనే తీసికొనునో, అక్కడనే తీసికొనునో, ఇప్పుడే తీసికొనునో, అప్పుడే తీసికొనునో అని యనుకొనుచు విధిలేక మనసు వెనుకకు లాగుచున్నను నందుఁడు బౌద్ధవిహారము వఱకుఁ బోయెను. విహారము దగ్గఱకుఁ బోయిన పిదప బుద్ధభగవానుఁడు "నందా! ఏమి. దీక్షను గైకొందువా" అనెను. అసలే భగవానుఁడు ఏమి పలుకునోయని భయపడు నందుఁడు ఈ మాటలు వినఁగనే నిశ్చేష్టుఁ డయిపోయెను. నోటి వెంబడి మాట రాలేదు. ఇంతమంది యెదుట అట్టి లోకపూజ్యుఁడైన భగవానుని యెదుట అతనిమాట కాదనుట యెట్లు? మఱి తన సుందరియో. దిగాలు పడిన యా నందుని నోటనుండి యప్రయత్నముగా 'అట్లే' అను మాట వెలువడెను. అంత బుద్ధుఁడు "నందునికి దీక్షయిండు" అని తోడి భిక్షువులతో అనెను. అన్నదే తడవుగా భిక్షులు నందునిజుట్టు తీయించి కషాయ వస్త్రములు గట్టఁబెట్టిరి ఈ భిక్షువులు ఏమి చేయుచున్నారో అతనికిఁ దెలియలేదు. ఒక ఱాతిప్రతిమవలె అతఁడు నిలఁబడిపోయెను.

× × × ×

బుద్ధభగవానుఁడు ఆసనమునఁ గూర్చుండియుండ నొక భిక్షువు వచ్చి యిట్లనెను.

"నేనా బ్రహ్మచర్య వ్రతమును నిశ్చల మనస్సుతోఁ బరిపాలింప లేను. నేను ఈవ్రతమును పాలింపలేను. ఈ దీక్షను విడిచి గృహస్థుఁడ నగుదును, అని మీ పినతల్లి కొడుకు నందుఁడు భిక్షులతో ననుచున్నాఁడు" అని. అపుడు నందునిఁ బిలుచుకొని రమ్మని భగవానుఁడనెను. అంత నందుఁడు వచ్చి నమస్కరించి నమ్రవదనుఁడై యొక ప్రక్క నిలుచుం డెను. అపుడు భగవానుఁడు నందుని తన దగ్గఱగాఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని వీపుమీఁద చేయిపైచి "నందా! ఇది నిజమేనా? నేను బ్రహ్మచర్య వ్రత మును పరిపాలింపలేను. ఈ దీక్ష వదలి గృహస్థు నగుదును. అని భిక్షువులతో అనుచుంటివఁట నిజమేనా?"

"భగవానుఁడా! అవును. అని నందుఁడు సిగ్గుపడుచుఁ బలికెను."

"ఏమి బ్రహ్మచర్యవ్రతమును పరిపాలింపలేవా? మరల గృహస్థుఁడవు కాఁగోరుచున్నావా?"

అపుడు నందుఁడు ధైర్యము తెచ్చుకొని యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! తాము మాయింటికి భిక్షకువచ్చి వట్టిచేతులతోఁ బోవుచుండఁ దమ్మును బిలువ నేను మామందిరము వీడి వచ్చునపుడు జనపద కళ్యాణి యగు శాక్యాని విడిన కేశపాశముతో నాపైపు దృష్టినిలిపి "ప్రియా! త్వరగా తిరిగిరమ్ము" అన్నది. భగవానుఁడా! అది తలఁచు కొని యీ దీక్షను నిశ్చల మనస్సుతో జరపలేక పోవుచుంటిని. నేనీ వ్రత మును పాలింపలేను. గృహస్థుఁడ నగుటకుఁ గోరిక కలుగుచున్నది. క్షమింపుఁడు."

"నీకు నిర్వాణానందము వలదా"

"వలదు భగవానుఁడా."

"నిర్వాణానందము జరా వ్యాధి మరణములను దరింపఁజేయును గదా."

నందునికి సాంసారిక భోగముల సుఖమె తెలియును గాని నిర్వాణా నందము సంగతి తెలియదు కాన "గృహస్థుఁడనుగానె యుందును." అనెను.

అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు 'నందుని పరిచితమైన భోగములను భావింపఁజేయుట ద్వారానే నిర్వాణానందములోనికిఁ దీసికొని పోవలయు' నని తలఁచి యిట్లనెను.

"సరే కాని నందా! నీవు స్వర్గమునుగూర్చి స్వర్గభోగములను గూర్చి అప్సరస్ స్త్రీల విహారములనుగూర్చి వింటివా?"

"వింటిని" అని నందుఁడనెను.

"పోనీ అవిప్పైన నక్కఱలేదా!"

"అవి యెట్లు లభించును"

"అయితే అట్టి భోగము లెట్టివో యెఱుఁగుదువా?"

"అవి చాల గొప్పవని వింటిని."

"ఆ దేవభోగములముందు ఈభోగము లెట్టివి."

"అవును. వానిముందు ఇవి తక్కువవే"

"అమర్త్యలైన యప్సరస్ స్త్రీల విహారములకును మర్త్య స్త్రీల విహారములకును పోలిక యేమైనఁ గలదా?"

"ఎట్లు ఉండును."

"అయితే అట్టి స్వర్గభోగములకంటెను గొప్ప భోగములను పొంద నీకుఁ గోరికలేదా!"

"ఉండును."

"అయితే అట్టివి గావలసినచో నిశ్చల మనస్సుతో బ్రహ్మచర్యదీక్ష వహించి యుండవలెను. లేనిచో నీయిష్టము వచ్చిన ప్రకారము ఈ భోగములలోనే పడి యుండవచ్చును. ఏ మందువు."

నందుఁడు సంశయములోఁబడెను. అతఁడిట్లనెను.

"అవి లభించుట నిజమగునా ?"

"అయితే నేను జెప్పుదానిలో నీకు నమ్మకములేదా ?"

నందుఁడు నమ్మకములేదని యెట్లు చెప్పఁగలఁడు ? అతఁడిట్లు పలికెను.

"మీవంటివారు చెప్పుదానిలో నమ్మకము లేకయుండునా ?"

"అయితే నేను చెప్పినట్లు చేయుము."

నిర్వాణ సుఖమునుగూర్చి లేశమైనఁ దెలియని నందునికి భూలోక భోగముల నెఱిఁగిన నందునికి అప్సరస్ స్త్రీ భోగములందు ఆశ కలిగెను. స్వల్పమగు భూలోక భోగములను పీడి గొప్పవైన స్వర్గలోక భోగములందు మనస్సు లగ్నమైనది. అంత నందుఁడు తలయూపి తన యంగీకారము తెలిపెను. అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు "సరే మంచిది దీక్షవహింపుము." అని చెప్పి నందుని అభిక్షులతోఁగూడ మరల దీక్షపూని ధ్యానింపఁ బంపెను.

నాఁటినుండి నందుఁడు నిశ్చల మనస్సుతో బ్రహ్మచర్య వ్రతమును బాలింపఁదొడఁగెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడచెను.

"నందుఁడు దేవేంద్ర భోగములకై అప్సరస్ స్త్రీలతో విహరించుటకై బ్రహ్మచర్యము నిశ్చల మనస్సుతోఁ బాలించుచున్నాఁడు" అని తెలిసికొని తోడిభిక్షులు పరిహసింపఁ దొడఁగిరి.

ఈ పరిహాసములు నందుని చెవి కెక్కలేదు. వెంటనే నిశ్చల మనస్సుతో ఆత్మ సంయమముతో ధ్యానమగ్నుఁడై బ్రహ్మచర్యమును బాలింపఁదొడఁగెను. కొంత కాలమునకు నందునిలోఁగల వాసనలు నశించెను. బ్రహ్మచర్య నిష్ఠుఁడయ్యెను. చిత్తవృత్తులు క్షీణించెను. ధ్యానములోని అమందానందమును గ్రోలఁ దొడఁగెను. దుఃఖమిశ్రితముగాని ధ్యాన సౌఖ్యము అతనికి గోచరమయ్యెను.

ఇది తెలిసికొని యొకనాఁడు బుద్ధభగవానుఁడు నందుని సమీపించి "నందా! నీవు బ్రహ్మచర్యమును సరిగఁ బాలించితివి. స్వర్గము నీ యఱ చేతిలోనిదే ఆస్వర్గభోగములను నీవు పొందఁగలవు" అని యనెను.

"భగవానుఁడా! ఆస్వల్ప స్వర్గభోగములతో నాకుఁబనిలేదు. నాకు నిర్వాణానందము గలుగ నాశీర్వదింపుఁడు."

"ఏమి యిట్లందువు."

"భగవానుఁడా! ఇప్పటికి నిర్వాణానంద మెట్టిదో తెలిసినది. సంసార సుఖము దుఃఖ మిశ్రితము."

"నందా! నీలోని వాసనలు నశించినవి. నిర్వాణానందము నిదివఱకె పొందితివి" అని మఱియు బుద్ధుఁడిట్లు పలికెను.

తే. గీ. గాఢమగు రాగపంకము గడచెనెవఁడు
ఎవఁడు కామపాశముల భేదించివై చె
వేఁడు మోహము నణఁచెనో వాఁడె భిక్షు
వతఁడె సుఖదుఃఖమువిడి నిర్వాణమొందు."(నాధమ్మపదము)

× × × ×

పిదపఁ గొంతకాలమునకు శాక్యాని సుందరి భగవానుని దగ్గఱ దీక్షగైకొని భిక్షురాండ్ర సంఘములోఁజేరి నిర్వాణానందము పొందెను.

* * * *

౧౫. రా హు లుఁ డు.

ఒకనాఁడు బుద్ధభగవానుఁడు ప్రొద్దుటనె వస్త్రములు ధరించి పాత్రయును జైబట్టయునుదాల్చి శుద్ధోదనుని యింటికిఁబోయి యటఁబఱచిన యాసనమునందుఁ గూర్చుండెను.

అప్పుడు రాహులుని తల్లి యశోధర రాహులునిఁ బిలిచి "రాహులా! ఇదిగో నీ తండ్రి, వెళ్ళి నీ పిత్రార్జితాస్తి నడుగుము"

అనెను. అపుడు రాహులుఁడు భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నిలుచుండి "శ్రమణా! నీ నీడ సుఖమయముగా నున్నది." అని పలుక మొదలిడెను అపుడు భగవానుఁడు ఆసనమునుండి లేచి బయలుదేఱెను. రాహులుఁడు కూడ భగవానుని వెంటఁబడి

"శ్రమణా! నాకుఁ బిత్ర్యాస్తి నిమ్ము" "శ్రమణా! నాకుఁ బిత్ర్యాస్తి నిమ్ము" అని యడుగ మొదలిడెను.

"అయితే సారిపుత్రా! ఈ రాహులునికి దీక్ష యిమ్ము" అని భగవానుఁడు సారిపుత్రు నుద్దేశించి యనెను. అపుడు సారిపుత్త్రుఁడు రాహులునిచే "బుద్ధుని శరణు చొచ్చుచున్నాను. ధర్మమును శరణు చొచ్చుచున్నాను. సంఘమును శరణు చొచ్చుచున్నాను." అని మూఁడు సార్లు అనిపించి దీక్ష యిచ్చెను.

ఇది విని శుద్ధోదనుఁడు మిగుల విచారముతో భగవానుని సమీపించి నమస్కరించి యొకప్రక్కఁ గూర్చుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! మిమ్మొక వరమడుగుచున్నాను."

"మహారాజా, బుద్ధులు వరములకు దూరముగ నుందురు."

"భగవానుఁడా! ఉచితమని తోఁచినచో దోషరహిత మైనచో నిచ్చెదరుగాక."

"మహారాజా! చెప్పుఁడు."

"భగవానుఁడా, మీరు సంన్యసించి నప్పుడె నాకుఁ జాల దుఃఖము గలిగినది. నందుని సంన్యాసము ఇంకను దుఃఖతర మయినది. రాహులునికిఁ గూడ సంన్యాస మిప్పింపఁగా నాదుఃఖమున కింక నంతులేకున్నది. భగవానుఁడా! పుత్త్రప్రేమ నాశరీరమును జీల్చివైచుచున్నది. శరీరమును జీల్చి మాంసమును జీల్చి హృదయమును జీల్చి వైచుచున్నది. ఇంక నెన్నఁడు తల్లి దండ్రుల యనుమతి లేనిదే యెవరికిని దీక్ష యివ్వకుందురు గాక."

"సరే యట్లే" అని చెప్పి "తల్లిదండ్రుల యనుమతి లేనిదే యెవరికిని దీక్ష యివ్వరా"దని భిక్షులకు శాసనముచేసి శుద్ధోధనునకు ధర్మముపదేశించి యటనుండి వెడలిపోయెను.

× × ×

మఱి కొంతకాలమునకు శుద్ధోధనునకు జబ్బుచేసెను. అప్పుడు శుద్ధోదనుని యిచ్ఛ ప్రకారము శుద్ధోదనుని చివరి సమయములో అక్కడనెయుండి శుద్ధోదనుఁడు చనిపోయిన పిదప బుద్ధభగవానుఁ డతనికి అంత్యక్రియలు చేసెను.

* * * *

౨౦. భ ద్ది యుఁ డు.

ఒకమాఱు అనూపియ యను వనములో బుద్ధభగవానుఁడు విహరించుచుండెను.

ఆ సమయమున అనేకులు శాక్య రాజకుమారులు బుద్ధుని ధర్మోపదేశములు విని సంన్యాసు లగుచుండిరి. మహానామశాక్యుఁడు, అనిరుద్ధ శాక్యుఁడు అను సోదరు లిద్దఱు గలరు. అనిరుద్ధుఁడు సుకుమారుఁడు. వానికి శీతకాలమున కొకభవనము, వేసవికాలమున కొక సౌధము. వర్షాకాలమున కొక మేడయుఁ గలవు. అతఁడు ప్రాసాదములనుండి యెన్నఁడును దిగక యందె భోగముల ననుభవించుచుండెను.

అపుడు మహానాముఁడు తన మనస్సులో "నేఁడు గొప్ప కులస్థు లగు శాక్యకుమారులు బుద్ధభగవానుఁడు సంన్యాసి యగుటఁ జూచి సంన్యాసు లగుచుండిరి. మా కులమునుండి యెవరును ఇల్లువీడి సంన్యాసు లగుటలేదు. నేనుగాని యనిరుద్ధుఁడుగాని యేల సంన్యాసదీక్ష గైకొనరాదు." అని తలఁచుకొని వెంటనే యనిరుద్ధునిఁ బిలిచి యీ సంగతిఁ

జెప్పి "నీవుగాని, నేనుగాని సంన్యాసదీక్ష పుచ్చుకొందమా" అని యడిగెను.

"నేను సుకుమారుఁడను. ఇల్లు విడిచి నేను సంన్యాసినిగా లేను. నీవే సంన్యాసి వగుము" అని యనిరుద్ధుఁ డనెను. "అయితే నాయనా ! ఇట్లు రమ్ము. నీకు ఇల్లు చక్కఁబెట్టుకొనుట తెల్పెదను. మొదటఁ బొలము దున్నింపవలెను. దున్నించి గింజలు చల్లింపవలెను గింజలు చల్లించి నీరు పెట్టించవలెను. నీరు పెట్టించి పండిన పిదప మరల నీరు తీయింపవలెను. నీరు తీయించి యెండింపవలెను. ఎండింపఁజేసి కోఁత కోయింపవలెను. కోయించి కట్టలు కట్టించవలెను. కట్టించి త్రొక్కింప వలెను. త్రొక్కించి గడ్డి దులిపించి తీయింపవలెను. గడ్డి తీయించి గింజలు ప్రోగుచేయించి యింటిలోఁ బోయింపవలెను. ఇట్లే ప్రతియేఁడు ఎల్లపుడు చేయింపవలెను. ఈ పనులకు అంతులేదు. వీనికి అంతు గనుపట్టదు" అనెను. "ఎప్పు డీపనులు ముగియును. వీనికి అంతు లేనే లేదా ? ఎప్పుడు మనము నిర్విచారముగనుండి పంచేంద్రియముల భోగము లనుభవించుచుండఁగలము" "నాయనా ! అనిరుద్ధా ! ఈ పనుల కంతము లేదు. ఈ పనులకు ముగింపు లేనేలేదు. ఈ పనులు ముగించకుండనే మన తండ్రి తాతముత్తాతలు చనిపోయిరి" "అయితే నీవే యీ యిల్లు చక్కదిద్దుకొనుము. నేనే సంన్యాసము పుచ్చుకొందును." అని యనిరుద్ధుఁడు వెంటనే తన తల్లిదగ్గఱకుఁబోయి యిట్లనెను -

"అమ్మా ! నే నీ యిల్లు విడచి సంన్యాసము పుచ్చుకొనఁ గోరు చున్నాను నా కనుమతి యిమ్ము"

"నాయనా ! మీ యన్నదమ్ము లిద్దఱు నాకుఁ బ్రియులు. నా మాట కెదురాడనివారు నా ప్రాణము పోయినను మిమ్ముఁ బ్రేమింపకుండ నుండఁజాలను. మంచిది. బ్రతికుండఁగనే నే నిట్లు మీ సంన్యాసమునకు అంగీకార మెట్లు ఈయఁగలను".

ఇట్లు తల్లి వలదన్నను అనిరుద్ధుఁడు మాటిమాటికి నడుగ వొడగెను. తల్లి యెంత వలదన్నను అనిరుద్ధుడు మానలేదు. అప్పుడు వానితో "సరేకాని నీ మిత్రుఁడగు శాక్యరాజు భద్దియుఁడు సంన్యాసము పుచ్చుకొన్నచో నీవును బుచ్చుకొనుము" అని యారాజు సంన్యసింపఁడుగదా యను నుద్దేశముతో వానితల్లి యనెను.

అపుడు అనిరుద్ధుఁడు శాక్యరాజు భద్దియుని దరికేగి యిట్లనియెను.

"ఓ సౌమ్యుఁడా ! నా సంన్యాసము నీ చేతిలో నున్నది"

"అయితే సౌమ్యుఁడా ! నీ సంన్యాసము నా చేతిలో నున్నచో నే ననుమతి యిచ్చుచున్నాను. ముక్తి పొందితివి సంన్యాసివి కమ్ము."

"సౌమ్యుఁడా ! రమ్ము మన మిద్దఱము సంన్యాసు లగుదము".

"సౌమ్యుఁడా ! నేను సంన్యాసినిగాలేను. నీకు నేను జేయఁగల సాయము చేయుదును. నీవు సంన్యాసివికమ్ము"

"నీవు సంన్యాసము పుచ్చుకొన్నచో నాకును సంన్యాసము పుచ్చుకొనుటకు ననుమతి యిచ్చెదనని నా తల్లి యన్నది. కాన మన మిద్దఱము సంన్యాసుల మగుదము రమ్ము."

అప్పటి జనులు సత్యవాచులయి సత్యప్రతిజ్ఞులయి యుండిరి. అపుడు భద్దియుఁడు అనిరుద్ధునితో నిట్లనియె.

"సౌమ్యుఁడా ! ఏడేండ్లు ఆగుము. ఏడేండ్లయిన పిదప నిద్దఱము సంన్యాసు లవుదము."

"సౌమ్య ! ఏడేండ్ల కాలము చాల యెక్కువ. నే నంతవఱకు వేచి యుండలేను."

"పోనీ యాఱేండ్లాగుము"

"నేనంత వఱకు వేచి యుండలేను"

"అయితే ఒక యేడాగుము"

"అంతవఱకు నుండలేను"

"పోనీ ఒకనెల యాగుము"

"అదియు నెక్కువే : అంతవఱకును ఉండలేను"

అయితే ఒకవారము ఆగుము. నే నీ రాజ్యమును నా కొమారుల కప్పగించి వచ్చెద నుండుము "

"సౌమ్యుఁడా ! వారము ఎక్కువగాదు. అంతవఱ కాగుదును"

అప్పుడు శాక్యరాజగు భద్దియుఁడు, అనిరుద్ధుఁడును ఇంకను సంన్యసింపఁదలఁచిన ఆనందుఁడు, భృగువు, కింబిలుఁడు దేవదత్తుఁడు అను శాక్యపుత్త్రులను ఉపాలి యను మంగలిని దీసికొని పరివారముతోఁగూడ మఱియొక రాజ్యమువఱకుఁబోయి పరివారమును వెనుకకుఁ బంపివేసిరి. తమ భూషణము లన్నియు మూటఁగట్టి యిచ్చి యుపాలితో నిట్లనిరి.

"సోదరా ! ఉపాలీ ! నీవు ఇంటికి వెళ్లుము. నీ జీవికకు ఇవి సరిపోవును"

అపుడు ఉపాలి "శాక్యరాజులు కోపనులు. వీఁడు రాజకుమారులఁ జంపె' నని తలఁచి నన్నుఁ జంపివేయుదురు. వీరు రాజకుమారులై యుండి సంన్యాసు లగుచుండ నింక నాకు మాత్రము వీనితోఁ బనేమి" అని తలఁచి యా భూషణముల మూటను విప్పి భూషణములను జెట్లపైని వ్రేలాడఁగట్టి 'వీనిని జూచినవాఁడు వీనిని దీసికొనునుగాక' అని యా శాక్యకుమారుల దగ్గఱకుఁ బోయెను.

"ఏమి మరల వెనుకకు వచ్చితివే" అని యుపాలిని ఆ శాక్యపుత్త్రులడిగిరి. అపుడు ఉపాలి తనకుఁ గలిగిన భావమును జెప్పెను. "సరే మంచిపని చేసితివి" అని వారందఱు బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి యొక ప్రక్కగఁ గూర్చుండి యిట్లనిరి. "ఓ భగవానుఁడా, మేము రాజపుత్త్రులము మాకు అభిమానము మెండు. ఈ యుపాలి మమ్ములను జాల కాలమునుండి సేవించు సేవకుఁడు. మొదట వీనికి దీక్షయిండు. వీనికి నమస్కరించెదము. ఇంక మాకుఁగల యభిమానము పోవును."

అప్పుడు మొదట భగవానుఁడు ఉపాలికి దీక్ష యిచ్చి పిదప ఆ శాక్యకుమారులకు దీక్ష యిచ్చెను. వారందఱు క్రమముగా జ్ఞానము పొందిరి.

ఒకమాఱు భద్దియుఁడు అడవిలోఁగూర్చుండి "ఆహా ఎంత సుఖముగా నున్నది ఎంత సుఖముగానున్నది" అనుచుండెను.

ఆ మాటలు విని కొంత మంది భిక్షువులు "ఈ భద్దియుఁడు నిశ్చల మనస్సుతో బ్రహ్మచర్యమును పరిపాలించలేకపోవుచున్నాఁడు. తాను గృహస్థుగానుండి పొందిన రాజ్యసుఖములను దలఁచుకొని అది యెంత సుఖముగా నున్నది ఎంత సుఖముగానున్నది. అనుకొను చున్నాఁడు." అని తలఁచి బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనిరి. "ఓ భగవానుఁడా! భద్దియుఁడు నిశ్చల మనస్సుతో బ్రహ్మచర్యమును బాలించక రాజ్యసుఖమును దలఁచి ఎంత సుఖముగానున్నది ఎంత సుఖముగానున్నది" అని యనుకొను చున్నాఁడు."

అది విని భగవానుఁడు భద్దియుని రప్పించి యిట్లనెను.

"ఓ భద్దియా! ఆహా! ఎంత సుఖముగా నున్నది, ఎంత సుఖముగానున్నది యని యనుచుంటివఁట నిజమేనా."

"అవును నిజమే" అని భద్దియుఁడనెను.

"అయితే దేనిని దలఁచుకొని యిట్లనుచుంటివి"

"ఓ భగవానుఁడా! నేను గృహస్థుగా నున్నపుడు రాజ్యసుఖమును అనుభవించు చున్నపుడు అంతఃపురము లోపల అంతఃపురముయొక్క వెలుపల దేశములోను దేశము వెలుపల అన్నిచోట్ల రక్షక భటులు జాగరూకులై పహరా యిచ్చుచునే యుండిరి. అయినను నిత్యము భయముతో అనుమానముతో నుండెడివాఁడను. ఇప్పుడో అడవిలో నున్నను, చెట్లక్రింద నున్నను శూన్య గృహములలోఁ దిరుగుచున్నను నిర్భయుఁ

డనై యనుమానములేక దొరకిన భిక్షతోఁ దృప్తిపడి సంతోషముతో విహరించుచుంటిని ఈ సంగతి తలఁచుకొని ఆహా యెంత సుఖముగా నున్నది. ఎంత సుఖముగా నున్నది." అనుకొను చుంటిని. అని భద్దియుఁ డనెను.

ఇది వినిన పిదప బుద్ధుని నోటినుండి యీ పలుకులు వెలువడెను.

"మాయొద్ద నేమియున్‌లేక, యాహా యెంత సుఖింతుము
తృప్తియే మాకు నాహార, మాభాస్వరులకున్‌బలెన్"

"ఎవని మదిలోన ముఱికి సుంతేని లేదొ
ఎవఁడు లాభ నష్టాదుల నెల్లదాటె
అట్టి నిర్భయు సుఖిని శోకాదిశూన్యు
దేవతలుగూడఁ బూర్తిగాఁ దెలియలేరు."

(నా ధమ్మపదము.)

* * * *

౨౧. ధర్మ పరీక్ష.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు కోసలదేశమున నలకపానుని పలాశ వనమున విహరించుచుండెను. ఆ సమయమున అనిరుద్ధుఁడు నంది యుఁడు, కింబిలుఁడు భృగువు కుండధానుఁడు రేవతుఁడు ఆనందుఁడు మొదలైన యుత్తమ కులజులగు రాజపుత్త్రులు భగవానుని దగ్గఱ దీక్ష గైకొని యిల్లువీడి సంన్యాసు లగుచుండిరి.

బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షువులతోఁగూడ ఆరుబయటఁ గూర్చుండి యుండెను.

"ఓ భిక్షువులారా! శ్రద్ధతో నాదగ్గఱ దీక్ష గైకొనిన వారందఱు మనఃపూర్తిగా బ్రహ్మచర్యమునఁ బ్రసన్నులయి యున్నారుగదా" అని

యా భిక్షువులను భగవానుఁడడిగెను ఎవరును సమాధానము చెప్పరైరి. మరల మూఁడుసార్లు అడిగినను సమాధానము రాకుండుటఁజూచి "పోనీ నేనే ప్రత్యేకముగ వారి నేల నడుగరాదు." అని తలఁచి భగవానుఁడు అనిరుద్ధుని బిలిచి యిట్లనియెను.

"ఓ యనిరుద్ధా ! మీ రంచఱు నిశ్చలముగ బ్రహ్మచర్యమునందుఁ బ్రసన్నులయి యున్నారుగదా."

"భగవానుఁడా ! అవును మేము బ్రహ్మచర్యమునఁ బ్రసన్నుల మయియే యుంటిమి." అని యనిరుద్ధుఁడనెను.

"సెబాసు ! సెబాసు ! అనిరుద్ధా ! మీ రంచఱు నిశ్చల మన స్సుతో బ్రహ్మచర్యమునఁ బ్రసన్నులయి యుండుట శ్రద్ధతో దీక్షగైకొనుట మీవంటి యుత్తమ కులస్థులకుఁ దగియున్నది. మీరు మంచి వయసుఁ దనములో నుండియు నూనూఁగు మీసములవారై యుండియు కామములను అనుభవించుచుండియు ఇల్లు వాకిళ్ళు వీడి సంన్యాసులైతిరి. రాజు బలవం తము వలనఁగాని, దొంగల భయము వలనఁగాని, అప్పుల పాలయిగానీ, భయము వలనఁగాని, ఇంటిలోని కలహములవలనఁగాని సంన్యాసులుగా లేరు. జన్మ జరా మరణ శోకాదులవలనఁ జిక్కుకుండ నిర్వాణానందము పొందుటకు సంన్యాసులయితిరి గదా. అనిరుద్ధా ! ఇట్లే గదా సంన్యాసు లైతిరి."

"అవును భగవానుఁడా !"

"ఇట్లు దీక్షగైకొన్న వారేమిచేయవలయునో తెలియునా ! కామ భోగములనుండియు అశుభకర్మలనుండియు విడివడి యుండవలయును.రాగ ద్వేషాదులను విడువనంతవఱకు శాంతియుండదు గదా. మీరు నా విషయ ములో నేమనుకొనుచున్నారు. భగవానుని కింకను రాగద్వేషాదులు పోలేదు. జన్మ జరా మరణాదులు ఇంకను విడవలేదు కాన ఒకదానినే సేవిం చుచు ఒకదానినే విడచుచు ఒకటి తీసికొనుచున్నాఁడని తలచుచున్నారా !

"భగవానుఁడా ! మేమిట్లనుకొనుటలేదు. మీకు రాగ ద్వేషాదులు జరామరణాదులు పోయినవి గాన ఒకటే సేవించుచుంటిరి"

"సెబాసు ! సెబాసు" అనిరుద్ధా, బాగుగాఁ దెలిసికొంటిరి. రాగ ద్వేషాదులు నశించిన పిదప తలనఱుకఁగా తాటి చెట్లు మొలవనట్లు అవి తిరిగి పుట్టవు.

* * * *

౨౨. అనాథపిండికుఁడు.

ఒక సమయమున బుద్ధభగవానుఁడు రాజగృహమున శీతవనమున విహరించుచుండెను.

ఆ సమయమున అనాథపిండికుఁడు తన బావమఱఁదియగు రాజగృహమందలి శ్రేష్ఠి యింటికి వచ్చి యక్కడ మహోత్సాహముతో అనేకుల వంటలు చేయుచుండుటఁ జూచి యా సన్నాహమంతయు భిక్షులతోఁ గూడిన బుద్ధభగవానుని భోజనమున కని తెలిసికొని తానును మఱునాఁడు భిక్షుసంఘ సహితుఁడగు బుద్ధభగవానుని అనేక రుచ్యభక్ష్యములతో సంతృప్తిపఱచి బుద్ధభగవానుని దగ్గఱ ఒక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా ! తమరు భిక్షుసంఘముతోపాటు వచ్చి శ్రావస్తిలో వర్షావాసము గడపవలయును."

"సరే యట్లే" యని బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షుసంఘముతోఁగూడ శ్రావస్తికి బయలుదేఱెను. అపుడు అనాథపిండికుఁడు మార్గమధ్యమున భగవానుని కనుకూలమగు విహారము తయారు చేయించెను.

అనాథపిండికుఁడు శ్రావస్తికి ముందుగాఁబోయి భగవానునికి నివాసము ఎచ్చట ఏర్పఱచిన బాగుండునో యాలోచించెను. ఆ నివాసము

శ్రావస్తికి అంతదూరముగ నుండరాదు. మఱియు దగ్గఱగను నుండరాదు. వచ్చుపోవువారి రాకపోకలకు అనువుగా నుండవలయును. పగలు హెచ్చు గుంపులు చేరకుండ రాత్రి నిశ్శబ్దముగ నుండి యేకాంతమై ధ్యానమునకుఁ దగినదై యుండవలయును. ఇట్లు ఆలోచించి యటువంటిదానికి రాజకుమారుని యుద్యాన మన్నివిధములఁ దగియున్నదని తలఁచి రాజకుమారుని దగ్గఱకుఁ బోయి యిట్లడిగెను.

"ఆర్యపుత్రా ! ఈ తోట ఆరామము కట్టుటకు మాకిప్పింప వలయును"

"ఓ శ్రేష్ఠీ ! కోటి బంగారు నాణెములతోఁ దోటకప్పినను ఈయను"

"సరే అయితే ఆ తోట నేను పుచ్చుకొన్నట్లే"

"ఎట్లు ఇచ్చెదను? నేనీయను" అని రాజకుమారుఁడనెను.

ధర చెప్పఁబడినపిదప ఆ తోట యీయవలసినదేయని యమాత్యులనిరి. అప్పుడాయనాథపిండికుఁడు బండ్లమీద నొకమాఱు తెప్పించిన బంగారునాణెములతో నేలయంతయుఁ బఱపించెను. ఇంకను గొంచెము చోటు మిగిలెను. "మరల బంగారునాణెములు తెండని తన మనుష్యులకుఁ జెప్పెను. అదివిని రాజకుమారుఁడు "ఇందులో ఏదో మహత్త్వము ఉండి యుండును గనుకనే యిన్ని బంగారునాణెములతోఁ గప్పుచున్నాఁడు" అని తలఁచి "ఇంక నీవునక్కఱలేదు. మిగిలినది నా దానముగ గ్రహింపుము" అనెను. దానికి అనాథపిండికుఁడు "ఈ రాకుమారుని మాట మన్నించుటయు ధర్మము" అని తలఁచి సరే యనెను. ఆ రాకొమారుఁడాచోట ఒక మందిరము కట్టించెను. అనాథపిండికుఁడు అక్కడ నివాసగృహములు భోజనశాలలు మలవిసర్జన స్థానములు స్నానశాలలును సరస్సులు విహారశాలలు కట్టించి భగవానునికిచ్చి సంతోషపెట్టెను.

* * * *

౨౩. నిందాస్తుతులు - శీలము.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు అయిదువందలమంది భిక్షువులతోఁగూడ రాజగృహము నాలందలమధ్య దారివెంబడి పోవుచుండెను. అపుడు సుప్రియుఁడను పరివ్రాజకుఁడు తన శిష్యుఁడగు బ్రహ్మదత్తునితోఁగూడ వెళ్లుచుండెను. సుప్రియుఁడు బుద్ధుని అతని ధర్మమును సంఘమును నిందింపఁదొడఁగెను. బ్రహ్మదత్తుఁడు మాత్రము పొగడసాగెను. ఈ విధముగా వారిద్దఱు వాదించుచుండిరి. సాయంకాలమునకు అంబలట్టికయను పేరుగల తోటలోని రాజభవనముచేరి అందు భిక్షుసంఘముతోపాటు బుద్ధభగవానుఁడు మకాము చేసెను.

రాత్రి గడచినపిదప ఉదయము అయిదు గంటలకు బుద్ధుఁడు నిశ్చలముగా ఆసనమునఁ గూర్చుండియుండెను. అప్పుడు సుప్రియుఁడును బ్రహ్మదత్తుఁడును లేచి మరల పరస్పరము వాదింపసాగిరి. అపుడు భిక్షువులు చేరి దానిని వినుచుండిరి. అది విని బుద్ధభగవానుఁడు వారిని పిలిచి వారు వాదించు విషయమును గూర్చి యడిగెను అప్పుడు భిక్షువు లిట్లనిరి. "భగవానుఁడా! ఈ సుప్రియుఁడు భగవానుని ధర్మమును నిందించుచుండెను. ఈ బ్రహ్మదత్తుఁడు భగవానుని ధర్మమునుప్రశంసించుచుండెను" అని. అపుడు భిక్షువులను సంబోధించి భగవానుఁ డిట్లనెను.

"ఓ భిక్షువులారా! ఎవరైన నొకరు నన్నును ధర్మమును సంఘమును నిందించుచున్నచో మీరు వారియెడల పగపూనుట అసంతోషము పొందుట కోపగించుటయు చేయరాదు. అట్లు చేసినచో మీకే నష్టము గలుగును. భిక్షువులారా! ఎవరైనను నన్నుఁగాని ధర్మమును సంఘమును నిందించినచో వెంటనే కోపగింతురా? ఖిన్నులయ్యెదరా! వారు అట్లు చెప్పుటలో సత్యమేమైన నున్నదా! వారాడుమాటలు సత్యములా అసత్యములా యని పరిశీలింపవలదా?

"వారు నిందించునపుడు ఇది సత్యమేనా ? ఏమి యిది సత్యము గాదా ? ఇది యసత్యము ఇది మాలోలేదు. ఇది మాలో ఏమాత్రములేదు ! అని పూర్తిగా పరిశీలించి వారి నిందయే నిజమగునెడల మనలను దిద్దుకొనవలెను. భిక్షువులారా! ఎవరైన ప్రశంసించినచో ఆనందింపరాదు. సంతోషింపరాదు. ఉప్పొంగరాదు. అట్లు మీరు ఆనందించినచో సంతోషించినచో ఉప్పొంగినచో అందులో మీకే నష్టము గలుగును.

"భిక్షువులారా ! ఎవరైన మిమ్ము ప్రశంసించినచో ఇది సత్యమేనా ఇది సత్యము ఇది మాలోనున్నది. నిజముగానున్నది. అని పూర్తిగా పరిశీలించికొనవలయును. అంతేకాని ఇతరుల నిందాస్తుతులకు లోను గారాదు.

"భిక్షువులారా ! శీలమునుబట్టి నన్ను జనులు ప్రశంసించుచున్నారు. ఈ శీలము సామాన్యమైనది. ఈ శ్రమణగౌతముఁడు జీవులకు హింస చేయక దండమును శస్త్రమును విడిచి హింసచేయుటకు సిగ్గుపడి దయాళువై జీవుల హితమును గోరుచున్నాఁడు

"భిక్షువులారా ! ఈ శ్రమణగౌతముఁడు చౌర్యము(= ఇవ్వకుండఁ బుచ్చుకొనుట) నుండి మరలియున్నాఁడు. అతఁడు ఎవరైన ఇచ్చినచో దానిని మాత్రమె స్వీకరించును. పవిత్రమైన యాత్మగలిగి విహరించును విషయభోగములను పూర్తిగా విసర్జించి యున్నాఁడు.

"భిక్షువులారా ! శ్రమణగౌతముఁడు ఎల్లపుడు మిథ్యాభాషణమును మాని సత్యవాదియై సత్యవ్రతుఁడై విశ్వాసపాత్రుఁడై చెప్పునట్లు చేయువాఁడై యున్నాఁడు.

"భిక్షువులారా ! శ్రమణగౌతముఁడు కొండెములు చెప్పుట కటువుగా మాటాడుట అనవసరముగా మాటాడుట ఇవన్నియు మాని, యిక్కడి మాటలు అక్కడ, అక్కడ మాటలు ఇక్కడ చెప్పక, విడి

పోయినవారిని గలుపుచు, కలిసియున్నవారిని ఇంకను గలుపుచు, ఏకతాప్రియుఁడై నిర్దోషముగా మధురముగా ప్రేమగాఁ బలుకుచు యథార్థవక్తయై ఆవశ్యకమైన సారమైన ధర్మయుక్తమైన వినయముతోఁగూడిన మాటలు పలుకుచున్నాఁడు."

"భిక్షువులారా! శ్రమణగౌతముఁడు ఎట్టి ప్రాణికి హానిచేయక ఒక సారియె భుజించుచు అసమయమున భుజింపక విలాసనృత్యాదులను జూదక సుగంధమాలాదులను విడిచి అలంకారములచే అలంకరించుకొనక ఎత్తైన విలువగల శయ్యలఁబరుండక, దాసజనుల నుంచక, పెంపుడు జంతువులఁ బెంచక ఇచ్చిపుచ్చుకొనుటలు క్రయవిక్రయములు మాని విహరించుచున్నాఁడు."

"భిక్షువులారా! ఇటువంటి చిన్నచిన్న విషయములలో జాగ్రత్త వహించి సామాన్యమైన యీ శీలముగలిగి యీశ్రమణగౌతముఁడు విహరించుచున్నాఁడు. అందువలన జనులు నన్నుఁ బ్రశంసించుచున్నారు" అని బుద్ధభగవానుఁడు పలుకఁగా విని యా భిక్షువులు శాంతచిత్తముతో భగవానునికి నమస్కరించి యటనుండి వెడలిపోయిరి.

*   *   *   *

౨౮. ఆత్మవిచారణ.

ఒకమాఱు బుద్ధభగవానుఁడు రాజగృహము నలందలకు మధ్య గల అంబలట్టి గ్రామముననుగల తోటలో రాజభవనమునఁ గూర్చుండి భిక్షువుల కిట్లుపదేశించెను. భిక్షువులారా! ఎంతమందో శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు ఆత్మ లోకము నిత్యమని చెప్పుచు నిత్యత్వవాదులు శాశ్వత వాదులునై యున్నారు. వారేకారణమువల్ల ఏ ప్రమాణముచే ఆత్మను లోకమును నిత్యమని నమ్ముచున్నారో వినుఁడు. భిక్షులారా! కొందఱు భిక్షులు సంయమము వీర్యము నిశ్చయము జాగరూకత స్థిరచిత్తము గలిగి చిత్త

సమాధిని పొందుచున్నారు. సమాధిగల యాచిత్తములో అనేక విధము లైన పూర్వజన్మల స్మృతి గలుగుచున్నది. "నేను గత జన్మలలో ఈ పేరు ఈ గోత్రము, ఈరంగుగలిగి ఇట్టి యాహారముతిని ఇటువంటి సుఖదుఃఖ ములను అనుభవించి ఇంత యాయువును గలిగియుంటిని. నేను అక్కడఁ జనిపోయి అక్కడ పుట్టితిని. అక్కడఁగూడ ఆయా నామరూ పాదులతో నుంటిని. నేను అక్కడఁ జనిపోయి యిక్కడఁ బుట్టితిని." అని యీ విధముగా అతఁడు తన పూర్వజన్మలను స్మరించును. స్మరించి పై కారణములవలన ఆత్మ నిత్యము లోకము నిత్యము పరిణామముఃలేనిది కూటస్థము అచల మనును. ప్రాణి కదలుచు తిరుగుచు పుట్టుచుండును మర ణించుచుండును. కాని అతని యునికి నిత్యము నేను కూడ అటువంటి చిత్తసమాధినే పొంది పూర్వజన్మల స్మృతిని గలిగియున్నాను. కనుక ఆత్మ లోకము నిత్యము అని తోఁచుచున్నది." అనును. ఈ కారణమును బట్టి శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు ఆత్మ లోకము నిత్యమని అంగీకరించుచున్నారు.

భిక్షువులారా! కొందఱు శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు ఆత్మను లోక మును ఒక యంశమునుబట్టి నిత్యమని ఒక యంశమునుబట్టి అనిత్య మనియు నమ్ముచున్నారు. వారేకారణమునుబట్టి ఏ ప్రమాణముయొక్క బలము మీఁద ఆత్మను లోకమును ఒకయంశమునుబట్టి అనిత్యమని యొక్కయంశను బట్టి అనిత్యమని ఎందుకు నమ్ముచున్నారో చెప్పెదను వినుఁడు.

"భిక్షువులారా, చాల యేండ్లు గడచిన పిదపఁ బ్రళయ కాలము వచ్చును. ప్రళయమైన తరువాత బ్రహ్మలోకమందు ఉండెడి యాభాస్వ రులు అక్కడ మనోమయులై ప్రీతిని భక్షించెడి వారయి ప్రభగలవారై ఆకాశమందుఁ దిరుగువారై అందమైన వస్త్రాభూషణములను ధరించువారై చాలకాలము వఱకు ఉందురు.

"భిక్షువులారా! చాల యేండ్లు గడచిన పిదప ఆలోకమునకు ప్రళయము వచ్చును. ప్రళయము వచ్చిన పిదప బ్రహ్మలోకము పుట్టును.

అప్పుడు ఏ జీవుఁడైనను తన యాయువు పుణ్యము ముగిసిన పిదప ఆ భాస్వర బ్రహ్మలోకమునుండి పడిపోయి బ్రహ్మలోకమందుఁ బుట్టును. అతఁడు అక్కడ మనోమయాది రూపములతో చాల కాలము వఱకు ఉండును. అక్కడ అతఁడు ఒంటరియైయుండి చాల కాలమునకు విసిగి పోవును. అతనికి భయము కలుగఁదొడగును. ఇక్కడకు ఇతర ప్రాణులు గూడ వచ్చిన బాగుండు ననుకొనును. అంత కొన్ని ప్రాణులు పై ప్రాణవలెనే యీ బ్రహ్మలోకమందుఁ బుట్టును. ఆ మొదటనే వచ్చిన ప్రాణి నేనె బ్రహ్మను అజితుఁడను సర్వద్రష్టను ఈశ్వరుఁడను కర్తను ఈ యితర ప్రాణులకుఁ దండ్రిని ఈ ప్రాణులు నావల్లఁ గలిగినవి. ఇక్కడకు ఇతర ప్రాణులు గూడ వచ్చిన బాగుండునని నేను సంకల్పించి నంతనే యీ ప్రాణులు వచ్చెను" అని యనుకొనును.

తరువాతఁ బుట్టిన ప్రాణి "ఇతఁడు బ్రహ్మ ఈశ్వరుఁడు కర్త నే నితనివలనఁ బుట్టితిని. ఇతని తరువాతఁ బుట్టితిని ఇతఁడు మన కంటె దీర్ఘాయుష్షు గుణవంతుఁడు అధిక యశస్వి. ఇతని పిదప పుట్టిన మేమందఱము అల్పాయుష్కులము అల్పగుణముగల వారము అల్ప యశస్కులము" అని తలఁచును.

"భిక్షులారా! అప్పుడు ఒకానొక ప్రాణి అక్కడ నుండి జారి యిక్కడఁ బుట్టును. ఇక్కడకువచ్చి ఇల్లు వీడి సాధువగును. అతఁడు చిత్తసమాధిని పొందును. సమాధి పొందిన యాచిత్తములోఁ దన మొదటి జన్మను స్మరించి "మమ్ములను నిర్మించిన బ్రహ్మ నిత్యుఁడు ధ్రువుఁడు శాశ్వతుఁడు. అపరిణామి అచలుఁడు. ఆ బ్రహ్మవలనఁ బుట్టిన మేము అనిత్యులము అధ్రువులము అశాశ్వతులము పరిణామ శీలురము మరణ శీలురము" అని తలఁచును. ఇట్లే క్రీడా ప్రదూషికులు అని కొందఱు దేవతలు గలరు. వారు ఎక్కువకాలము క్రీడలలో మునిఁగియుందురు. అందువలన వారి స్మృతిజ్ఞానము క్షీణించును. స్మృతి క్షీణింపఁగా ఆ శరీ

రమునుండి జారి యిక్కడఁ బుట్టుదురు. మఱియు మనః ప్రదూషికులని కొందఱు దేవతలు గలరు వారు ఒకరి నొకరు కోపముతోఁ జూచుచు ద్వేషించుకొనుచుందురు. అట్లుండి శరీరముతోను మనస్సుతోను అలసి పోవుదురు. వారు ఆశరీరమునుండి పడి యిక్కడఁ బుట్టుదురు. క్రీడా ప్రదూషికులుగాని దేవతలు క్రీడలలో మునిఁగియుండరు. వారి స్మృతి క్షీణింపదు. కాన వారు నిత్యులు ధ్రువులు శాశ్వతులు. సమాధిస్థులైన క్రీడా ప్రదూషికులు "మేము క్రీడలలో మునిఁగియుండుటచే మాస్మృతి క్షీణించి నది కాన మేము అనిత్యులము మరణశీలురము" అని యనుకొందురు. మనఃప్రదూషికులు గానివారు ఇతరులను కోపముతోఁ జూడక పరస్పరము ద్వేషించుకొనక ఆశరీరమునుండి పడిపోక యుందురు. వారు ఏవిధముగను అలసట పొందక యుందురు. కాన వారు నిత్యులు శాశ్వతులు. "మేము కోపముతో ద్వేషించుకొనుచు ఆశరీరమునుండి జారి పడిపోవు చుందుము గాన మేము అనిత్యులము. అధ్రువులము. అశాశ్వతులము." అని మనః ప్రదూషికులు అనుకొందురు.

"భిక్షువులారా! కొందఱు శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు తర్కముచేసి న్యాయముచే "ఈ కన్ను చెవి ముక్కు నాలుక శరీరము ఇవన్నియు అనిత్యములు అశాశ్వతములు. ఈ చిత్తము మనస్సు లేక విజ్ఞానము ఇవి నిత్యము ధ్రువము శాశ్వతము" అని యందురు.

పై వానిని బట్టి ఈ శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు ఒక యంశమునుబట్టి నిత్యమని యింకొక యంశమునుబట్టి యనిత్యమని యందురు.

"భిక్షువులారా! మఱికొందఱు శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు సమాధి పొందిన చిత్తముతో 'లోకము సాంతము పరిచ్ఛిన్నము' అనియును "లోకము అనంతము అపరిచ్ఛిన్నము" అనియును తలఁచి లోకము సాంతము అనంతము అని యందురు."

"భిక్షువులారా ! కొందఱు శ్రమణులు బ్రాహ్మణులును ఇది మంచిదో చెడ్డదో తెలియక" ఇది మంచిదో చెడ్డదో నాకు సరిగా తెలియు టలేదు. సరిగాఁ దెలిసికొనకుండ 'ఇది మంచిది ఇది చెడ్డది' అని చెప్పి నచో ఇది మంచిది ఇది చెడ్డది కానిచో నేను చెప్పినది అసత్యమగును ఆ యసత్యభాషణము నాకు ఘాతుకమై ముక్తిమార్గమునకు అంతరాయ మగును. తెలియక రాగ క్రోధ లోభ ద్వేష వశుఁడనై యట్లు చెప్పినచో అది రాగాదులనుబట్టి సంసారబంధకమగును. ఎవరైన ప్రశ్నలు అడిగినచో "నేను ఇదియు చెప్పలేను అదియు చెప్పలేను. ఇదియు కాదు అదియుఁ గాదు." అని స్థిరముగా ఏదియుఁ జెప్పలేకపోవును. తెలియకుండ వాఁడు చెప్పినచో "నిపుణులైన పండితులు శాస్త్రార్థము చేయువారు పరసిద్ధాంతము లను ఖండించువారువచ్చి నన్ను అడిగినచో తర్కము చేసినచో నేను చెప్ప లేకపోయి నపుడు అదినాకు విఘాత మగును. అది నాముక్తిమార్గమునకు అడ్డు అగును." అని అదియు గాదు ఇదియు గాదు అని చెప్పలేక పోవుదురు.

భిక్షువులారా ! ఎంతోమంది శ్రమణులు బ్రాహ్మణులును ఆత్మను లోకమును కారణము లేకయే పుట్టిన వానినిగాఁ దలఁతురు. వారేకార ణముచే ఏ యాధారముమీఁద వారు అట్లు చెప్పుచున్నారు ?

"భిక్షువులారా ! అసంజ్ఞిసత్త్వులు (పేరులేనివారు) అను దేవతలు కొందఱున్నారు. పేరు గలుగుటచే వారు ఆ శరీరమునుండి జాతి యొక్కడఁ బుట్టుచున్నారు. పుట్టి వారు సాధువులై సమాధిగల చిత్తములో సంజ్ఞ కలుగుటను స్మృతికిఁ దెచ్చుకొందురు. దానికిఁ బూర్వమున్నదానిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనలేరు. అప్పుడు వారు "ఆత్మ లోకము అకారణముగఁ బుట్టినవి. నేనిదివఱకు లేను. నేను లేకుండఁగనె పుట్టితిని" అని వారు తలఁతురు.

"కొందఱు తార్కికులును ఆత్మను లోకమును కారణము లేకుండఁ బుట్టినవానినిగాఁ దలఁతురు."

"భిక్షువులారా! మరణముపిదప పేరులేకుండను పేరు లేనిది కాకుండను ఆత్మ ఉండునని రూపములేనిది రూపముగలది అని యీమొదలుగాఁ గొందఱు తలఁతురు.

కొందఱు ఇట్లు అందురు. "ఆత్మయథార్థమునకు రూపముగలది నాలుగు భూతములతోఁ దయారైనది. తల్లిదండ్రుల సంయోగమువలనఁ గలిగినది. కాన శరీరము నశించిన వెంటనే లోపించును" అని.

"ఇంకొక రకమైన యాత్మ అన్ని విధముల అనంతమైనది. ఆకాశ శరీరమునుదాటి విజ్ఞానశరీరము గలది అని."

పైని చెప్పిన యన్నివిధముల సిద్ధాంతములును తథాగతునికిఁ దెలియును. తథాగతుఁడు వానిని వానికంటె అధికమైనవానిని ఎఱుఁగును. తెలిసికూడ 'నా కింత తెలియునని అభిమానము పొందఁడు. అభిమానము పొందనివారే నిర్వృతిని పొందుదురు."

భిక్షువులారా! ఈ ధర్మము గంభీరమైనది దుర్జ్ఞేయము శాంతము సుందరము. తర్కాతీతము. నిపుణము పండితులు తెలిసికొనఁదగినది. దానిని తథాగతులు స్వయముగాఁ దెలిసికొని సాక్షాత్కరింపఁజేసికొని యుపదేశించు చున్నారు.

"భిక్షులారా! భవతృష్ణ (=జన్మలాభము) ఉచ్ఛిన్నమైనను తథాగతుని శరీరముండును. అతనికి శరీరమున్నంతవఱకు అతనిని మనుష్యులు దేవతలు చూడఁగలరు. శరీరము పడిపోఁగానే వాని జీవన ప్రవాహము నిరుద్ధమగును. అప్పుడతనిని దేవతలు మనుష్యులును జూతలేరు."

భిక్షువులారా! ప్రళయము వచ్చినపిదప ఆ భాస్వర బ్రహ్మలోకము నుండి పడిపోయి మనోమయాది రూపములతో నుండి పిదప "నేను

బ్రహ్మను మహాబ్రహ్మను విజేతను అనభిఘాతుఁడను సర్వజ్ఞుఁడను వశవర్తిని ఈశ్వరుఁడను కర్తను నిర్మాతను భూతభవిష్యత్తులందలి ప్రాణులకుఁ దండ్రిని నావల్ల మీరు పుట్టిరి" అని యీ భాస్వరజన్మలందు పుట్టిన మొదటివారు అనుకొందురు. వారి తరువాతఁ బుట్టినవారు సమాధియందుఁ బూర్వజన్మను స్మరించుకొని దానికంటె నింకను బూర్వమగు జన్మను స్మరింపక మొదటివానిని "ఇతఁడే బ్రహ్మ ... ఈశ్వరుఁడు మనలను బుట్టించినవాఁడు శాశ్వతుఁడు మేము ఇతనివలనఁ బుట్టినవారము అశాశ్వతులము పరిణామశీలురము" అని యిట్లు తలఁచుచు ఈశ్వరవాదమును తెలుపుచున్నారు."

నేను శ్రేష్ఠమైన విషయమును ఎఱుఁగుదును నేను దానిని దానికంటె అధికమైనదానిని ఎఱుఁగుదును దానిని తెలిసికూడ అభిమానము లేకయుందును. అభిమానము లేక నాలోనేను ముక్తిని అనుభవించుచున్నాను. ఈ యనుభవమువలన నే నెప్పుడును దుఃఖమును పొందను.

(దీఘనికాయ ౩. ౧.)

బుద్ధభగవానుఁడిట్లు చెప్పఁగా ఆనందుఁడు ఇట్లనెను. "భగవానుఁడా! ఆశ్చర్యము అద్భుతము. తమ యీ యుపదేశము నేమని పిలువవలయును" అని.

"ఆనందా! దీనిని అర్థజాలమనిగాని ధర్మజాలమనిగాని బ్రహ్మజాలమనిగాని దృష్టిజాలమనిగాని లేక అలౌకిక సంగ్రామ విజయమనిగాని పిలువవచ్చును." అని భగవానుఁడనెను. అపుడు భిక్షువులందఱు భగవానుని వాక్యములు అభినందించి వెడలిపోయిరి.

* * * *

౨౫. ధర్మబోధ.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు వైశాలినుండివచ్చి శ్రావస్తిలో విహరింప బయలుదేరెను. అప్పుడు కొందఱు భిక్షువులు ముందుగనె శ్రావస్తికివచ్చి "ఈ గదులు మా యుపాధ్యాయులకు ఇవి యాచార్యులకు ఇవి మాకు" అని యన్నియు ఆక్రమించుకొనిరి. ఆయుష్మంతుఁడగు సారిపుత్త్రునికి చోటు దొరకలేదు. అతఁడొక చెట్టుక్రిందఁ బరుండెను.

భగవానుఁడు రాత్రి తెల్లవారుజామున లేచి దగ్గెను. అప్పుడు సారిపుత్త్రుఁడును దగ్గెను.

"ఎవరక్కడ" అని భగవానుఁ డడిగెను.

"నేను సారిపుత్త్రుఁడను" అని సారిపుత్త్రుఁడనెను

"ఏమి యిక్కడ నుంటివేమి"

అపుడు సారిపుత్త్రుఁడంతయుఁ జెప్పెను. అప్పుడు భగవానుఁడు "భిక్షువులారా! బుద్ధ సంఘములోని యట్టి యయోగ్యులైన భిక్షువులెవరు? ఇది యప్రసన్నులను బ్రసన్నులనుగఁ జేయుటకుఁగాని ప్రసన్నులను ఇంకను బ్రసన్నులుగ నొనరించుటకుఁగాని కాదు. పైఁగా అప్రసన్నులను ఇంకను అప్రసన్నులఁ జేయుటకును ప్రసన్నులను అప్రసన్నులనుగఁ జేయుటకును బనికివచ్చును. భిక్షువులారా! భిక్షువులలో ఎవరికి ముందుగా ఆసనాములను ఈయవలయును"

బ్రాహ్మణ కులమునుండి సంన్యసించినవారికి ముందు ఆసనాదు లీయవలయునని కొందఱు వైశ్యాది కులములనుండి సంన్యసించిన వారికని కొందఱు ధర్మ వ్యాఖ్యాతలకని కొందఱు వినయవంతులకని మఱి కొందఱు ఈవిధముగ ననేక విధములుగఁ జెప్పఁదొడఁగిరి. అపుడు భగవానుఁ డిట్లనెను.

"భిక్షువులారా! పూర్వము హిమాలయ పర్వతము దగ్గఱ ఒక మఱ్ఱిచెట్టును ఆశ్రయించుకొని ఒక తీతువుపిట్ట, ఒక క్రోఁతి, ఒక యేనుఁగు మైత్రితో వసించుచుండెను. ఒకమారు వానిలో భేదముగలిగి యొకదాని నొకటి గౌరవించుకొనక సాయము చేసికొనక కలహింపఁ దొడఁగి "మనలో నెవరము పుట్టుకలో గొప్పవారమో వారి నితరులు గౌరవింప వలయు"నని తలఁచి మనలో ఎవరెవరు ముందు పుట్టితిమో చెప్పవలయు" ననుకొన్నవి.

"నాచిన్నతనములో ఈ మఱ్ఱిచెట్టు నామోకాళ్ళకుఁ దగిలెడిది దీనిని నేను దాటువాడను" అని యేనుఁగనెను. "నాచిన్నతనములోఁ గూర్చుండి యీ మఱ్ఱి చిగుళ్ళను దినెడివాడను" అని క్రోఁతి యనెను. "నేను ఒక మఱ్ఱిపండు తిని యిక్కడ రెట్టవైచితిని అందుచే మఱ్ఱిచెట్టు పుట్టెను కాన నేనే పెద్దవాడను" అని తీతువు అనెను. అపుడు ఆతీతువును గౌరవించుచు మిగిలినవి అది చెప్పినట్లు నడచుకొనినవి. అట్టి జంతువులలోనే ప్రేమ యున్నపుడు మనలో ప్రేమ లేకపోవుట యెంత చెడ్డది. మనము పర స్పరము ప్రేమించుకొని గౌరవించుకొనవలయును. ధర్మవృద్ధుని అందఱు గౌరవింపవలయును. ధర్మము తెలిసికొని సంన్యాసు లైనవారు ఇటులుండ రాదని బోధించెను.

*   *   *   *

౨౮. ప్ర జా ప తి గౌ త మి.

ఒకప్పుడు భగవానుఁడు కపిలవస్తులో న్యగ్రోధా రామమునందు విహరించుచుండెను. అప్పుడు ప్రజాపతిగౌతమి భగవానుని దగ్గఱకువచ్చి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగా నిలుచుండి యిట్లనియెను.

"భగవానుఁడా! స్త్రీలు గూడ బుద్ధుఁడు చూపిన ధర్మమార్గము ప్రకారము ఇల్లు విడిచి దీక్ష గైకొన్నచో బాగుండదా?" అని

"కాదు గౌతమీ! స్త్రీలుగూడ దీక్షగైకొనరాదు" అని భగవానుఁడు అనెను. గౌతమి మరల మరల నట్లే యడిగినను భగవానుఁడు కూడ దనెను.

అపుడు గౌతమి భగవానుఁడు దీక్ష గైకొనుట కనుమతి యీయక పోవుటచే విచారముతో నేడ్చుచు భగవానునికి నమస్కరించి ప్రదక్షిణము చేసి వెడలిపోయెను.

మఱొకపుడు భగవానుఁడు వైశాలిలోఁ గూటాగారశాలయందు విహరించుచుండఁగా ప్రజాపతి గౌతమి కేశములు కత్తిరించుకొని కాషాయ బట్టలు కట్టుకొని చాలమంది శాక్య స్త్రీలతోఁగూడ అక్కడికివచ్చి దుమ్ముతోనిండిన మేనితో విచారముతో వెలుపలిద్వారము దగ్గఱ నిలుచుండెను.

ఆనందుఁడది చూచి "ఇట్లుంటివేమి" అని యడిగెను.

"భగవానుఁడు స్త్రీలకు బుద్ధధర్మములో దీక్ష యిచ్చుట కనుమతించుటలేదు" అని యామె చెప్పెను.

"గౌతమీ! నీవిక్కడనే యుండుము. బుద్ధధర్మములో స్త్రీలకు దీక్ష యివ్వ భగవానునిఁ బ్రార్థింతును" అని యానందుఁడు పలికి భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగా నిలుచుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! ప్రజాపతి గౌతమి దుమ్ముతో నిండిన మేనితో విచారముతో వెలుపల నిలుచుండియున్నది. మీరు స్త్రీలకు బుద్ధధర్మములో దీక్ష యిప్పింపవలయును"

"కాదు ఆనందా! స్త్రీలకు దీక్షకై అనుమతి యీయఁబడదు"

"భగవానుఁడా! స్త్రీలు గూడ ఇల్లువీడి ధర్మమును దెలిసికొని యర్హత్త్వపదవిని బొందఁగలరు గదా"

"అవును పొందఁగలరు"

"అయితే పొందఁగలిగినపుడు స్త్రీలుగూడ అర్హత్త్వపదవి పొందఁ గలిగినచో భగవానుని పోషించి, పాలిచ్చి పెంచి యెక్కువ యుపకారము చేసిన తల్లి గౌతమికి దీక్ష యిచ్చెదరు గాక"

"యావజ్జీవము బుద్ధధర్మములను జాగ్రత్తగాఁ బరిపాలించుచో వట్టే దీక్షకై యనుమతి యివ్వఁబడును" అనెను.

"సరే" యని యానందుఁడు ప్రజాపతియంగీకారమును తెలిసికొనివచ్చి భగవానునికిఁ దెలిపెను.

దీక్షకై యనుమతి నిచ్చితిని. కాని స్త్రీలు ఈ బుద్ధధర్మమున దీక్ష పుచ్చుకొనకున్నచో ఈ బ్రహ్మచర్యము చిరస్థాయిగా నుండెడిది. కాని స్త్రీలుగూడ దీక్ష పుచ్చుకొందురు గాన ఈ బ్రహ్మచర్యము స్థిరముగా నుండక త్వరలో పోవును" అని భగవానుఁ డనెను.

పిదప నీవత్సరములోనే బింబిసారుని రాజమహిషియు సుందరియు నగు క్షేమ భగవానుని యుపదేశము విని భర్త యనుజ్ఞపొంది భిక్షురాలయ్యెను, ఆమెను జూచి చాలమంది స్త్రీలు దీక్ష గైకొనిరి.

* * * *

(బుద్ధుని ౪౩ — ౪౮ ఏండ్ల వయస్సులో)

౨౭. సుదిన్నుఁడు.

ఒకమాఱు భగవానుఁడు వైశాలిలో ఒక సభలో ధర్మము ఉపదేశించుచుండెను. అపుడు వైశాలికి దగ్గఱగానున్న కలందక మను గ్రామము నుండి యేదో పనిమీఁద వైశాలికివచ్చి కలంద పుత్త్రుఁడగు సుదిన్నుఁడు అనేకులు మిత్రులతోఁగూడ భగవానుని ధర్మోపదేశమును వినెను.

అతనికిట్లు మనసులో ఆలోచన గలిగెను.

"భగవానుఁడు ఉపదేశించు ధర్మము సంపూర్ణమైనది. శంఖము వలె స్వచ్ఛమైన బ్రహ్మచర్యమును ఇంటిలోనుండి పరిపాలించుట సుఖము

గాదు. కనుక జుట్టు తీసివేయించి కాషాయ బట్టలుగట్టి యిల్లువీడి సంన్య సింతునా ఏమి"

ఇట్లు ఆలోచించి సభ ముగిసిన పిదప భగవానునికి నమస్కరించి జనులందఱు వెడలిపోయిన పిదప భగవానుని సమీపించి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగా నిలుచుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! మీ ధర్మమును దెలిసికొంటిని నేను సంన్యసింపఁ గోరుచుంటిని దీక్షయిండు."

"నీవు దీక్ష పుచ్చుకొనుటకు మీతల్లిదండ్రులు అనుమతి యిచ్చిరా?" అని భగవానుఁడడిగెను.

"లేదు అనుమతి యీయలేదు."

"తల్లి దండ్రులు అనుమతి యిచ్చినఁగాని దీక్ష యీయ వీలులేదు"

"అయినచో అనుమతి తీసికొని వచ్చెదను"

అని చెప్పి తన కలందక గ్రామమునకుఁబోయి తల్లి దండ్రుల యనుమతి గోరెను. అప్పుడు వారిట్లనిరి.

"నాయనా! సుదిన్నా! నీవు మాకుఁ జాల యిష్టుఁడవు చిన్నప్పటి నుండి కష్ట మెఱుఁగవు. నిన్ను విడచి మేము ఉండఁజాలము. కనుక నీవిల్లు వీడుటకు అనుమతి యెట్లీయఁగలము."

పిదప ఎన్నిసార్లు సుదిన్నుఁడు ప్రార్థించినను వారు అనుమతింప లేదు. అప్పుడు సుదిన్నుఁడు కటికనేలపయిఁ బరుండి భుజించుటమాని "ఇచట నేను చావనైనఁ జావవలయును లేనిచో సంన్యాసమైన పుచ్చుకొన వలయును" అని భుజించుట మానెను.

ఇట్లు కొన్నిదినములు గడచెను. అయినను వారు అనుమతి యీయలేదు. సుదిన్నుఁడు భుజింపలేదు. అపుడు సుదిన్నుని స్నేహితుఁడు

వచ్చి భుజింపఁ బ్రార్థనచేసెను. కాని లాభము లేకపోయెను. అంత స్నేహితుఁడు తల్లిదండ్రుల దరికి వచ్చి మీరనుమతి యివ్వనిచో ఇతఁడు చనిపోవును. ఇచ్చినచో బ్రతికియైన నుండును. దీక్షలో నిలఁబడలేనిచో తిరుగ నింటికి వచ్చునుగదా. అని చెప్పఁగా చివరకు వారు అనుమతి ఇచ్చిరి. సుదిన్నుఁడు భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి తల్లిదండ్రుల యనుమతిని చెప్పి దీక్ష గైకొనెను.

* * * *

౨౮. సంగాముఁడు బ్రాహ్మణుఁడు

ఒకప్పుడు శ్రావస్తి పట్టనములో అనాథ పిండికుని జేతవనమందు బుద్ధభగవానుఁడు విహరించుచుండెను.

ఆ సమయమున ఆయుష్మంతుఁడగు సంగాముఁడు భగవానుని సందర్శించుటకు శ్రావస్తికి వెళ్ళెను. అపు డీసంగతి తెలిసికొని సంగాముని భార్య తన పిల్లవానిని దీసికొని జేతవనమునకుఁ బోయెను. అంత సంగాముఁడొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండియుండెను. అప్పుడామె సంగాముని దగ్గఱకుఁబోయి యిట్లనెను.

"ఓశ్రమణా! ఈ పిల్లవానితోఁగూడిన నన్నుఁ దమరు పోషింతురు గాక."

ఆమె మాటలు వినియు సంగాముఁడు మరుమాటాడలేదు. ఈ విధముగా రెండవసారి మూఁడవసారి యామె పలికెను. అతఁడు మాటాడలేదు.

"ఇదిగో వీఁడు మీపిల్లవాఁడు. వీనిని పోషింపుఁడు" అని పలికి యామె యపు డాపిల్లవానిని సంగాముని దగ్గఱ విడిచిపెట్టి వెడలిపోయెను.

అపుడు సంగాముఁ డాపిల్లవానివైపు చూడనైనఁ జూడలేదు. మాటాడలేదు కూడ.

ఆమె అట్లు కొంతదూరమేగి వెనుకకుఁదిరిగి చూచెను. సంగాముఁ డాపిల్లవానివైపు చూడనైనఁ జూచుటగాని మాటాడుటగాని లేదని తెలిసికొనెను. "ఈ శ్రమణునికి తన పిల్లవానితో నిపుడెట్టి సంబంధమును లేదు" అని తన మనసులో గ్రహించెను. అంతట ఆమె వెనుకకుఁ దిరిగి వచ్చి తన పిల్లవానిని ఎత్తుకొని తీసికొని పోయెను.

ఇది తెలిసికొనిన బుద్ధభగవానుని నోటినుండి యీ మాటలు వెడలెను.

" భార్య యరుదేఱ సంతోష పడఁగలేడు
భార్య వెడలిపోయిన దుఃఖ పడఁగలేడు
పూర్తిగా వాంఛనుండి విముక్తి చెందె
నట్టి సంగాము బ్రాహ్మణుఁ డనెద నేను "

* * * *

౨౯. బాహియుఁడు.

ఒక సమయమున శ్రావస్తిలో అనాథ పిండికుని జేతవనమందు బుద్ధభగవానుఁడు విహరించుచుండెను.

అదే సమయమున బాహియుఁడను నొక సాధువు వల్కలములను ధరించి సుప్పారకమను తీర్థమున వసించుచుండెను. బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తిలో విహరించుచున్నట్లు విని అతఁడు మఱునాఁడే శ్రావస్తికిఁ బోయెను.

అతఁడు శ్రావస్తికిఁబోయి యనాథ పిండికుని జేతవనమును సమీపించెను. అప్పు డక్కడ చాలమంది భిక్షువులు ఆఱుబయట నిటు నటు పచారు చేయుచుండుటచూచి వారిని సమీపించి "భగవానులారా ! ఇప్పుడు బుద్ధభగవాను లెక్కడ వారినిపుడు సందర్శింపవలయును" అని యడిగెను.

"ఓ బాహియా! బుద్ధభగవానులు భిక్షకై గ్రామములోనికి వెళ్ళిరి" అని వారు చెప్పిరి. అపుడు బాహియుఁడు కంగారుగా జేతవనమునుండి వెడలి శ్రావస్తిలోనికిఁ బోయెను.

అక్కడ "దర్శనీయుఁడును, శాంత స్వరూపుఁడును, సంయమియు, నిర్మలుఁడు నగు భగవానునిఁ జూచెను.

వెంటనే బుద్ధుని కాళ్ళపైఁబడి బాహియుఁ డిట్లనెను.

"ఓ భగవానుఁడా! నాకు చిరకాలము సుఖము హితము గూర్చు ధర్మ ముపదేశింపుఁడు, సుగతా! నాకు అట్టి ధర్మ ముపదేశింపుఁడు."

"బాహియా! ఇది తగిన సమయముగాదు. ఇపుడే నేను భిక్షకుఁ బోవుచున్నాను" అని భగవానుఁడనియె.

మరల నట్లే బాహియుఁ డడిగెను. మరల భగవానుఁ డట్లే యనెను.

"ఓ భగవానుఁడా! మీరు గాని నేను గాని ఎంతకాలము జీవింతుమో ఏమి చెప్పఁగలము. నాకు హితమును సుఖమును గూర్చు ధర్మము నుపదేశింపుఁడు".

"బాహియా ఇది తగిన సమయము గాదు" ఇట్లు బాహియుఁడు బుద్ధుఁడును రెండవసారి మూఁడవసారి పలికిరి.

"అయితే సరే మంచిది. బాహియా! వినుము ఇది నేర్చుకొనుము కళ్ళతోఁ గేవలము పైకిఁ జూడవలయును చెవులతో నూరక వినవలయును. చర్మముతో నూరక తాకవలయును మనస్సుతో నూరక తెలిసికొనవలయును. బాహియా! ఇంతే నీవు నేర్చుకొనవలయును. నీవు కేవలము చూచువాఁడుగా వినువాఁడుగా తాకువాఁడుగ, తెలిసికొనువాఁడుగ మాత్రమే యుండవలయును. ఊరక యట్లే యుండి వానియందు తగులానక పోతివేని ఆసక్తి యుంచకపోతివేని ఈ లోకమందుఁగాని పరలోక

మందుఁగాని నీకు బంధ మనునది లేదు. ఇదే దుఃఖములను బోఁగొట్టునది ఇదే నిర్వాణము."

ఇట్లు ఉపదేశించి బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షకు వెడలిపోయెను. ఆ యుపదేశము గ్రహించి బాహియుఁడు ఆస్రవములనుండి ముక్తుఁడై ఎటకో పోవుచుండెను.

అంత దారిలో ఒక యేనుఁగు ఆ బాహియుని మీఁదఁబడి చంపి తొండముతో విసరివైచెను.

అప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడిది విని యాబాహియుని శరీరమున కగ్నిసంస్కారముచేసి ఆచితా భస్మముమీఁద నొక స్తూపము కట్టించెను.

ఆ బుద్ధభగవానుని నోటినుండి యీ మాటలు వెల్వడెను.

"అచట భువి నీరు వాయువు నగ్ని నిలవ
వచట సూర్యచంద్రులు ఋక్షుఁ డలరలేరు
చీకటికిఁదావు లేదందుఁ; జింతలేదు
అది యెఱింగి భిక్షు విల క్షీణాస్రవుఁ డగు"

* * * *

30. మాతంగకన్య.

ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తిలో అనాథ పిండికుని జేత వనములో విహరించుచుండెను.

అప్పుడు ఒక దినమున ఆనందుఁడు పాత్రయు వస్త్రములు ధరించి భిక్షకై వెడలి భిక్షను దెచ్చుకొని భుజించి యొక నదివగ్గఱకుఁ బోవు చుండెను. దారిలో ఒక ప్రకృతి యను పేరుగల యువతి నీరు తెచ్చుకొను చుండఁగా ఆనందుఁ డిట్లడిగెను."

"అమ్మాయీ! కొంచెము మంచినీరు ఇచ్చెదవా?"

"అయ్యా! నేను మాలదానను"

"అమ్మాయీ! నేను మంచినీరు అడిగితిని. నీ కులము నడుగ లేదు."

అప్పుడా మాతంగకన్య నీరు ఆనందుని కిచ్చెను. ఆ మాతంగకన్య యానందుని మాటలు ఆశ్చర్యము గొలుపఁగా నాతనినిఁజూచి మోహించి యానందుని నివాసాదులను గనుఁగొని యింటికిఁబోయి తల్లితో నీ సంగతి యంతయుఁజెప్పి "తాను ఆనందునిఁదక్క నింకెవరిని పెండ్లి చేసికొనను" అనెను.

తల్లి మఱునాఁడు ఆనందుని దగ్గఱకుఁబోయి భిక్షకు రమ్మని కోరెను. ఆనందుఁడు మౌనముతో నంగీకరించెను.

మఱునాఁడు ఆనందుఁడువచ్చి భుజించుచుండెను. అప్పుడా యువతి తల్లి యానందునితో నిట్లనియెను.

"అయ్యా తమరు మాయమ్మాయిని స్వీకరించి యనుగ్రహింప వలెను.

"అమ్మా! నేను సంన్యాసిని" అని యానందుఁడు మెల్లగా ననెను.

అప్పుడామె బ్రతిమాలి బలవంతపెట్టినను ఆనందుఁ డంగీకరింపక వెడలిపోయెను. పిదప ఆ యువతి యానందుఁ డెక్కడకు భిక్షకుఁ బోయిన అక్కడికి వెంటాడఁ దొడఁగెను. అప్పటికిని ఆనందుఁ డంగీక రింపక యీ సంగతి యంతయు భగవానునికి విన్నవించెను.

భగవానుఁ డా యువతిని రావించి యిట్లడిగెను.

"అమ్మాయీ! నీవు ఆనందునివెంట నెందుకుఁ బడుచుంటివి. అతనివల్ల నీకుఁ గావలసినదేమి?"

"ఆనందుని కెవ్వతెయు భార్యలేదని విన్నాను. నే నెవరిని బెండ్లాడ లేదు. కాన నే నతనికి భార్యను గాఁదలఁచితిని" అని యా యువతి యనెను.

"ఆనందుఁడు భిక్షువు. అతని నెత్తిపైని జుట్టులేదు నీకో జుట్టు గలదానవు. నీవును జుట్టు తీయించుకొన్నచో ఆనందుఁడు నిన్నుఁ బ్రేమింపఁగలఁడేమో తల్లియనుమతి పొందిరమ్ము" అని భగవానుఁడనెను.

అపు డా యువతి తల్లివద్దకుఁబోయి భగవానుని వాక్యములను దెలిపెను. అప్పుడు తల్లి యిట్లు పలికెను.

"బిడ్డా ! నీవు నా ప్రియమైన కుమార్తెవు. నీవు జుట్టు తీయించు కొనరాదు. నీవు ఆ సంన్యాసినే యెందుకుఁ గోరుచుంటివి. ఇంక ఈ లోకములో నీకుఁదగిన వరులే లేరా ? నీకు మంచివరుని వెదకి తీసికొని వచ్చెదను. ఈ పట్టు మానుము."

"నేను జనిపోవనైనఁ జనిపోదును. కాని యానందునిఁదక్క మరొకనిని బెండ్లియాడను" అని యా యువతి యనెను.

"అమ్మాయీ ! నన్నేందుకు అవమానపఱచెదవు"

"అమ్మా ! నే నంటే నీకుఁ బ్రేమయున్నచో నా కోరిక తీర్పుము" అని ప్రకృతి యనెను.

పిదప మార్గాంతరములేక తల్లి యేడ్చుచు తన కుమార్తె జుట్టు తీయించుకొనుటకు అనుమతి యిచ్చెను.

ప్రకృతి వెంటనే జుట్టు తీయించుకొని బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకు వచ్చెను. భగవానుఁ డపె చూచి యిట్లనెను.

"అమ్మాయీ ! నీవు ఆనందునిఁ గోరుచుంటివిగదా. వాని శరీరము లోని యే భాగము నీకుఁ గావలెను"

"నేను ఆనందుని కన్నులను గోరుచున్నాను. అతని మొగమును గోరుచున్నాను. అతని శబ్దమును గోరుచున్నాను. అతని పద్ధతిని గోరు చున్నాను" అని ప్రకృతి యనెను.

"సరే, కాని యా కన్నులలో నే మున్నదో నీకుఁ దెలియునా ? ఆ కన్నులలో కన్నీళ్లు, పుసులు ఉన్నవి. ముఖములో ఉమ్మి యున్నది.

ముక్కులో చీమిడి యున్నది. చెవులలో గులిమి యున్నది. అతని శరీరములో మలమూత్రము లున్నవి. స్త్రీ పురుషుల సహవాసమువల్ల సంతానము గలుగును. పుట్టుకయున్నచోట చావు తప్పకుండ నున్నది. చావున్నచోట దుఃఖము, ఏడ్పు తప్పవు. ఓసి తెలివితక్కువపిల్లా! ఇట్టి శరీరమువల్ల నీ కేమిలాభము. ధర్మము తెలిసికొని యానందము పొందుము. తిరిగి తిరిగి పుట్టుక చావు, దుఃఖములేని మహోత్తమగతిని బొందుము." అని భగవానుఁ డనెను.

"రంగురంగు రాజరథముల్ ప్రాలిపడును
మిసమిసని యౌవనపు మేను ముసలి దగును
పుణ్యధర్మంబు ముసలిదై ముడుతపడదు
సజ్జనులఁగూర్చి యిటుపల్కు సజ్జనంబు" (నా ధమ్మపదము)

అంతతో నామె కన్నులు తెఱవఁబడెను. అప్పు డామె బుద్ధుని ధర్మమును శరణుపొంది దీక్ష పొంది భగవానునికి ఆనందునికిఁ బ్రేమ పాత్రు రాలయ్యెను.

*　　*　　*　　*

౩౧. బ్రాహ్మణుఁ డెవరు?

ఒక సమయమున భగవానుఁడు శ్రావస్తిలో అనాథపిండికుని తోట యగు జేతవనములో విహరించుచుండెను.

అప్పుడు కొందఱు బ్రాహ్మణుల ప్రోత్సాహమున బ్రాహ్మణ ధర్మమును గూర్చి చర్చించుటకు భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి కుశలప్రశ్న లడిగిన పిదప నొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యాశ్వలాయనుఁడు భగవానునితో నిట్లనెను.

"ఓ గౌతమా! బ్రాహ్మణులే శ్రేష్ఠులనియుఁ దక్కిన వర్ణములవారు తక్కువయని, బ్రాహ్మణులే తెల్లగనుందురని, తక్కినవారు నల్లనివారని,

బ్రాహ్మణులే శుద్ధు లని బ్రహ్మకన్నకొడుకు లని, బ్రహ్మ ముఖమునుండి పుట్టినవారని బ్రాహ్మణులందురు. ఈ విషయమున మీ రే మందురు."

"ఆశ్వలాయనా ! అందఱు స్త్రీలవలెనే బ్రాహ్మణస్త్రీలుగూడ ఋతుమతులై గర్భవతులై సంతానమును గనుచు పాలిచ్చుచుందురుగదా. పుట్టి పుట్టఁగనే బ్రాహ్మణులే శ్రేష్ఠులవుదురా ?"

"అవును బ్రాహ్మణు లిట్లే యందురు." అని యశ్వలాయనుఁ డనెను.

"ఆశ్వలాయనా ! మీ రిది విన్నారా ? ఇతర దేశములలో ధనికులు దాసులు ఉందురని, ధనికులు దాసులుగను, దాసులు ధనికులుగను గాఁగలరా ?"

"ఉన్నారని వింటిని. అవును కాఁగలరు."

"అయితే ఆశ్వలాయన ! బ్రాహ్మణులే శ్రేష్ఠులనుటలో బల మేమున్నది. ఎట్లు నమ్మవచ్చును."

"అయినను బ్రాహ్మణు లిట్లే యందురు."

"అయితే ఇది మీరు నమ్ముదురా ? క్షత్రియుఁడు ప్రాణులను జంపుచు దురాచారియై యబద్ధములు పలుకుచు అన్యాయవర్తనుఁడై యున్నాఁ డనుకొందము. అతఁడు చనిపోయిన పిదప నరకమును దుర్గతిని బొందునా ? పొందఁడా ! ఇట్లే బ్రాహ్మణుఁడుగాని, వైశ్య, శూద్రాదులుగాని యన్యాయ ప్రవర్తనలో నున్నచో వారును దుర్గతిని బొందుదురా? పొందరా ?"

"వారు అన్యాయవర్తనులైనచో క్షత్రియులన్న మాటయేమి, బ్రాహ్మణులన్న మాటయేమి అందఱు నరకమును, దుర్గతిని పొందుదురు."

"అయితే మఱి బ్రాహ్మణులే శ్రేష్ఠులనుటలో హేతువేమి ?"

"అయినను బ్రాహ్మణు లిట్లే యందురు."

"అయితే ప్రాణహింసమాని, దొంగతనము చేయక, దురాచారికాక, యన్యాయాములు చేయని బ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడే చనిపోయిన పిదప సుగతిని స్వర్గలోకమును బొందునా? క్షత్రియ, వైశ్యాదులు పొందరా?"

"న్యాయవర్తనులైనచో అందఱు సుగతిని పొందుదురు."

"అయితే ఆశ్వలాయనా! బ్రాహ్మణు లొక్కరే రాగద్వేషాదులను విడిచి సత్త్వవర్తనులై యుందురా తక్కినవారు ఉండలేరా?"

"అందఱు సత్త్వవర్తన గలవారై యుండఁగలరు"

"అయితే బ్రాహ్మణు లొకరే నదికిఁబోయి స్నానము చేసి తోము కొని మురికిని బోఁగొట్టుకొందురా? తక్కిన వారు మురికి బోఁగొట్టు కొనలేరా"

"అందఱును బోఁగొట్టుకొనఁగలరు."

"క్షత్రియ బ్రాహ్మణులు మాత్రమే అరణులు తెచ్చి నిప్పును బుట్టింపఁగలరని యా నిప్పే తేజస్సుగలదై యుండునని, తక్కిన ఛండాలురు, నిషాదులు మొదలగువారు అరణులుతెచ్చి నిప్పును బుట్టించ లేరని ఆ నిప్పులో తేజస్సు ఉండదని చెప్పగలమా?"

"చెప్పలేము ఎవరైనను అరణులు తెచ్చి నిప్పును బుట్టించఁ గలరు. అందఱి నిప్పును తేజస్సు గలదిగానే ఉండును.

"ఒకనికి ఇద్దఱు కవలపిల్లలు ఉన్నారనుకొనుము. అందు ఒకఁడు వేదము చదువుకొని గురువుచే నుపనీతుఁడై యున్నాఁడనుకొనుము. రెండవవాఁడు వేదము చదువుకొననివాఁడై గురువుచే నుపనీతుఁడుగాక యున్నాఁడనుకొనుము. వారిలో నెవరిని గౌరవించి భోజనముపెట్టుదుము"

"వేదము చదువుకొని గురువుచే నుపనీతుఁడైన వానికే"

"ఒకనికి ఇద్దఱు కవల పిల్లలు ఉన్నారనుకొనుము. అందులో వేదము చదువుకొని గురువుచే నుపనీతుఁడై యుండియు దుశ్శీలుఁడై

పాపాత్ముఁడయ్యెనను కొనుము. రెండవవాఁడు వేదము చదువుకొనక గురువుచే నుపనీతుఁడుగాక యుండియు సుశీలుఁడై పుణ్యాత్ముఁడై యున్నాఁడనుకొనుము. వీరిలో నెవనిని గౌరవించి భోజనము పెట్టుదుము పాపికి బెట్టినందువలన లాభమేమి?"

"సుశీలుఁడైనవానికే భోజనము పెట్టుదుము. పాపికిఁ బెట్టిన లాభములేదు."

"ఆశ్వలాయన! మొదట జాతిగొప్పదని, పిదప జాతికంటె వేదాధ్యయనము గొప్పదని, పిదప శీలము గొప్పదని నీవే యంగీకరించితివిగదా. నేను ఆశీలమె గొప్పదనియు జన్మమాత్రమున గొప్పఁదనము గలుగదనియు నుపదేశించుచున్నాను."

అప్పుడు ఆశ్వలాయనుఁడు మౌనము వహించి భగవానుని ధర్మమును గ్రహించి యుపాసకుఁడయ్యెను.

* * * *

౩౨. ప్రోష్ఠపాదుఁడు - సంజ్ఞ ఆత్మ - వ్యాకృతములు.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తిలో అనాథ పిండికుని జేతవనములో విహరించుచు ఉదయము భిక్షకై బయలుదేఱెను. భిక్షాసమయమింకను కాలేదని తలఁచి యీలోపుగా "ప్రోష్ఠపాద పరివ్రాజకుఁడు తన పరిషత్తుతో నివసించు మల్లికారామము (కోసలరాజు భార్య వేయించిన యారామము) అగు తిందుకాచీరమునకు వెళ్ళి వచ్చెదను" అని తలఁచి యక్కడకు వెళ్ళెను.

ఆ సమయమున ప్రోష్ఠపాదుఁడు తన పరిషత్సభ్యులతో లౌకిక కథలను గూర్చి ప్రస్తావించుచుండెను. భగవానుని రాకచూచి తన సభ్యులతో "నిశ్శబ్దముగా నుండుఁడు" అని చెప్పి భగవానునికి స్వాగతము చెప్పి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! దయచేయుఁడు. చిరకాలమునకు వచ్చితిరి. ఈ యాసన మలంకరింపుఁడు".

అప్పుడు భగవానుఁడువచ్చి యాసనమునఁ గూర్చుండెను. ప్రోష్ఠపాదుఁడు క్రిందుగా ఒక యాసనము వేసికొని కూర్చుండెను. భగవానుఁడు ప్రోష్ఠపాదునితో నిట్లనెను.

"ప్రోష్ఠపాదా! దేనినిగూర్చి ప్రసంగించుచుంటిరి."

"మా ప్రసంగముల కేమిలెండు. కాని కుతూహల శాలలోఁ జేరిన నానామతములవారు అనేక ప్రసంగములు గావించిరి. ఆ శ్రమణులు బ్రాహ్మణులును అభిసంజ్ఞానిరోధమును (సమాధిని) గూర్చి తమ తమ యాశయములు వెల్లడించిరి. సంజ్ఞ "(నామరూపముల చేతన) తన కారణము లేకుండనె పుట్టును. కారణము లేకుండనె నిరుద్ధము అగును." అని కొందఱనిరి. "సంజ్ఞయె (నామరూపముల చేతన) పురుషునికి ఆత్మ. అది వచ్చుచుఁ బోవుచుండును. అది వచ్చినప్పుడు పురుషుఁడు సంజ్ఞగలవాఁడగును. అది పోయినపుడు సంజ్ఞలేనివాఁడగును." అని కొందఱందురు. ఈ విధముగ అనేకులు తమ తమ యభిప్రాయములు తెలుపుచున్నారు. ఇందు విషయమును భగవానుని యాశయమేమో తెలిసికొనఁ గోరుచున్నాను."
- అని ప్రోష్ఠపాదుఁడనెను.

అప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడిట్లనెను

"ప్రోష్ఠపాదా! ప్రపంచమున విద్యాచరణయుక్తులు భగవానులునైన బుద్ధులు పుట్టుచుందురు. వారు ఉపదేశములు చేయుచుందురు. వారు ఎల్లప్పుడు శీలసంపద గలిగి యుందురు. వారు పంచేంద్రియముల కోరికల నుండి ముక్తులై తమ్ముఁదాము పరిశీలించుకొనుచు సంతుష్టులై యుందురు. వారి మనస్సు శాంతమై యుండును. వారి శరీరము నిశ్చలమై యుండును. అంత వారి చిత్తము ఏకాగ్రమగును. ఇది వారి శిక్షణము. ఈ విధమైన

శిక్షణము వలన అవసరమైనచో సంజ్ఞ యుత్పన్నమగును నిరుద్ధమగును గూడ. కాన పురుషుని సంజ్ఞలకు సరియయిన కారణము గలదు. కారణములేక గలుగు ననరాదు. అట్లు ఏకాగ్రత పొందినవారు కామభోగ ములనుండి దుష్టకార్యముల నుండి విడివడి క్రమ క్రమముగా వివేకముచే ఇతర విషయములందు ఉపేక్షాభావమును పొందుదురు. పిదప దానిని విడిచి నానాత్వమును విడిచి అనంతాకాశరూపమైన యాయతనమును పొందుదురు. ఇదియు పోయిన పిదప విజ్ఞాన రూపమైన యాయతనమును పిదప దానిని విడిచి క్రమక్రమముగా అభిసంజ్ఞానిరోధ రూపమైన సంప్రజ్ఞాత సమాధిని పొందుదురు. చివరకు భిక్షువు అంతిమస్థానమును పొందును. తరువాత 'చింతనము చేయుట చెడ్డది. చింతనము చేయకపోవుటయె మంచిది" అని వారికిఁ దోఁచును." అని.

"భగవానుఁడా! సంజ్ఞపుట్టుక ముందా లేక జ్ఞానము ముందా? లేక జ్ఞానము ముందుపుట్టి సంజ్ఞ పిదపఁ బుట్టునా!"

"ప్రోష్ఠపాదుఁడా! సంజ్ఞ ముందు పుట్టును. తరువాత జ్ఞానము పుట్టును. సంజ్ఞ వలననే జ్ఞానము గలుగును."

"భగవానుఁడా! సంజ్ఞయె పురుషుని యాత్మయా? లేక సంజ్ఞ వేఱు ఆత్మ వేఱునా?"

"ప్రోష్ఠపాదా! నీవు దేనిని ఆత్మగా అనుకొనుచున్నావు?"

"భగవానుఁడా, నేను నాలుగు భూతములు గలిగి యన్నాదులను భుజించెడి యన్నమయకోశ రూపమైన దేహమును ఆత్మయని యనుకొను చున్నాను."

"ప్రోష్ఠపాదా! ఆ అన్నమయ కోశమునే యాత్మ యనుకొన్నచో సంజ్ఞ వేఱు ఆత్మ వేఱు. ఆత్మ స్థూలమైన దగుటవలననే సంజ్ఞ పుట్టును. నిరుద్ధమును నగును. ఇందువలన అవి వేఱనవలయును.

"భగవానుఁడా! అయితే నేను ఇంద్రియములతోఁగూడిన మనోమయ కోశమును ఆత్మగా అనుకొనుచున్నాను."

"అయితే ప్రోష్ఠపాదా, సంజ్ఞ వేఱు ఆత్మ వేఱు. మనోమయమె యాత్మ యన్నచో పురుషునికి కొన్ని కొన్ని సంజ్ఞలు పుట్టును. కొన్ని గొన్ని నిరుద్ధమగును. ఇందువలన అవి వేఱనవలెను."

"అయితే నేను రూపము లేనిదానినె ఆత్మ యని యనుకొనుచున్నాను."

"ప్రోష్ఠపాదా! రూపము లేనిదె యాత్మ యన్నచో సంజ్ఞ వేఱు ఆత్మ వేఱు రూపము లేనిదె యన్నచోఁ గొన్ని సంజ్ఞలు పుట్టును కొన్ని నిరుద్ధమగును. ఇందువలన అవి వేఱనవలయును."

"అయితే భగవానుఁడా! సంజ్ఞ పురుషుని యాత్మయా? లేక సంజ్ఞ వేఱా? ఆత్మ వేఱా?"

"ప్రోష్ఠపాదా! భేదదృష్టి గలవారు దీనిని దెలిసికొనుట కష్టము."

"భగవానుఁడా! భేదదృష్టి గలవారు దీనిని దెలిసికొనుట కష్టమైనచో లోకము నిత్యమా, అనిత్యమా అంతు గలదా, అంతు లేనిదా జీవుఁడు శరీరము ఒకటా రెండా? మరణించిన పిదప తథాగతుఁడు మరల పుట్టునా పుట్టఁడా?" అను వీనిని గూర్చి భగవానుఁడేమనును?

"ప్రోష్ఠపాదా! లోకము సత్యమా అసత్యమా? లోకము అంతము గలదా అంతము లేనిదా?, జీవుఁడు శరీరము ఒకటా వేఱా? మరణించిన పిదప తథాగతుఁడు తిరిగి పుట్టునా పుట్టఁడా? వీని అవ్యాకృతములు (అనిర్వాచ్యములు = స్పష్టముగా నిర్వచింపరానివి.) అని యంటిని."

"భగవానుఁడా! వీనిని అవ్యాకృతములని యెందుకుఁ జెప్పితిరి?"

"ప్రోష్ఠపాదా! ఇవి ప్రయోజనము గలవిగావు. ధర్మయుక్తమైనవి గావు. ఇవి బ్రహ్మచర్యమునకుఁగాని, నిర్వేదమునకుఁగాని, విరాగము

నకుఁగాని, నిరోధమునకుఁ (క్లేశవినాశమునకు) గాని, శాంతికిఁగాని అభి జ్ఞకుఁగాని సంబోధికిఁ (పరమార్థ జ్ఞానమునకు) గాని నిర్వాణమునకుఁగాని యుపయోగింపవు. అందువలన వీనిని అవ్యాకృతము లంటిని."

"భగవానుఁడా! భగవానుఁడు వేనిని వ్యాకృతములుగాఁ జెప్పిరి"

"ప్రోష్ఠపాదా! ఇది దుఃఖము, ఇది దుఃఖమునకు హేతువు ఇది దుఃఖనిరోధకము, ఇది దుఃఖనిరోధక మార్గము అను వానిని వ్యాకృతము లంటిని."

"భగవానుఁడా! వీనిని ఎందుకు వ్యాకృతములుగాఁ జెప్పితిరి."

"ప్రోష్ఠపాదా! ఇవి సార్థకమైనవి. ధర్మమునకు బ్రహ్మచర్యము నకు నిర్వేదమునకు విరాగమునకు నిరోధమునకు ఉపశమమునకు అభిజ్ఞకు సంబోధికి నిర్వాణమునకు ఉపయోగించునవి. కావున వీనిని వ్యాకృతము లని చెప్పితిని."

"భగవానుఁడా! అవును ఇవి యట్టివే. భగవానుఁడా! తమకు ఇప్పుడేదైనపని యుండు సమయమేమో."

అప్పుడు భగవానుఁడు ఆసనమునుండి లేచి యటనుండి వెడలి పోయెను.

* * * *

33. త్రి వి ధ శ రీ ర ము లు

రెండుదినము లైనపిదప చిత్తహత్థిసారిపుత్త్రుఁడును ప్రోష్ఠపాదుఁ డును భగవానుఁడున్న చోటికి వెళ్ళి భగవానుని యనుజ్ఞపొంది కూర్చుండిరి,

అపుడు భగవానుఁడిట్లు చెప్పెను.

"ప్రోష్ఠపాదా! కొందఱు శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు "చనిపోయిన పిదప ఆత్మ రోగములు లేనిదై కేవలసుఖరూపము గలదై యుండును."

అను దృష్టిగలవారు. అప్పుడు నేను వారితో "మంచిది అట్టి కేవల సుఖ రూపమైయున్న లోకమునుగాని, పోనీ యొక రోజైన అట్టి యాత్మనుగాని చూచితిరా" అని యడుగఁగా "వారు లేము" అని యనుచున్నారు. "ఈ మార్గము అట్టి యాత్మను లోకమును సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొనుటకు. ఉప యోగ పడునా?" అని యడుగఁగా 'లేదు' అని యందురు. అప్పుడు వారి మాటలను ప్రమాణముగఁ దీసికొనవచ్చునా?

"భగవానుఁడా! ప్రమాణముగఁ దీసికొనరాదు."

"ప్రోష్ఠపాదా! ఎవఁడైన ఒకఁడు ఒక సుందరిని వివాహమాడఁ దలఁచుకొన్నాను అని యన్నచో ఆసుందరి ఎట్టిదో ఏజాతిదో తెలియునా అని యడిగినపుడు తెలియదు అన్నచో వానిని మన మేమనుకొనవలయును. వాని మాట ప్రమాణము అగునా? ఎవఁడైనను పైకెక్కుటకై మెట్లు కట్టుచున్నచో మేడ పైకి ఎక్కుటకు మెట్లు కట్టుచున్నావే ఆమేడ ఏ వైపున నున్నది. ఏ దిక్కుగా నున్నది. ఎన్ని యంతస్థులు గలది. అని యడిగినచో "నాకు తెలియదు" అని యన్నచో వాని మాటలు ప్రమాణము లగునా?"

"భగవానుఁడా! ప్రమాణములు గావు"

"ప్రోష్ఠపాదా! ఈ విధముగనే ఆ శ్రమణులు బ్రాహ్మణులు చెప్పు "చనిపోయిన పిదప ఆత్మ రోగములేనిదై కేవల సుఖరూపమైయుండును" అను మాటలు ప్రమాణములుగావు."

"అవును భగవానుఁడా!"

"ప్రోష్ఠపాద! స్థూలశరీరము. మనోమయ శరీరము రూపరహిత శరీరము అని శరీరము మూఁడు విధములుగ నున్నది. నాలుగు భూతము లతో రూపొంది ఆహారమును భుజించు శరీరము స్థూలశరీరము. రూపము గలిగి సర్వాకారము గలిగి సర్వాంగములతో ఇంద్రియములతోఁ యుక్తమైన

శరీరము మనోమయ శరీరము, రూపరహితమై సంజ్ఞామయమైనది రూప రహిత శరీరము స్థూలశరీరము వదలిపోవుటకు నేను ధర్మోపదేశము చేయుచున్నాను. ఈ మార్గము నదిష్ఠించిన వారి చిత్తమలములు నశించును. శోధక ధర్మము పరిపూర్ణప్రజ్ఞ యీ జన్మలోనె గలుగును. ఈ మార్గము కఠినముగాదు. అందులో ప్రీతి నిశ్చలత్వము సుఖము గలుగును. మనోమయ శరీరము వదలిపోవుటకు ధర్మోపదేశము చేయుచున్నాను. ఈ మార్గము పొందినవారి క్లేశములు నశించును. సుఖము గలుగును. రూప రహిత శరీరము పోవుటకు ధర్మోపదేశము చేయుచున్నాను. దానివల్ల సుఖము గలుగును. "నీ యుపదేశమువలన ఈ జన్మలోనే మార్గారూఢులై స్వయముగా తెలిసికొని జనులు విహరింతురా!" అని యితరులు నన్ను అడుగ వచ్చును." అవును ఈ స్థూలాది శరీరములు పోవుటకే నేను ధర్మోపదేశము చేయుచున్నాను." అని యందును.

"ఎవరైనవచ్చి ఏమేడ నెక్కుటకు మెట్లు కట్టుచున్నా వన్నచో "అటువంటి మేడ నెక్కుటకే మెట్లు కట్టుచున్నా నందును." ఇటువంటి మాటలు జనులకుఁ బ్రమాణముగ నుండునా ? ఉండవా ?"

"భగవానుఁడా ! ఎందుకు ఉండవు" అని ప్రోష్ఠపాదుఁడనెను.

అపుడు చిత్తహత్థి సారిపుత్త్రుఁడిట్లు అడిగెను.

"భగవానుఁడా ! స్థూల శరీరమును పరిగ్రహించిన వానికి మనోమయ శరీరము రూపరహిత శరీరము మిథ్య లగును అపుడు స్థూలశరీరమె సత్యముగాఁదోఁచును. మనోమయ శరీరము పరిగ్రహించిన వానికి స్థూల శరీరము రూపరహిత శరీరమును మిథ్య లగును. మనోమయ శరీరమె సత్యముగాఁ దోఁచును. రూపరహిత శరీరము పరిగ్రహించిన వానికి స్థూలశరీరము రూపరహిత శరీరము మిథ్య లగును. రూపరహిత శరీరమె సత్యముగాఁ దోఁచునుగదా."

"సారిపుత్రా! ఒక శరీరమును పరిగ్రహించి నప్డు ఆ పరిగ్రహించిన వానికి తదితర శరీరము లున్నట్లు తెలియను తాను పరిగ్రహించిన శరీరమె సత్యముగాఁ దోఁచును. "నీవు భూతకాలములో ఉంటివి. భూత కాలములో లేనిచో నీవు ఉండవు. భవిష్యత్కాలములో ఉందువు అపుడు ఉండక పోయినచో నీవు ఉండవు. వర్తమానములో ఉన్నావు ఇపుడు నీవు లేనిచో నీవు ఉండవు" అని నిన్ను ఎవరైన నడిగినచో ఏ మందువు!"

"నేను ఇదివఱ కుంటిని అప్పుడు లేనిచో ఉండను ముందు ఉందును. అప్పుడు ఉండనిచో ఉండను. ఇప్డు ఉన్నాను. ఇప్డు లేనిచో ఉండను. అని వారికి జవాబు చెప్పుదును.''

"భూతకాలమందు శరీరమున్నచో నీకు అది సత్యము ఇతరములు మిథ్యలా? భవిష్యత్కాలమందు శరీరమున్నచో అది సత్యము ఇతరములు మిథ్యలా? వర్తమానమందు శరీరమున్నచో అది సత్యము మిగిలినవి మిథ్యలా? అని యడిగినచో ఏ మందువు ''

"అపుడు నేనిట్లు చెప్పుదును. 'భూతకాలమందు అప్పటికి అది సత్యము. భవిష్యద్వర్తమానములందు అసత్యము. అట్లే ఏకాలములో ఏది యున్నదో అప్పటికి అది సత్యము మిగిలినవి అసత్యములు.' అని వారికి జవాబు చెప్పుదును.''

"మంచిది స్థూలశరీర మున్నపుడు దానిని మనోమయ శరీరమని గాని రూపరహిత శరీరమనిగాని యనము. ఇట్లే మనోమయ శరీరమున్నప్డు దానిని స్థూలశరీరమనిగాని రూపరహిత శరీరమనిగాని యనము. రూపరహిత శరీరమున్నపుడు దానిని స్థూలశరీరమనిగాని మనోమయ శరీరమనిగాని యనము. ఆవునుండి పాలు, పాలనుండి పెరుగు పెరుగునుండి వెన్న, వెన్ననుండి నెయ్యి అగునుగదా, పాలుగా నున్నపుడు అవి పాలే గాని పెరుగు వెన్న నెయ్యి గావు. దానిని పాలనియె యందుము. పెరు

గుగా నున్నపుడు దానిని పెరుగని యంశము గాని మిగిలినవి అనము. అట్లే స్థూలశరీరముగా నపుడు స్థూలశరీరము అని మనోమయ శరీరముగా నున్నపుడు మనోమయ శరీరమని రూపరహిత శరీరముగా నున్నపుడు రూపరహిత శరీరమని చెప్పఁబడునని తెలియవలయును అవి లౌకిక సంజ్ఞలు ఇది లోక వ్యవహారము. తథాగతుఁడు వానిని అంటక వ్యవహరించును.''

ఇట్లు చెప్పఁగా విని "ఆశ్చర్యము అద్భుతము. భగవానుఁడు మమ్ము తమ యుపాసకులనుగా పరిగ్రహింతురుగాక.'' అని పలికి పోష్ఠపాదుఁడు సారిపుత్త్రుఁడు భగవానునివలన దీక్ష పొంది ఏకాంత వాసులై ప్రమాద రహితులై యాత్మసంయమము గలవారలయిరి. వారు ఈ జన్మలోనే బ్రహ్మచర్య ఫలితము పొందిరి. వారిజన్మ క్షీణమయ్యెను. బ్రహ్మచర్యవాసము పూర్తి పొందెను. పొందవలసినది వారు పొందిరి. వారింకఁ జేయవలసినది లేకపోయెను. వారు అర్హతులైరి.

* * * *

38. అనిర్వాచ్యములు.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తిలో అనాథ పిండికుని జేతవనమున విహరించుచుండెను.

అపుడు ఆయుష్మంతుఁడగు మాలుంక్య పుత్త్రుఁడు సాయంకాలము ధ్యానమునుండి లేచి భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! నా మనస్సులో ఈ క్రింది విధముగా సంశయము గలుగుచున్నది. లోకము శాశ్వతమా? అశాశ్వతమా? లోకమునకు అంతుఉన్నదా? లేదా? జీవుఁడు శరీరము ఒకటా లేక జీవుఁడు శరీరము వేఱువేఱా? చనిపోయిన పిదపఁగూడ తథాగతుఁడు ఉండునా? ఉండఁడా?

తని. ఈ విషయములో వీనిని మీరు అనిర్వాచ్యములుగఁ జెప్పి జవాబు చెప్పక జవాబు చెప్పుటకును ఇష్టపడక యుంటిరి. మీరు వీనిని సరిగాఁ జెప్పనిచోఁ దిరిగి గృహస్థాశ్రమము స్వీకరింపవలయు నని యనుకొనుచున్నాను. మీరుఁ దెలిసినచోఁ దెలిసినదని చెప్పుఁడు. తెలియనిచోఁ తెలియదని చెప్పుఁడు. ఇట్లు సందిగ్ధముగాఁ జెప్పకుఁడు."

"మాలుంక్య పుత్రా! సరేకాని. నీ విక్కడకు వచ్చి బ్రహ్మచర్య వాసము చేయుఁడనిఁ యిప్పుడు నీ విక్కడ ఉండుము. లోకము శాశ్వతమా? కాదా? మొదలగు విషయములనుగూర్చి చెప్పెదను అని నీకుఁ జెప్పితినా?"

"భగవానుఁడా! లేదు."

"అట్లయినప్పుడు నీవు ఏమని యిప్పుడు బెదరింతువు మఱి యెవఁడైనను వచ్చి లోకము శాశ్వతమా కాదా? మొదలగు విషయములు చెప్పినఁగాని నేను బ్రహ్మచర్య మాచరింపను. ఈ లోపుగా తథాగతుఁడు చెప్పకుండనే చనిపోవునేమో అని యనునా? ఒక పురుషునికి విషము పూసిన బాణపుములికి తగిలిన దనుకొనుము. అపుడు వాని దగ్గఱకు వాని స్నేహితులుగాని, బంధువులుగాని శల్యచికిత్సకుఁడగు వైద్యునిఁ దీసికొని వచ్చి రనుకొనుము అపుడా శల్యము గుచ్చుకొన్నవాఁడు "ఈ వైద్యుఁడు బ్రాహ్మణుఁడా, క్షత్రియుఁడా, ఏ వర్ణమువాఁడు లావుగా నుండునా సన్నగా నుండునా? నల్లటివాఁడా, తెల్లనివాఁడా, వాని దేయూరు ఇవన్నియుఁ దెలిసినఁగాని శల్యమును దీయనీయను. ఆ కొట్టినవాని ధనుస్సును నారిని ఆ బాణమునకుఁ గట్టిన యీకలు గ్రద్దవో, కాకివో అను సంగతిని దెలిసి కొన్నఁగాని శల్యము దీయనీయను. ఆ శల్యము ఇనుపదా? లేక యే జంతువు కొమ్ముతోనైనఁ జేయఁబడినదా? ఇవన్ని తెలిసినఁగాని నేను శల్యమును దీయనీయను అని యన్నచో వాని కా విషయములు తెలియక పోవుటయేగాక చనిపోవునుగూడ. అట్లే తథాగతుఁడు లోకము శాశ్వ

తమా? కాదా అను మొదలగు విషయములు చెప్పినఁగాని బ్రహ్మచర్య మాచరింపను అని యన్నచో వానిని దెలియకుండఁగనే వాఁడు చని పోవును. కనుకనే నేను వానిని అనిర్వాచ్యములంటిని. లోకము శాశ్వత మైనను, శాశ్వతము గాకపోయినను బ్రహ్మచర్యము చేయవలసినదే. లోకము శాశ్వతమైతేనేగాని బ్రహ్మచర్య మాచరింప నన వీలులేదు. జన్మ యుండనే యున్నది. ముసలి తనమును గలదు. చావు తప్పదు. దుఃఖము ఏడుపు ఉన్నట్లు స్పష్టము. వానిని దోఁగొట్టుకొను మార్గమును జెప్పు చున్నాను. కనుకనే లోకము శాశ్వతమా? కాదా? అను విషయములను స్పష్టముగాఁ జెప్పవలసిన పనిలేని వానినిగాఁ జెప్పితిని. ఎందుకు వీని అవసరములుగాఁ జెప్పలేదనఁగా ఇవి బ్రహ్మచర్యమున కుపయోగింపవు. వైరాగ్యమున కుపయోగింపవు. శాంతికి మార్గములుగావు. జ్ఞానమునకును నిర్వాణమునకును బనికిరావు. కాన వీనిని అనిర్వాచ్యము లంటిని. దుఃఖము లున్నవి. దుఃఖోత్పత్తి కారణము లున్నవి. దుఃఖమును దప్పించుకొనవలయును. దుఃఖమును దప్పించుకొను నుపాయములున్నవి. ఇవి బ్రహ్మచర్యమునకు, వైరాగ్యమునకు, శాంతికి, జ్ఞానమునకు నిర్వాణమునకు ఉపయోగించును. కాన వీనిని నిర్వాచ్యములుగ నిర్వచించితిని. అందుచే నిర్వచింపవలసిన వానిని నిర్వాచ్యములుగను నిర్వచింపఁబని లేనివానిని అనిర్వాచ్యములుగను జెప్పితిని. కనుక మాలుంక్య పుత్రా! నిర్వాచ్యములను నిర్వాచ్యములుగను, అనిర్వాచ్యములను అనిర్వాచ్యములుగను దెలిసికొనుము."

అంత నా మాలుంక్య పుత్రుఁడు సంతసించి నమస్కరించి వెడలిపోయెను.

* * * *

(బుద్ధుని ౪౮ — ౫౫ వయస్సులో)

౩౫. కూటదంత బ్రాహ్మణుఁడు.

ఒకమాఱు భగవానుఁడు అయిదువందల భిక్షువులతోఁగూడ మగధ దేశమునఁ దిరుగుచు ఖాణుమత మను బ్రాహ్మణ గ్రామమునకు వచ్చి యట ఆమ్రయష్టికా వనమున విహరించుచుండెను.

అప్పుడు ఆ గ్రామమునకు అధికారియగు కూటదంతుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు ఒక మహాయజ్ఞమును జేయఁదలఁచి యేడువందల యెద్దులు, ఏడువందల దూడలు, ఏడువందల మేఁకలు, ఏడువందల గొఱ్ఱెలు తెప్పించి యుంచెను.

అప్పుడు అక్కడి వైశ్యులు బుద్ధభగవానుని దర్శించుటకు గుంపులు గూడి పోవుచుండిరి. అది చూచి కూటదంతుఁ డిట్లు తలంచెను. "శ్రమణుఁడగు గౌతముఁడు షోడశ పరిష్కారములతోఁగూడిన మూఁడు విధములైన యజ్ఞసంపదలను ఎఱుంగు నని వింటిని. నేను యజ్ఞములను జేయఁదలచి యుంటిని గానఁ బోయి యడుగుదును" అని.

ఇట్లు తలచిఁ యజ్ఞమునకై వచ్చిన బ్రాహ్మణులు గౌతముని దగ్గ ఱకుఁ బోవఁదగదని వారించినను మానక బుద్ధభగవానుఁ డున్నచోటికిఁ బోయి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి భగవానునితో నిట్లనెను.

"ఓ గౌతమా! నేను యజ్ఞమును జేయఁదలఁచి యుంటిని. శ్రమణ గౌతమునికి షోడశ పరిష్కారములతోఁగూడ త్రివిధ యజ్ఞసంపదలఁగూర్చి తెలియునని వింటిని. నా కది యుపదేశింతురుగాక" అది విని భగవానుఁ డిట్లు చెప్పెను.

"ఓ బ్రాహ్మణుఁడా!, పూర్వము ధనధాన్యములతోడను, వెండి, బంగారములతోడను దులతూఁగు మహావిజితుఁడను రాజు గలఁడు. 'నా దగ్గఱ చాల ధనమున్నది. చాల రాజ్యము గలదు. నేను చాల కాలముదాఁక

ప్రజలకు సుఖము గలుగునట్లు ఏదైన యజ్ఞమును జేసినచో బాగుండును." అని తలఁచి తన పురోహిత బ్రాహ్మణుని రావించి తన యాశయము తెలిపెను. అప్పుడతఁడు మహా విజితునికి మూఁడు విధములైన యుప దేశములను జేసెను. యజ్ఞము చేయఁదలఁచినవానికి ౧. ఈ ధనమంతయు అయిపోవఁగలదు. ౨ ఈ ధనమంతయు అయిపోవుచున్నది. ౩ ఈ ధనమంతయు అయిపోయినది" అని విచారము గలుగును. కాన ఈ మూఁడు విధములైన విచారములు పొందరాదు.

మఱియు యజ్ఞమునకు వచ్చినవారిలో పదివిధములైన దోషము లుండవచ్చును. అవి తొలగింపవలయును. (౧) వచ్చినవారిలో ప్రాణులను హింసించువారు ఉండవచ్చును. హింసింపనివారును ఉండవచ్చును. ప్రాణి హింసకుల హింసను వారికేవదలి ప్రాణులను హింసింపని వారిని గూర్చియే మన మాయజ్ఞము చేయవలయును వారినే సంతోష పెట్టవలయును. వారు వారి చిత్తములను ప్రసన్నముగఁ జేయుదురుగాక (౨) ఈయకుండఁ బుచ్చుకొనువా రుండవచ్చును ఈయకుండఁ బుచ్చుకొనని వారినిగూర్చి యజ్ఞము చేయవలయును వారిని సంతోష పెట్టవలయును వారు తమ మన స్సును ప్రసన్నము చేయుదురుగాక. (౩) మిథ్యాచారులను వదలి సదాచా రులను, (౪) అనృత వాదులను వదలి సత్యవాక్కులను (౫) చాడీలు చెప్పువారిని వదలి చాడీలు చెప్పని వారిని (౬) పరుషముగ మాటాడు వారిని వదలి మధురముగా మాటాడు వారిని (౭) వాగువారిని విడచి మిత భాషులను, (౮) లోభులను వదలి లోభము లేనివారిని (౯) ద్రోహులను వీడి ద్రోహము చేయనివారిని (౧౦) మిథ్యాదృష్టి గలవారిని వీడి సత్య దృష్టి గలవారిని సంతోషముపెట్టి యజ్ఞము చేయుదుముగాక." అని యీ పురోహితుఁడు చెప్పి మొదట ఆమహావిజితునిలోని చిత్తమలములను దొలఁ గించెను. మఱియు ఆ పురోహితుఁడు మహావిజితుని పదునారు విధము లుగ సముత్తేజపఱుప నిట్లు బోధగావించెను. "(౧) మహావిజితుఁడు

యజ్ఞము చేయుచున్నాఁడుగాని పట్టణములోని గ్రామములలోని జాగీర్దారులను రాజులను బిలువలేదని నిన్ను అనువాఁడెవ్వఁడు నుండరాదు. అందఱను బిలిచెను వారందఱు సంతసింతురు గాక వారు ప్రసన్నులయి యుందురుగాక. ౨ పట్టణ గ్రామములందలి యమాత్యులను సభాసదులను ౩ బ్రాహ్మణులను మహాశాలులను ౪ ధనికులైన వైశ్యులను పిలువలేదని గాని ౫ రాజు తల్లిదండ్రుల రెండు వైపుల సుజాతుఁడును, ౬ దర్శనీయుఁడును ౭ శీలవంతుఁడును ౮ ధనికుఁడు బహు స్వర్ణరజిత ధనధాన్య కోశాదియుక్తుఁడును ౯ చతురంగ సేనాయుక్తుఁడును ౧౦ శ్రద్ధగల దాతయు ౧౧ బహుశ్రుతుఁడును ౧౨ పండితుఁడు మేధావి గాఁడనిగాని ౧౩ రాజు పురోహితులు సత్కుల జాతులును వేదమంత్రధారులును ౧౪ శీలవంతులును ౧౫ పండితులు మేధావులు గారనిగాని యెవరును అనునట్లు మనము ప్రవర్తింపక ఏవిధమైన లోటును లేకుండను ఆచరింప వలెను.” ఈ పదునారు విధములలోను రాజును బోధపఱచెను. అని చెప్పి మరల ఆ బ్రాహ్మణునితో భగవానుఁడిట్లనియె.

“ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! ఆ యజ్ఞములో ఆవులు చంపఁబడలేదు, గొఱ్ఱెలు మేఁకలు కోళ్ళు మొదలైన వేవియు చంపఁబడలేదు. యూపస్తంభమునకై చెట్లు కొట్టఁబడలేదు. హింస కాన దర్భలుకోయలేదు. మఱియు నందు దాసదాసీ జనులు భయముచేఁగాని యేడ్చుచుఁగాని సేవలు చేయలేదు. ఇష్టమున్నవారు చేసిరి. ఇష్టము లేనివారు మానివైచిరి. ఎవనికేది చేయవలెననియున్న వాఁడాపని చేసెను. చేయనిష్టములేని పనిని చేయలేదు నేయి, నూనె, వెన్న, పెరుగు, తేనె బెల్లములతోనే యా యజ్ఞము పూర్తి యయ్యెను.”

“మఱియు నప్పుడు ఓబ్రాహ్మణా! పట్టణ గ్రామాదులందలి క్షత్రియులు రాజులు వైశ్యులు మొదలగువారు ఆ మహావిజితుని దగ్గఱకు ధన ధాన్యాదులనుదెచ్చి వానిని స్వీకరింపమని గోరిరి. కాని తన దగ్గఱనే కావ

లసినన్ని ధనధాన్యాదు లున్నవని కావలసినచో వారే తీసికొనివెళ్ళి వచ్చు ననియుఁజెప్పి రాజు వారి ధనధాన్యాదులను వారియింటికి త్రిప్పిపంపి వైచెను. మహావిజితుఁడు యజ్ఞము చేయుచున్నాఁడు మనమును ఇట్టిది చేయుదమని తలఁచి వారును యజ్ఞములు చేయ నాలోచించిరి. వారి యజ్ఞములలోను జంతువులు చంపఁబడలేదు. నేయి నూనె మొదలగు వానితోనే యజ్ఞములు చేయఁబడెను.

ఈ విధముగా (౧) జాగీర్దారులు క్షత్రియులు మొదలగు వారును (౨) అమాత్య సభాసదులును ౩ బ్రాహ్మణులును ౪ ధనికులును వైశ్యులును ఈనాలుగు విధములైనవారును యజ్ఞములు చేసిరి. (౧) సత్కులజాతుఁడు ౨ దర్శనీయుఁడు ౩ శీలవంతుఁడు ౪ ధనధాన్యైశ్వర్య సంపన్నుఁడు ౫ చతురంగ సేనాయుక్తుఁడు ౬ శ్రద్ధగలదాత ౭ బహుశ్రుతుఁడు ౮ పండితుఁడు మేధావియునైన మహావిజితుఁడు ఈ యెనిమిది యంగములు గలవాఁడై యజ్ఞము చేసెను. ఇంక పురోహితులు ౧ సత్కులజాతులు ౨ వేదాధ్యయన పరులు ౩ శీలవంతులు ౪ పండితులు మేధావులునైన పురోహితులును యజ్ఞములు చేసిరి. ఈ పదునాఱు పరిష్కారములు మూఁడు విధములుగా (౧ జాగీర్దారులు మొదలగువారు ౨ రాజు ౩ పురోహితులు) జరిగెను. వీనినే మూఁడు విధములైన యజ్ఞ సంపదలు పదునాఱు పరిష్కారములు అని యందురు."

ఇట్లు చెప్పిన పిదపఁ గూటదంత బ్రాహ్మణుఁ డిట్లనియె.

"ఓ గౌతమా ! ఇట్టి యజ్ఞమును స్వయముగా మీరు ఎఱుఁగుదురా, ఇట్టి యజ్ఞమును చేసినను జేయించినను శరీరము విడచిన పిదప స్వర్గము గలుగునా ?"

"ఓ బ్రాహ్మణుఁడా ! నేనెఱుఁగుదును. నేనాసమయములో అట్టి యజ్ఞమును జేయించిన పురోహితుఁడనుగాఁగూడ నుంటిని"

"ఈ పదునాఱు పరిష్కారములతోను ఈ మూఁడు విధములైన యజ్ఞ సంపదముతోడను గూడిన యజ్ఞముకంటె తక్కువ సామగ్రిగలదై యెక్కువ ఫలమిచ్చు యజ్ఞమేదైనఁ గలదా ?"

"ఉన్నది. సదాచారులైన సంన్యాసులకు నిత్యము దానములు చేయు చుండుట యెక్కువ ఫలమిచ్చు యజ్ఞము".

"ఓ గౌతమా ! ఎందువలన".

"బ్రాహ్మణుఁడా ! ఇట్టి యజ్ఞములకు ముక్తులుగాని ముముక్షువులు గాని రారు. ఇట్టి యజ్ఞములలో ప్రాణి హింస జరుగుచుండును. కాన ఇది మహా ఫలదాయి కాదు."

"ఇంతకంటెను మహాఫలమిచ్చు యజ్ఞమున్నదా ?"

"ఉన్నది. నాలుగు దిక్కులందు సంఘమునకు విహారములను (= ధర్మశాలలను) కట్టించుట గొప్పయజ్ఞము."

"ఇంత కంటెను అల్పసామగ్రికల గొప్పయజ్ఞమున్నదా ?"

"ఉన్నది. ప్రసన్నచిత్తుఁడై బుద్ధుని, సంఘమును ధర్మమును శరణుఁ జొచ్చుట మహాఫలమిచ్చు యజ్ఞము."

"ఇంత కంటెను అల్పసామగ్రికల యజ్ఞమున్నదా ?"

"ఉన్నది. ప్రసన్నుఁడై యమ నియమములఁ బాలించుచు హింస చేయక, ఈయనిది పుచ్చుకొనక, స్వేచ్ఛగా మిథ్యాచారము వదలి, అబద్ధము పలుకక, మదకర వస్తువులను త్యజించుట మహాఫలమిచ్చు యజ్ఞము."

"ఇంతకంటెను అల్పసామగ్రికల యజ్ఞమున్నదా "

"ఉన్నది. బ్రాహ్మణా ! శీలసంపన్నుఁడై ధ్యానమగ్నుఁడై సమాధియందుండుట మహామహిమగల యజ్ఞము."

"ఓ గౌతమా, ఆశ్చర్యము. గౌతమా, ఆశ్చర్యము. నేను భగవానుని శరణు చొచ్చుచున్నాను. ధర్మమును సంఘమును శరణు

చెప్పుచున్నాను. నన్నుఁ దమ యుపాసకునిగ గ్రహింపుఁడు. ఇదిగో ఇప్పుడే ఏడువందల యెద్దులను, ఏడువందల మేఁకలను గొఱ్ఱెలను అన్నింటిని విడిచిపుచ్చుచున్నాను. ఇవి జీవనదానము పొంది పచ్చిక, చల్లని నీరు త్రావుఁగాక, సుఖించుఁగాక." అని ఆ కూటదంత బ్రాహ్మణుఁడు భగవానుని యుపాసకుఁ డయ్యెను.

* * * *

౩౬. సో ణ దం డ బ్రా హ్మ ణుఁ డు.

ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు అయిదువందల భిక్షులతోఁ గలిసి యంగదేశమునఁ దిరుగుచుఁ జంపానగరమును (భాగల్పూరు) జేరి యక్కడ గగ్గరా పుష్కరిణి యొద్దున విహరించుచుండెను.

ఆ సమయమున సోణదండుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు చంపానగరమునకు అధికారి. ఆ చంపానగరము ఆ బ్రాహ్మణునికి మగధరాజగు బింబిసారునిచే దానము చేయఁబడియెను. అది బహుజనాకీర్ణమై తృణకాష్ఠోదక ధాన్యసమృద్ధమై యుండెను.

సంన్యసించి యార్హతుఁడై సమ్యక్సంబుద్ధుఁడై గౌతముఁడు చంపానగరమున గగ్గరా పుష్కరిణి యొద్దున విహరించుచుండెనని యా నగరమందలి గృహస్థులగు బ్రాహ్మణులు విని గుంపులు గుంపులుగా గగ్గరా పుష్కరిణి వైపుగాఁ బోవసాగిరి.

అది చూచి సోణదండుఁడును శ్రమణ గౌతముని దర్శింప బయలుదేఱెను. ఏదో పనిమీఁద ఆ చంపానగరములో నివసింపవచ్చిన నానాదేశవాసులైన యయిదువందల బ్రాహ్మణులును సోణదండ బ్రాహ్మణునితో బుద్ధుని దర్శింప బయలుదేఱిరి. తన్ను బుద్ధుఁ డేదైన నడిగినచోఁ దాను జెప్పలేనిచో అగౌరవమని తలఁచి వెనుకకుఁ బోదమన్న సగము దూరము

వచ్చి భయపడి వెనుకకుఁ బోయె నని తోడివారు అనుకొందురేమో యని భయపడియు సోణదండుఁడు వెళ్లుటకే నిశ్చయించుకొని బుద్ధభగవానుని సమీపించెను.

సోణదండుఁడు బుద్ధభగవానుని సమీపించి యతని యనుజ్ఞపొంది యొకప్రక్కఁ గూర్చుండెను. ఆ బ్రాహ్మణులుగూడ ఒకఁడు నమస్కరించియు, మఱియొకరు అనుజ్ఞ పొందియు, వేఱొకరు బుద్ధునివైపు చేతులు జోడించియు, ఇంకొకరు తమతమ గోత్రనామములు చెప్పియు ఒకవైపుగఁ గూర్చుండిరి.

అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు ఆ సోణదండ బ్రాహ్మణునిఁ జూచి "ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! బ్రాహ్మణులు ఏ గుణములు గలవానిని బ్రాహ్మణుఁ డందురు." అని ప్రశ్నించెను.

అపుడు సోణదండుఁడు లేచి నిలుచుండియు పరిషత్తువైపు దిరిగి యిట్లనెను

"ఓ గౌతమా! ఈ క్రింది యయిదు గుణములు గలవానిని బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణుఁ డందురు. ౧. తల్లిదండ్రు లిరువురు బ్రాహ్మణులై యుండుట. ౨. వేదములు చదువుట. ౩. సౌందర్యము శ్వేత వర్ణము గలిగియుండుట. ౪. సుశీలుఁడై యుండుట. ౫. బుద్ధిమంతుఁడై యుండుట. ఈ యయిదు గుణములు గలవానిని బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణు లందురు."

"ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! ఈ యయిదింటిలో ఏదేని యొకటి లేక పోయినను బ్రాహ్మణుఁ డని యనవచ్చునా"

"అనవచ్చును. ఓ గౌతమా! ఈ యయిదింటిలోను శ్వేతవర్ణము గలిగియుండుట అనునది లేకపోయినను వానిని బ్రాహ్మణుఁ డనవచ్చును. వాని తల్లిదండ్రులు బ్రాహ్మణులైనచో, వాఁడు వేదములు చదివినచో, సుశీలుఁడైనచో, బుద్ధిమంతుఁడైనచో ఈ నాల్గు గుణములున్నచో వానిని

బ్రాహ్మణుఁ డనవచ్చును. శ్వేతవర్ణమున్నను, లేకున్నను వాని యే మున్నది ?"

"ఓ బ్రాహ్మణుఁడా ! ఈ నాల్గు గుణములలో ఇంకొక గుణ మేదేని లేనిచో వానిని బ్రాహ్మణుఁ డనవచ్చునా ?"

"అనవచ్చును ఓ గౌతమా ! ఈ నాల్గు గుణములలో వేదముల చదువుట యను గుణము లేకున్నను వాని తల్లిదండ్రులు బ్రాహ్మణు లైనచో వాఁడు సుశీలుఁడై బుద్ధిమంతుఁడైనచో వానిని బ్రాహ్మణుఁ డన వచ్చును."

"అయితే సరే. మఱి యింకొక గుణము లోపించి తక్కిన రెండు గుణము లున్నచో బ్రాహ్మణుఁ డనవచ్చునా ?"

"అనవచ్చును. ఓ గౌతమా ! ఈ మూఁడింటిలో తల్లిదండ్రులు బ్రాహ్మణులయి యుండుట అను దానిని వదలివేయవచ్చును. వాఁడు సుశీలుఁడై బుద్ధిమంతుఁడైనచో బ్రాహ్మణుఁ డనవచ్చును."

సోణదండుఁ డిట్లు చెప్పఁగాఁ దక్కిన బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి. "ఓ సోణదండా ! ఏమి యిట్లు చెప్పుచున్నావేమి ? జన్మనుగూడఁ ద్రోపి వైచి ప్రాచీన ధర్మమును మంటఁగలిపి శ్రమణ గౌతముని మతమును స్వీకరించుచుంటివేమి ?"

అది విని బుద్ధభగవానుఁ డా బ్రాహ్మణులతో నిట్లనెను. "అయ్యా ! మీరు ఈ సోణదండుని అల్పశ్రుతునిగను ప్రజ్ఞాహీనునిగను నాతో వాదము చేయలేనివానిగను దలఁచుచున్నారు. అయితే ఇతఁడే యూరకొనును. మీరే వచ్చి నాతో వాదింపుఁడు. లేక యతనినే ప్రజ్ఞావంతునిగఁ దలఁచి నచో అతనినే వాదము చేయనిండు"

ఇట్లు బుద్ధభగవానుఁడు చెప్పిన పిదప సోణదండుఁ డిట్లనెను. ఓ గౌతమా ! మీ రుండుఁడు. నేనే వీరికి ధర్మయుక్తముగా సమాధానము చెప్పెదను." అని చెప్పి యా సోణదండుఁడు బ్రాహ్మణులతో నిట్లనెను.

“నా యన్నకొడుకైన యీ యంగమాణవకునిఁ జూడుఁడు. ఇతఁడు మంచి యందగాఁడు. శ్వేతవర్ణము గలవాఁడు. శ్రమణ గౌతముఁడు తక్కఁ దక్కినవారు ఈతని ఛాయకు సాటిరారు. ఇతఁడు వేదములను జదివినవాఁడే. నేనే యితనికి వేదమంత్రములను జెప్పితిని. ఇతని తలిదండ్రు లిద్దఱు బ్రాహ్మణులే. ఇతఁడే గనుక ప్రాణి హింస చేయుచు, దొంగతనము చేయుచు, అనృతమాడుచు దుష్కృత్యములను జేయుచున్నచో ఇతని వర్ణ మేమిచేయును. ఇతఁడు సదాచారియై బుద్ధిమంతుఁ డైనచో బ్రాహ్మణుఁ డగును. కాన ఈ రెండు గుణములను బట్టి బ్రాహ్మణుఁ డగును.”

“ఓ బ్రాహ్మణుఁడా ! ఈ రెండు గుణములలోను ఏదేని యొక గుణము లేనిచో బ్రాహ్మణుఁడని యనఁబడునా ?”

“ఓ గౌతమా ! కాదు వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడని పిలువఁబడఁడు. శీలము బుద్ధిని, బుద్ధిశీలమును ఒకదాని నొకటి శుభ్రపఱచి పవిత్రము చేయును ఒక చేతితో రెండవచేతిని, ఒక కాలితో నింకొక కాలిని శుభ్రపఱచునట్లు శీలబుద్ధులు రెండు ఒకదాని నొకటి శుభ్రపఱచును. కాన నా రెండును ఆవశ్యకములే.”

“ఓ బ్రాహ్మణా ! అవును రెండును ఆవశ్యకములేకాని లోకమున బుద్ధికి శీలమే ప్రభువై యున్నది. అయితే శీలమన నేమి ? బుద్ధి యన నేమి ?”

“భగవానుఁడే మా కా సంగతి తెలియుఁగాక.”

“ఓ గౌతమా ! శ్రమణ గౌతముఁడు జీవహింసను దండమును, పాపకర్మలను, చౌర్యమును (ఇవ్వకుండఁ బుచ్చుకొనుట) విడిచి యున్నాఁడు. విషయభోగములను విసర్జించెను. అసత్యమును, కొండెములను, కటుభాషణమును, పిసినిగొట్టు తనమును, విలాస నృత్యాదులను దాసదాసీజనులను, క్రయ విక్రయములను మాని ఒకసారి భుజించుచు

ఉన్నాఁడు, ఇదియే శీలము. ఇంక బుద్ధినిగూర్చి చెప్పెదను వినుము. ఉత్తమ సత్యమును గూర్చిన జ్ఞానమె బుద్ధి ఆశ విడినఁగాని అది లభింపదు. ఆశ విడుచుట అనఁగా ఆశలను నిరోధించి ముక్తి పొందుట అనాసక్తి. ఇదియే దుఃఖమును నశింపఁజేయు నుత్తమ సత్యము. ఆశను విడిచి నపుడు జన్మలేదు. దానిని బట్టి జరామరణాదులు పోవును. ఇదియే బుద్ధి."

అపుడు శోణదండుఁడు "భగవానుఁడా! ఆశ్చర్యము ఆశ్చర్యము నన్ను మీయుపాసకుని జేయుఁడు" అనెను.

అపుడు శోణదండునికి బుద్ధభగవానుఁడు దీక్ష యిచ్చెను.

* * * *

౩౨. జీ వ కుఁ డు.

సాలవతి యను రాజ గృహమందలి యొక వేశ్య యొక కుమారుని గని యా బాలుని రాత్రి సమయమునఁ దనపరిచారికచేతఁ బెంటప్రోగుపైని బాఱవేయించెను,

ఉదయము ఆదారిని బోవుచున్న అభయ రాజకుమారుఁడు అఱచుచున్న కాకులచేఁ జుట్టుముట్టఁ బడియున్న బాలునిజూచి వానిని తన యంతఃపుర పరిచారికల కిచ్చి పెంచమని యాజ్ఞాపించెను. ఆ కుఱ్ఱవాఁడు పాఱవేయఁబడినను జీవించి యుండుటచే జీవకుఁడనియు కుమారుఁడు పోషించెను గానఁ గౌమార భృత్యుఁడనియు పిలువఁబడెను.

ఆ జీవకుఁడు పెద్దవాఁడయిన పిదపఁ దన తల్లిదండ్రు లెవరని యభయరాజ కుమారు నడిగెను. అతఁడు ఆ కుఱ్ఱవాఁడు దొరకుట మొదలగు వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పెను.

ఒకనాఁ డాజీవకుఁడేదేని శిల్పమును నేర్వఁదలఁచి యెవరికిని దెలుపకుండనే తక్షశిలకుఁబోయి యట నేడేండ్లు వైద్యము నభ్యసించెను.

ఒక రోజున "ఈ వైద్యమున కంతులేదని యెంచి యింక గురువు వద్ద సెలవు తీసికొనఁదలఁచి "ఎప్పుడు ఈవిద్యకు అంతు దొరకును" అని గురువు నడిగెను. అపుడు గురువు ఒక గునపము నిచ్చి యీ తక్ష శిల చుట్టుప్రక్కలకు ఒక యోజనము వఱకుఁబోయి మందునకుఁ బనికి రాని మొక్క యేదేని సున్నచోఁదెమ్ము" అని చెప్పెను అపుడు జీవ కుఁడు పోయిచూచి యెందును మందునకుఁ బనికిరాని మూలికను దెలియఁ జాలక తిరిగివచ్చి గురువుతో ఆ సంగతి చెప్పెను. అపుడు గురువు సంతోషించి "ఇంకఁజాలును ఇది నీ జీవికకు సరిపోవును నీవు వెళ్ళ వచ్చును" అని సెలవిచ్చి దారి బత్తెముగాఁ గూడఁ గొంత ధనమిచ్చి పంపెను.

జీవకుఁడు అయోధ్య వచ్చునప్పటికి ఆధన మంతయు అయిపో యెను. పిదపఁ దన ఖర్చుకై వెదకుచు ఆ గ్రామములో ఒక వైశ్యుని భార్యకు శిరోరోగమును తగ్గించి పారితోషికముగా ఆ వైశ్యుఁడు బంధు వులు అందఱునిచ్చిన పదునాఱువేల రూప్యములను దాసదాసీ జనులను గ్రహించి మరల అభయరాజ కుమారునిదగ్గఱకుఁబోయి యీ ధనముతో నొక గృహము నిర్మించుకొని నివసించుచుండెను.

పిదప ఆ జీవకుఁడు బింబిసారునికి భగందర రోగమును మాన్పెను. రాజగృహమందలి శ్రేష్ఠికి ఏడు సంవత్సరములనుండి తగ్గకయున్న శిరో రోగమును మాన్పెను. ఒక శ్రేష్ఠికి తలఁజీల్చి అందున్న రెండు పురుగు లను పైకితీసి ఆతని రోగమును మాన్పెను. ప్రద్యోతుఁడను రాజునకు పాండురోగము గలదు. ఆతనికి మందీయఁదలచి "నేతితోమందు పుచ్చు కొనవలయు"నని చెప్పఁగా రాజు "నేయి తక్క నింక దేనితోనైన మందు పుచ్చుకొందు" ననెను. అపుడు రాజుకు తెలియకుండ నేతికి రంగువేసి మందులుగలిపియిచ్చి వెంటనే పట్టణము వదలిపోయెను. ఆ రాజు నేయి యిచ్చినందులకు జీవకునిఁ జంపఁదలఁచి సేవకులను బంపి జీవకుని గట్టి

తెందవి యాజ్ఞ యిచ్చెను. వారును ఆ జీవకునిబట్టి తేలేకపోయిరి. పిదప ఆప్రద్యోతుఁడు తన రోగము తగ్గిపోఁగా తానుజేసిన తప్పునకు విచారించి మరల జీవకుని రప్పించి అమూల్యములైన ధన దుకూలాదు లిచ్చి జీవకుని బహూకరించెను.

కొంత కాలమునకు బుద్ధభగవానుని ఆరోగ్యము చెడెను. అపుడు జీవకునికిఁదెలిసి వెళ్ళి అతి భక్తితో మందులిచ్చి భగవానునికి ఆరోగ్యము చేకూర్చెను.

భగవానునికి ఆరోగ్యము చేకూఱువఱకు బుద్ధభగవానుని దన యింటనే భిక్ష యొసంగుచు నిలిపెను.

ఒక దినము జీవకుఁడు భగవానునిజూచి యిట్లనెను.

"ఓ భగవానుఁడా! నాకొక వరమీయవలయును"

"జీవకా! తథాగతుఁడు వరమును దాటినవాఁడు"

"యుక్తమైనచో దోషము లేనిచో నయిననే వరమీయుఁడు"

"సరే చెప్పుము."

"భగవానుఁడు భిక్షువులతో పాటు తమరును నాకు అనేకులు ధనికులు కానుకలుగా నిచ్చిన శాలువలు గ్రహింతురుగాక"

"సరే యట్లే." అని భగవానుఁడా శాలువలు గ్రహించి ధర్మోపదేశముచేసి యటనుండి వెడలిపోయెను.

* * * *

౩౮. ధనియ కుంభకార పుత్త్రుఁడు.

చాలమంది భిక్షువులు ఋషిగిరి దగ్గర గడ్డి ఆకులతోఁ జిన్ని గుడిసెలు నిర్మించుకొని వర్షాకాలము గడపుచుండిరి. వర్షాకాలము మూఁడు నెల లైనపిదప ఆ గుడిసెలు విప్పివైచి గడ్డి ఆకులు కట్టలు జనుల కప్పగించి గ్రామములవెంట వెళ్లుచుండిరి.

ధనియ కుంభకార పుత్త్రుఁ డనువాఁడు మాత్రము గుడిసె విప్పక యుందె వర్షాకాలము శీతకాలము వేసవికాలము గడపుచు ఆ గ్రామము లోనే భిక్ష మెత్తుకొనుచు నుండెను.

ఒకమాఱు అతఁడు గ్రామములోనికి భిక్షకు పోవుటచూచి గడ్డికట్టె తెచ్చుకొను స్త్రీలు ఆగుడిసె విప్పి గడ్డి కట్టెలు తీసికొని పోయిరి. భిక్షకై పోయివచ్చి గుడిసె విప్పఁబడి యుండుటచూచి కుంభకార పుత్త్రుఁడు మరల గడ్డికట్టెలు తెచ్చికొని గుడిసె కట్టుకొనెను. మరల ఆ స్త్రీలు అతఁడు భిక్షకై పోవుటచూచి విప్పి పట్టుకొని పోయిరి. అప్పుడిది పని కాదని యా కుంభకార పుత్త్రుఁడు మట్టి ముద్దలతో మంచి కలపతో ఒక్క-చక్కని యిల్లు కట్టుకొని దానికి రంగులువేసి యందుండసాగెను.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు ఆ చోటికివచ్చి ఆ యింటిని జూచి సంగతి తెలిసికొని ఇల్లు కట్టుకొని యుండుట భిక్షులకుఁ దగదని అట్టి యయోగ్యమైన భిక్షువు గృహమును బద్దలు కొట్టించివైచెను.

బుద్ధభగవానుఁడు తన గృహమును బగులఁగొట్టించెనని తెలిసియు ఆ కుంభకారపుత్త్రుఁడు కట్టెతోనే యిల్లు గట్టఁదలఁచి రాజుగారి కలప యడవికిఁబోయి కలప యిమ్మని కోరెను. అచ్చటి గణకుఁడు కలప లేదనెను. రాజుగారు నగరోపయోగమునకై జాగ్రత్తపఱచిన కలపనిమ్మనెను రాజుగారి యాజ్ఞలేనిదే యీయనని యాతఁడనెను. అప్పుడు "రాజుగారే నాకిచ్చివైచిరి" అని కుంభకార పుత్త్రుఁడు చెప్పెను. ఈతఁడు అనృత మాడఁడని యతఁడు కలప నిచ్చివైచెను. రాజుగారు పట్టణపు మరమ్మతుకై కలపకోసము కబురంపఁగా నది కుంభకారపుత్త్రుని కీయఁబడినది. రాజుగారు వాని కిచ్చిరఁట అని గణకుఁడు చెప్పెను. అంత రాజువచ్చి కుంభకారునితో "నేనిది నీకెప్పుడిచ్చితిని" అనిఅడుగ "శ్రమణులకు తృణకాష్ఠోదకములను ఇచ్చివైచితిని. దానిని వారు అనుభవింప వచ్చును" అని మీ పట్టాభిషేక సమయమునఁ జెప్పితిరిగదా" అని కుంభకారపుత్త్రుఁడు అనెను.

రాజు అది విని యిట్టిపని యింకెన్నఁడు చేయవలదని యాజ్ఞాపించి వానిని విడిచెను. అప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు ఇవ్వకుండ దేనినైనఁ బుచ్చుకొన్నచో వాడు శ్రమణుఁడుకాఁడు. వాఁడు పాపాత్ముఁ డగును. అని చెప్పెను.

*　　*　　*　　*

౩౯. సుదిన్నుఁడు.

ఒకప్పుడు వజ్జిదేశమునఁ గఱవువచ్చెను. అపుడు సుదిన్నుఁడు బహు ధనధాన్యములతో తులదూఁగుచున్న తన బంధువులు గల వైశాలి పట్టణమునకుఁ దన పాత్ర వస్త్రములు గైకొని భిక్షువులతో పాటు పోయి యట నొక మహావనములో నుండెను అప్పుడు సుదిన్నుని జాతీయులు అఱువది స్థాలులతో వండి తెచ్చి పెట్టిరి. అది యంతయు భిక్షువులకుఁబెట్టి తాను పాత్ర బట్ట గైకొని తన తండ్రి యింటివైపు పోయెను.

అప్పుడు సుదిన్నుని యింటిదాసి పాసిపోయిన గుగ్గిళ్ళను బాఱఁ బోయఁ జూచుచుండెను. అది చూచి "సోదరీ! అవి పాఱఁబోయునట్టివే యైనచో ఈ నా పాత్రలోఁ బోయుము" అనెను. ఆదాసి యతని పాత్రలోఁ బోయుచు సుదిన్నుని కళ్ళు చేతులు కంఠస్వరము గుర్తుపట్టి త్వరగా లోనికి బోయి సుదిన్నుని తల్లితో ఈ సంగతి చెప్పెను.

సుదిన్నుఁడు ఒక గోడమూల కూర్చుండి యా పాసిపోయిన గుగ్గిళ్ళను దినుచుండెను. ఇంతలో సుదిన్నుని తండ్రి యాదారిని వచ్చుచు సుదిన్నుఁడు గుగ్గిళ్ళను దినుచుండుట చూచి దగ్గఱకుఁబోయి "నాయనా! ఈ గుగ్గిళ్ళు తినుచుంటివేమి, మనయింటికి వెళ్ళలేక పోయితివా?"అనియెను.

"ఓ గృహపతీ! మీ యింటికి వెళ్ళితిని ఈ పాసిపోయిన గుగ్గిళ్లు దొఱకెను," అని సుదిన్నుఁడనెను.

"నాయనా! ఇంటికి పోదమురా!" అని చేయి పట్టుకొని యతని తండ్రి యింటికిఁ దీసికొనివెళ్లి "నాయనా! భోజనము చేయుము" అనెను "మంచిది గృహపతీ" ఈ నాఁటి భోజనము అయినవి. అనెను.

"అయితే రేపు భోజనమునకు వచ్చుటకు అంగీకరింపవలయును" అని తండ్రి చెప్పఁగా సుదిన్నుఁడు మౌనముతో నంగీకరించి వెడలి పోయెను.

మఱునాఁడు సుదిన్నునితల్లి యింటిని అలంకరింపఁజేసి యొకవైపు మనుషుని ఎత్తు బంగారు కాసులరాశి, యొకవైపు బంగారు ప్రోగు వైచి వానిపైఁ జాప కప్పి మధ్యగా ఆసనముపైచి సుదిన్నుని భార్యను బాగుగా అలంకరింపఁజేసెను.

సుదిన్నుఁడు వచ్చి ఆసనముపైని గూర్చుండెను. వాని తల్లి దండ్రులు ఆధనరాసులు చూపి "నాయనా! ఇది యంతయు నీదే. ఈమె నీభార్య. సుఖముగా నింట నుండు"మనెను. సుదిన్నుఁ డంగీకరింపలేదు. "పోనీ నీభార్యయందు మాకు సంతానము ప్రసాదింపుము లేనిచో ఈ ధనము ఇతరులు గైకొందురు" అనీ అతఁడు "సరే యనెను." కొంతకాలమునకు బీజకుఁడను కుమారుఁడు కలిగెను. బుద్ధభగవానుని కిది తెలిసి ఇట్లు చేసినచో పాపము కలుగుననెను. తల్లి కుమారులు పెద్దవారైన పిదప దీక్ష గైకొనిరి.

* * * *

(బుద్ధుని ౫౫-౭౫ ఏండ్ల వయస్సులో)

౮౦. వి శా ఖ.

మృగారశ్రేష్ఠి శ్రావస్తి పట్టనములోని వైశ్యుఁడు. అతఁడు తన కుమారుడు పూర్ణవర్ధనునికిఁ దగినకన్యను వెదకఁ గొందఱు మనుష్యులను బంపెను. వారును బోయి సాకేత నగరములోని ధనంజయశ్రేష్ఠి

కూఁతురు సుందరియై సుశీలయై యుండుట చూచి యామె తల్లిదండ్రులతో చెప్పి పెండ్లి నిశ్చయించిరి.

పూర్ణవర్ధనునికి ధనంజయుని కుమార్తె విశాఖకుఁ బెండ్లి యయ్యెను. విశాఖను అత్తయింటికిఁ బంపుచు మృగారశ్రేష్ఠి వినుచుండఁగాఁ దండ్రి యిట్లు ఉపదేశించెను.

“అమ్మాయీ ! నీ మామగారియింట వసించుచున్నపుడు (౧) లోపలి యగ్నిని వెలుపలికిఁ దీసికొని వెళ్ళరాదు (౨) వెలుపలి యగ్నిని లోనికిఁదీసికొని రాఁగూడదు. (౩) ఇచ్చినవానికి ఇయ్యవలెను (౪) ఈయని వానికి ఈయరాదు (౫) ఇచ్చినవానికి ఈయనివానికిని గూడ ఈయవలెను. ౬ సుఖముగాఁ గూర్చుండవలెను. (౭) సుఖముగా భుజింపవలెను. (౮) సుఖముగాఁ బరుండవలయును (౯) అగ్ని పరిచర్య చేయవలెను. (౧౦) లోపలి దేవతలకు నమస్కరింపవలయును. ఈ పది విధములుగ నుండవలయును” అని యుపదేశించి మా అమ్మాయి యేదేని తప్పు చేసినచో పెద్దలను బంచాయితీ చేసి విచారింపుఁడు” అని మృగారశ్రేష్ఠికిఁజెప్పి లెక్కలేని ధన కనక రత్న వాహనాదులతో విశాఖను మృగారశ్రేష్ఠి యింటికిఁ బంపెను.

విశాఖ రథముపైఁ గూర్చుండి మహావైభవముతో శ్రావస్తి ప్రవేశించెను. ఆమె యందమును ఆ యెనలేని ధన కనక వాహనాదులను జూచి పౌరులు మెచ్చుకొనిరి.

పిదప విశాఖ యింటికి వచ్చిన యేడవనాఁడు వివాహోత్సవపు వేడుకలయిన పిదప జైనదిగంబర శ్రమణులను బిలిచి కూర్చుండఁబెట్టి తన కోడలిని బిలిచి “అమ్మాయీ ! యీ యర్హతులకు నమస్కరింపుము” అని చెప్పెను. ఆమెయు బుద్ధభగవానుని యుపాసకురాలుగాన అర్హత పదమును విని సంతోషముతో ఆ దిగంబరులకు నమస్కారము చేయ

వచ్చి వారిని జూచి వీరేనా అర్హతులు. ఈ సిగ్గు భీతి లేనివారి దగ్గఱకేల నా మామగారు పిలిచిరి, అని తలఁచి "ఛీ, ఛీ" అని పలుకుచు వెంటనే యింటిలోనికిఁబోయెను.

అది చూచియు సంన్యాసులు "గృహపతీ! నీ కీ పిల్లయే దొరకెనా? ఇంకెవరు లేకపోయిరా? శ్రమణ గౌతముని సేవకురాలిని ఈ యింటిలో నేలప్రవేశపెట్టితివి. దాని నీయింటినుండి వెడలఁగొట్టుము" అనిరి.

"ఈమె ధనికులపిల్ల గొప్పకులమునఁ బుట్టినది దాని నెట్లు పంపి వేయుదును" అని తలఁచి "ఓ యాచార్యులారా! యీమె చిన్నపిల్ల తెలివి తక్కువది. తప్పు మన్నింపుఁడు" అని వారిని బంపివైచి యింటిలోనికి వెళ్ళి బంగారు పళ్ళెములో వడ్డించిన పాయసమును భుజించుచుండెను. ఇంతలో భిక్షకై యొక భిక్షువు ఆ యింటికి వచ్చెను. "మామగారికిఁ దన నోటితోఁ జెప్పుట యుచితముగా"దని కొంచెము తొలఁగి మామగారికి భిక్షువు కవిపించునట్లు నిలుచుండెను. కాని యా శ్రేష్ఠిమాత్రము భిక్షువును జూచియుఁ జూడనట్లు తలవంచుకొనియే పాయసమును భుజించుచుండెను. మామగారు ఈ భిక్షువును జూచికూడ ఏ సంజ్ఞయుఁ జేయుటలేదని తలఁచి భిక్షుని దగ్గఱకుఁబోయి "భగవానుఁడా! ముందుకుఁ బొవుఁడు మా మామగారు చల్ది భుజించుచున్నారు" అనెను.

అసలె జైనసాధువుల మాటలు వినినప్పటినుండియు విశాఖపై అనిష్టముగానున్న మృగార శ్రేష్ఠి "చల్ది భుజించుచున్నారు" అనుమాట వినఁగనే తినుటమాని చేయి కడుగుకొని "ఈ పాయసము ఇక్కడనుండి తీసికొని పొండు. ఈమెనుగూడ ఇంటినుండి గెంటివేయుఁడు. ఈ కళ్యాణ గృహములో అశుచిభక్ష్యములను ఈమె తయారు చేయుచున్నది." అనెను. పరిచారిక లందఱు విశాఖ చెప్పుచేఁతలలోనివారు గాన వారేమియు మాటాడలేదు.

అపుడు విశాఖ "అయ్యా! నేను జేసినదానిలో తప్పున్నచో మాతండ్రి గారు చెప్పినరీతిగాఁ బంచాయితీలోఁబెట్టి విచారించి గెంటివేయుఁ" డనెను. "మంచిది" అని మృగారశ్రేష్ఠి పంచాయితీ చేయించి వారి కామె యన్న మాటలు చెప్పెను.

"అమ్మాయీ! ఇట్లు అంటివా?" అని వారనిరి.

"నాయనలారా! నే నిట్లనలేదు. భిక్షువు భిక్షకు రాఁగా మామగారు చూచియు పాయసము భుజించుచుండిరి. అపుడు నేనుబోయి "అయ్యా! ముందుకుఁ బోవుఁడు మామగారు ఈ శరీరముతో పుణ్యము చేసికొనరు. ప్రాఁత పుణ్యమునే యిప్పుడు భుజించుచున్నారు" అని యంటిని. అని యామె యనెను.

"దీనిలో తప్పేమియులేదే" అని వారనిరి.

అంతట మృగారశ్రేష్ఠి యిట్లనెను. "ఈమెను ఈమె తండ్రి మా యింటికిఁబంపుచు లోపలియగ్నిని వెలుపలికిఁ దీసికొనివెళ్ళరాదు, వెలుపలి యగ్నిని లోనికిఁ దీసికొని వెళ్ళరాదు. ఈ మొదలుగ అనుచితమైన ధర్మముల నుపదేశించెను. గృహస్థులమైన మనము లోపలి యగ్నిని వెలుపలకు వెలుపలి యగ్నిని లోనికిఁ దీసికొని రాకుండ నెట్లు? ఇట్లే యన్నియు అనుచితములైనవే చెప్పెను" అని యనెను.

"అమ్మాయీ! ఇది నిజమేనా" అని వారనిరి

"అయ్యలారా! అవును నిజమే కాని అగ్ని యనఁగా మామూలు నిప్పుగాదు. ఇది కేవలము నిప్పునుగూర్చి చెప్పిన మాటగాదు. లోని రహస్యము వెలుపలికి, వెలుపల నౌకరులు చాకరులు చెప్పుకొను తప్పు మాటలు లోనికిఁ దీసికొనివచ్చి కలహములు గలిగింపరాదని దీని భావము. ఇచ్చెదనని బదులు పట్టుకొనివెళ్ళి తిరిగి యిచ్చిన వానికే బదులీయవలెనను నుద్దేశముతో నిచ్చినవారి కీయవలెను అని చెప్పెను. ఇట్లే బదులు పుచ్చు

కాని యీయనివారి కీయరాదని యుద్దేశముతో ఈయనివారి కీయవలవని చెప్పెను. బీదవారికి ధనికులైన మిత్రులకుఁగూడ వారిచ్చినను ఈయ కున్నను ఇవ్వవలయు ననుద్దేశముతో నిచ్చినవారికి ఈయనివారికిఁగూడ నిమ్ము అని చెప్పెను. అత్తమామలను జూచి లేవవలసినప్పుడు కూర్చుం డక మిగిలిన సమయములోఁ గూర్చుండవలె ననుద్దేశముతో సుఖముగాఁ గూర్చుండవలెను అని చెప్పెను. అత్తమామలు పెనిమిటి భోజనము చేసిన పిదప వారికి వడ్డించిన పిదప అందఱకుఁ గావలసినవి యిచ్చి పిదప తాను స్వయముగా భుజింపవలె ననుద్దేశముతో సుఖముగా భుజిం పవలెను అని చెప్పెను. ఇట్లే అందఱకు సేవలు చేసిన పిదప పరుండ వలె ననుద్దేశముతో సుఖముగాఁ బరుండమని చెప్పెను. అమ్మాయీ! అత్తమామలను అగ్ని పుంజమువలె గౌరవింపవలె ననుద్దేశముతో అగ్ని పరిచర్య చేయుము అని చెప్పెను. పరంపరగా గృహస్థుల యిండ్లకు వచ్చు భిక్షువులకు మన యింటిలోని భోజ్యపదార్థములను పెట్టి మఱి మన యింటి దేవతలకుఁ బెట్టవలయు ననుద్దేశముతో లోపలిదేవత లకు నమస్కరింపవలెను అనిచెప్పెను. ఇందు తప్పులున్నచో నన్ను శిక్షిం పుఁడు" అని విశాఖ చెప్పి "మీరు ఇంటినుండి పొమ్మన్నపుడు నేను పోవుట తగదు. ఇంక ఇట్టి యింటిలో ఉండుట నాకిష్టములేదు గాన పోయెదను" అని చెప్పి తన పరిచారికలతో ప్రయాణమునకు సిద్ధము కండనెను.

"అమ్మాయీ! నేను తెలియక అంటిని క్షమించుము" అని యా శ్రేష్ఠి యనెను. అపు డావిశాఖ శ్రేష్ఠితో "నాయనా! క్షమించుచున్నాను. కాని బుద్ధ ధర్మమందు అనురాగముగల యింటిలోఁ బుట్టితిని. మేము భిక్షులకు సేవ చేయకుండనుండఁజాలము. ఇక్కడ నేను భిక్షు సంఘసేవ చేయుటకు వీలగుచో ఉందును" అనెను.

"అమ్మాయీ, నీ యిష్టము వచ్చినట్లు ఉండు" మని శ్రేష్ఠి యనెను.

పిదప విశాఖ బుద్ధభగవానుని భిక్షు సంఘమును భోజనమునకుఁ బిలిచెను. భగవానుఁడు భిక్షువులును వచ్చి భుజించిరి. భోజనమైన పిదప భగవానుఁడు ధర్మోపదేశము చేయఁగా విని మృగారశ్రేష్ఠియు జ్ఞానము పొంది విశాఖతో "అమ్మాయీ! నాకు జ్ఞానము గలిగించితివి. నేఁటి నుండి నాకుఁ దల్లివి" అనెను.

నాఁటినుండి విశాఖ మృగారమాత యనియుఁ బిలువఁబడెను. నాఁటి నుండి మృగారమాత విశాఖ భగవానునికి భిక్షువులకుఁ గావలసిన వస్త్రములు భోజన సముపాయములు గలిగించుచు నుండెను.

ఒకనాఁడు విశాఖ తడిసిన వస్త్రములతో తడిసిన జుట్టుతో భగవానుని దగ్గఱకువచ్చి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు భగవానుఁ డిట్లడిగెను.

"విశాఖా! ఏమి యిట్లు తడిసిన యొడలితో మధ్యాహ్నము వచ్చితి వేమి."

"భగవానుఁడా! నా ప్రియమైన మనుమఁడు చనిపోయెను."

"విశాఖా! శ్రావస్తిలో ఎంతమంది మనుష్యులున్నారో అంతమంది మనుమలను నీవు కోరుదువా?"

"భగవానుఁడా! అందుఁ దప్పేమున్నది. అంతమంది మనుమలను గోరుదును"

"విశాఖా! శ్రావస్తిలో ప్రతి దినము ఎంత మంది చనిపోవుచుందురు."

"భగవానుఁడా! పదిమందో లేక అయిదాఱుగురో చనిపోవుచునే యుందురు."

"అయితే నీవు ప్రతిదినము తడిసిన జుట్టుతో వస్త్రముతో నుండఁ గలవా?"

"ఉండలేను, భగవానుఁడా! నాకు పుత్త్రులు మనుమలు ఎంతమంది యున్నారో యన్ని రోజులు మాత్రమే."

"కనుకనే విశాఖా! ఎవనికి వందప్రియము లుండునో వానికి వందదుఃఖము లుండును. ఎవనికి తొంబది యుండునో వానికిఁ దొంబది దుఃఖములుండును ఎవనికి ఎన్ని ప్రియములుండునో యన్ని దుఃఖము లుండును. ఎనుబదియున్న ఎనుబది, డెబ్బైయున్న డెబ్బయి, నాలుగు ఉన్న నాలుగు ఒక ప్రియవస్తువున్నచో ఒక దుఃఖము. వానికి అసలే ప్రియ వస్తువులేనిచో అసలే దుఃఖము లేకుండును. వాఁడు దుఃఖమన్నదే లేకుండ నుండును" అని భగవానుఁడు చెప్పి యీ నీతి వాక్యము పలికెను.

"కానఁ బ్రియంబు గోరకు, ప్రియ నాశమె దుఃఖము
ప్రియ మప్రియమున్ లేని, వానికిన్ లేవు బంధముల్."

(నా ధమ్మపదము)

* * * *

౪౧. యుద్ధశాంతి — ఆనందుఁడు.

ఒకమాఱు శాక్యులకు, కోలియులకు కపిలవస్తు కోలియ పట్టణముల మధ్యనున్న రోహిణీ నదీజలముల విషయమై తగాదావచ్చి యిరువురు యుద్ధములకు దిగుట తెలిసికొనివచ్చి బుద్ధభగవానుఁడు బోధించి యుద్ధమును మాన్పెను.

ఒకమాఱు బుద్ధభగవానుఁడు గంధకుటిలో ఒక యాసనముపైని గూర్చుండియుండి భిక్షువులతో నిట్లయెను.

"భిక్షువులారా! నేను వృద్ధుఁడ నగుచున్నాను. (ఇప్పటికి భగవానుని వయస్సు ౫౬ ఏండ్లు) భిక్షువులలో నొక్కొక్కఁడు నేను జెప్పినను "ఈ మార్గమునఁ బోవుఁడు" అని నేను పలికినను వినక మఱియొక మార్గమునఁ బోవుచున్నాఁడు, ఒకొ్కక్కఁడు నాపాత్రయు బట్టలు

పుచ్చుకొను మన్నను పుచ్చుకొనక భూమిపైనె పెట్టి పోవును. కాన నా కిప్పుడు నాతో నిత్యము ఉండి పరిచర్యసేయు భిక్షువు కావలెను."

"భగవానుఁడా! నేను సిద్ధముగా నుంటిని. నేను దమ పరిచర్య చేయుదును" అని సారిపుత్త్రుఁ డనెను.

"సారిపుత్త్రా! నీవు విహరించు ప్రదేశమున నేను లేని లోటుం డదు. నీ ధర్మోపదేశములు బుద్ధుని యుపదేశముల వంటివే. కాన నీవు నా పరిచారకుఁడవు కావలదు."

ఈ విధముగా మహామౌద్గల్యాయనుఁడు మొదలగువారు పరిచర్య చేయరాఁగా భగవానుఁడు వలదనెను. ఒక చోట మౌనముగా ఆనందుఁడు కూర్చుండి యుండెను. ఆనందుని భగవానుని పరిచారకుఁడుగా నుండ నందఱును ప్రోత్సహింప సాగిరి. భగవానుఁ డదిచూచి వారిని వారించి "భిక్షువులారా! అతని నెవ్వరును బలవంత పెట్టకుఁడు. అతఁడే తెలిసి కొని స్వయముగా రాఁగలఁడు" అనెను.

అప్పుడు ఆనందుఁడు లేచి "ఓ భగవానుఁడా! నాకు నాలుగు విషే ధములు నాలుగు విధులు మొత్తము ఎనిమిది వరము లిచ్చినచోఁ దమ పరిచారకుఁడుగ నుందును" అనెను.

"అవి యేవి" యని భగవానుఁడనెను.

"మీకు దొరకిన యుత్తమ వస్త్రములను ౨ ఉత్తమ భోజనమును ౩ మీతో ఒకే గంధకుటిలో నివాసమును నాకీయరాదు. ౪ ఎవరైన మిమ్ముఁ బిలిచినపుడు నన్నుఁదీసికొని పోరాదు."

"ఈ నాలుగింటిలోఁ దప్పేమున్నది" అని భగవానుఁ డనెను.

"మీకు దొరకిన యుత్తమ వస్త్రాదులను నాకిచ్చుచున్నచో వానికై మీ పరిచారకుఁడ నైతి." నని జను లనుకొందురు.

"సరే మిగిలిన వేవి" అని భగవానుఁడనియె.

“౧ నేను స్వీకరించిన చోటికే దమ రంగీకరింపవలెను. ౨ ఇతర ప్రదేశములనుండి భగవానుని దర్శింపవచ్చిన వారికి వెంటనే మిమ్ము దర్శింపఁ గలిగియుండవలెను. ౩ నేను కోరినప్పుడు తమదగ్గఱకు రాఁగలిగి యుండవలయును. ౪ నేను లేని సమయములందుఁ దమరు చేసిన ధర్మోపదేశములు తిరిగివచ్చి నాకు వచ్చి తెలుపవలయును. ఇట్లగుచో నేను దమ సేవకుఁడనై యుందును” అని యానందుఁడనెను.

“సరే” అని భగవానుఁడనెను. నాఁటినుండి యానందుఁడు పరిచారికుఁడయ్యెను.

* * * *

౮౨. చిం చా మా ణ వి క.

బుద్ధభగవానుని కీర్తి నలుదిశల వ్యాపించెను. తైర్థికుల కీర్తి సన్నగిల్లెను. ఇది చూచి యప్పటి మతాచార్యులగు తైర్థికు లొకచోటఁజేరి బుద్ధభగవానుని పేరు ఎట్లు చెడఁగొట్టవలయునా యని యాలోచించిరి.

ఆ సమయమున చించామాణవిక యను నొక రూపవతియగు సంన్యాసిని శ్రావస్తిలో నివసించుచుండెను. ఆమెను బిలిచి సంగతి యంతయుఁజెప్పి శ్రమణ గౌతముని ముందఱఁ దమ పేరు ప్రతిష్ఠలు పోవుచున్నవనియు, అందఱ పేరు ప్రతిష్ఠలు నిలఁబెట్టవలసినదనియు వారు ప్రార్థించిరి. “సరే” యని యామె యంగీకరించెను.

శ్రావస్తిలోని జనులు జేతవనమందు బుద్ధభగవానుని యుపదేశములు వినుటకుఁ బ్రతిదినము వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి ధర్మోపదేశము విని జేతవనమునుండి శ్రావస్తికి జనులందఱు పోవువేళ సరిగా ఆ చించామాణవిక కాషాయబట్టలు కట్టుకొని గంధమాలలు చేతఁబట్టుకొని జేతవనమువైపు పోవఁదొడఁగినది. “ఇప్పు డెక్కడికిఁ బోవుచున్నావు” అని యామె నెవరైన నడిగినచో ‘నా జోలి మీ కెందుకు’ అనుచుండెడిది.

ఉదయము బుద్ధభగవానుని దర్శింప జేతవనమునకుఁ బోవువారికి ఎదురై జేతవనములో రాత్రి నివసించి వచ్చుచున్నట్లు కనిపించి శ్రావస్తికిఁ బోవు చుండెడిది ఎవరైన నడిగినచో "మావంటి సంన్యాసినుల జోలి నీ కేంపని" అనుచుండెడిది. నెలలు జరగినవి. "నేను శ్రమణ గౌతమునితో గంధకుటిలో రాత్రి గడపుచుంటిని" అని రహస్యముపపేరుతో కొంద-ఱకుఁ జెప్పెడిది.

ఈ విధముగా నాలుగైదు నెలలు గడచెను. గుడ్డలు కడుపునకుఁ గట్టుకొని గర్భవతివలె నటింపసాగినది. జనులలో సంశయ మంకురింప సాగెను.

ఒకనాఁడు బుద్ధభగవానుఁడు ధర్మోపదేశము చేయుచుండఁగా చించామాణవిక ఆ పరిషత్తులో నలువైపులఁ దిరుగుచు "ఓ భగవానుఁడా! ఈ యుపదేశముల కేమిగాని నా ప్రసవ సమయమునకుఁ దగిన యేర్పాటు చేయ"మని బిగ్గరగా అఱచెను. జనులలోఁ గోలాహలము బయలుదేఱెను.

ఇంతలోఁ బెనుగాలి వీచినది. ఆ కంగారులో ఆమె కట్టుకొన్న బట్టలు జాఱిపడెను. అది చూచి జనులు ఆమెను నిందించి తరిమివైవ సాగిరి. అపుడు భగవానుఁడు వారించి 'యామె పొరపాటును క్షమింపుఁ' డని చెప్పెను.

* * * *

౪౩. రోగి శుశ్రూష.

ఒక సమయమున ఒక భిక్షువునకుఁ గడుపునొప్పి వచ్చినది. అపు డతఁడు తన మరుగు దొడ్డిలోఁ బడియుండెను. అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు ఆనందునితోపాటు తిరుగుచు ఆ భిక్షుకుని గదికి వచ్చి చూచెను. అది చూచి భగవానుఁ డిట్లడిగెను. "ఇట్లుంటివేమి" "భగవానుఁడా నాకుఁ గడుపునొప్పి రోగము గలిగినది." "అయితే నీ కెవరు పరిచారకులు

లేరా ?" "లేరు" "ఎందుకు ఈ భిక్షువులు నీకు సేవచేయుటలేదు. "ఇంత వఱకు నేనే భిక్షువునకు సేవ చేసినవాఁడనుగాను" అనెను.

అపుడు భగవానుఁడు "ఆనందా ! నీరు తెమ్ము" అనెను. అపుడు భగవానుఁడు నీరు పోయఁగా ఆనందుఁడు కడిగెను. పిదప వా రిద్దఱు ఆ భిక్షువును మంచముపైఁ బరుండఁబెట్టి యుపచారములు చేసిరి

ఆనాఁడు భగవానుఁడు భిక్షువులందఱను బిలిచి యిట్లు బోధించెను. "భిక్షువులారా ! మీకు సేవచేయుట కిక్కడ తల్లిగాని, తండ్రిగాని లేరు గదా. మీలో మీరు ఒకరి కొకరు సేవచేయకున్నచో నింకెవరు చేయఁ గలరు. ఎవఁడు రోగి సేవ చేయునో వాఁడు నాకు సేవ చేసినవాఁ డగును. ఎవరికి ఉపాధ్యాయుఁడుగాని, శిష్యుఁడుగాని, మరొకరుగాని యున్నచో వారి కతఁడు సేవ చేయవలయును. ఎవరును లేనిచో సంఘ సేవ చేయ వలయును. అట్లు చేయనిచో దుష్కృత్యము కలుగును" అని బోధించెను.

* * * *

४४. పూర్వారామ నిర్మాణము.

ఒకమాఱు జనులు ధర్మోపదేశము వినుటకు భగవానుని దగ్గఱకుఁ బోవుచుండిరి. అపుడు విశాఖకూడ అలంకరించుకొని జనులతోపాటు పోయి యక్కడ తన యలంకారములు విప్పి దాసి కిచ్చి భగవానుని దర్శించి యింటికిఁ బోవునపుడు తీసికొందును ఉంచుము" అనెను.

ధర్మోపదేశ మయినపిదప అందఱు ఇంటికి బయలుదేరిరి. విశాఖ భగవానునికి నమస్కరించి యింటికి బయలుదేఱి యలంకారము లిమ్మని దాసితో పలికెను. దాసి యా భూషణములను విహారములో మఱచిపోయెను.

ధర్మోపదేశము విని పోవువారు ఏదైన మఱచిపోయినచో వానిని ఆనందుఁడు దాచుచుండువాఁడు. అట్లే ఆనందుఁడు వానిని భగవానునికిఁ జెప్పి దాచెను.

దాసి భూషణములకై విహారములోనికి వచ్చి వెదకుచుండెను. ఆనందుఁడు దానిని ముట్టుకొని దాచినచో అవి దానివే యగును గాన అవి తేవలదనియు విశాఖ చెప్పెను. ఆనందుఁ డది చూచి భూషణము లిచ్చెను.

ఆనందుఁడు ముట్టుకొని దాచుటవలన దానిని గ్రహింప నొల్లక యవి యక్కడ నుంచుట మంచిదిగాదని దానిని తెప్పించి విశాఖ దానికి మూల్యము తొమ్మిది కోట్ల రూపాయ లగు నని అవి చేయించుటకు నూఱు వేలు అగు ననియు తెలిసికొని యా ధనమంతయు బండ్లమీఁద వేయించి భగవానుని దగ్గఱకువచ్చి భగవానునితోఁ జెప్పి యీ ధనముతో భిక్షువులు పరిగ్రహింప యోగ్యమగు వస్తువులు తెప్పింపుఁడు అనెను. అపుడు భగవానుఁడు భిక్షువులకు నివాసస్థానములతో ఆరామము కట్టింపు మనెను. "సరే" అని యామె పూర్వారామమును నిర్మింపఁ జేసెను.

* * * *

౪౫. కాలామ క్షత్రియులు.

ఒకమాఱు బుద్ధభగవానుఁడు కోసలదేశమునఁ దిరుగుచు భిక్షువులతోఁగూడఁ గేశపుత్త్రీయ మను గ్రామమునకు వచ్చి యట బస చేసెను.

అది విని కాలామ క్షత్రియులు భగవానుని దర్శింపవచ్చి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనిరి.

"భగవానుఁడా! అనేకులు శ్రమణ బ్రాహ్మణులు వచ్చుచుఁ బోవుచుందురు. ఎవరికివారు తమతమ మతములనే ప్రచారము చేయుచుఁ దమ మతములనే ప్రశంసించుచు నితర మతములను నిరసించుచుందురు. ఈ శ్రమణులలో ఎవరు నిజము చెప్పుచున్నారో, యెవరు అసత్యము చెప్పుచున్నారో యని సంశయము కలుగుచుండును. ఇది యెట్లు తెలియఁ గలము."

"ఓ కాలాములారా! మీ సంశయము వాస్తవమైనదే. తగినచోటనే మీకు సంశయము గలిగినది. మత పరంపరచేఁగాని, పుస్తకములనుబట్టి గాని, తర్కమునుబట్టిగాని, వీరు నా గురువులు చెప్పిరి అను దానినిబట్టి గాని, యేధర్మమును నమ్మక స్వయముగా విచారించి తెలిసికొని "ఈ ధర్మములో దోషములున్నవి. ఈ ధర్మము ప్రాజ్ఞసమ్మతముగాదు. ఇది హితకరముగాదు" అని తెలిసికొన్నపుడు దానిని విడిచిపెట్టవలెను. మనుష్యుల మనస్సులోఁ బుట్టిన లోభము హితకరమా? అహితకరమా?"

"భగవానుఁడా! లోభము అహితకరమేగదా"

"మనుష్యులు లోభములోఁబడి ప్రాణులను జంపుదురు. దొంగతనము చేయుదురు. పరస్త్రీ గమనము చేయుదురు. అనృత మాడుదురు. ఇతరులను అట్లు చేయఁ బ్రోత్సాహ పఱతురు. ఇది చాలకాలము వఱకు దుఃఖమేనా?"

"అవును దుఃఖకరమే"

"అయితే మనుష్యులలో బయలుదేఱు ద్వేషము మోహము హితము కొఱకా? అహితము కొఱకా?"

"అహితము కొఱకే"

"ఇట్టి ద్వేషాదులతోఁ గూడిన ధర్మములు ఎట్టివి?"

"ద్వేషాదులతోఁ గూడినవి అహితములు, దోషయుక్తములు."

"అయితే మనుష్యులలోఁ బుట్టిన యలోభము, అవైరము, శాంతి, సత్యము హితకరములా? అహితకరములా?"

"హితకరములే భగవానుఁడా!"

"ఇట్టి ధర్మములన్నియు దోషశూన్యములేగదా. ప్రాజ్ఞసమ్మతములేగదా"

"అవును. భగవానుఁడా!"

"ఓ కాలాములారా! ఇందువలననే ఆర్యశ్రావకులు లోభమును, ద్వేషమును, మోహమును వీడి స్మృతితో మైత్రితోఁ గరుణతో సంతోషముతో ఉపేక్షతో సకల దిక్కులను బవిత్రము చేయుచు అందఱకోసము, అన్ని లోకములకోసము, నిర్వైరులయి శాంతితో విహరింతురు. ఈ విధముగా నిర్వైరుఁడయి నిర్మల హృదయముతో సంచరించువానికి నాలుగు విధములుగ హాయి శాంతి కలుగును. (౧) పరలోక మనున దున్నచో పాపపుణ్యముల ఫల మున్నచో నిశ్చయముగా నేను శరీరము విడిచిన పిదప స్వర్గలోకమునఁ బుట్టుదును ౨ పరలోకము లేదా పాపపుణ్యముల ఫలములేదా అదియు లేనిచో ఈజన్మలోనే ఇప్పుడే వైరములేక సుఖముగా నుందును (౩) పనులు చేయునపుడు ఎవరైన నాకుఁ జెడ్డ సహాయమును జేసినప్పటికిని నేనెవరికిఁజెడ్డ చేయఁగోరను. నేను జెడ్డ చేయనపుడు నాకు దుఃఖమెట్లు గలుగును. (౪) చేయుచున్న పాపమును ఈ క్షణము చేయకున్నచో నేను ఇదివఱకు పాపమునుండి చేయఁబోవు పాపమునుండి ముక్తుఁడ నగుదును" అని అతఁడీ విధముగ శాంతి బొంది హాయిగ నుండును. వానికి ఈజన్మమునందే శాంతి లభించును. కనుక ఆర్యశ్రావకుఁడు రాగము, దోషము, ద్వేషము దొంగతనము మొదలగు వానినుండి ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

"అవును భగవానుఁడా! ఇది యిట్లే. అవును ఇదియే శాంతిని హాయిని గూర్చు ధర్మము. ఆశ్చర్యము, భగవానుఁడా, అద్భుతము. నేఁటినుండి భగవానుఁడు మమ్ము శరణాగతులయిన యుపాసకులుగా గ్రహింపఁగోరుచున్నాము" అని వారు అనిరి.

* * * *

౪౬. ఆ ల వ కుఁ డు.

ఒకపరి బుద్ధభగవానుఁడు ఆలవిగ్రామము దగ్గఱ గోవులు చరించు శింశుపావనమున ఆకులు పఱచిన పక్కమీఁదఁ గూర్చుండియుండెను.

అప్పుఁడు ఆలవకుఁ డను నొక్కఁడు భగవానుని దగ్గఱకువచ్చి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! తమరు ఇక్కడ సుఖముగ నిద్రించితిరా?"

"ఆఁ నిద్రించితిని. సుఖముగ నిద్రించితిని. లోకములో సుఖముగా నిద్రించువారిలో నేనొకఁడను."

"భగవానుఁడా! ఇవి మంచుపడు చల్లని శీతకాలపు రోజులు. గోవులు నడిచిన యీచోటు గోతులు గోతులుగ నుండి ముండ్లవలె గ్రుచ్చుకొనుచున్నది. ఆకులతోఁ బఱచిన పక్క పలుచగానున్నది. చెట్ల యాకులు తక్కువ. కావి గుడ్డలో చల్లఁగ నుండును. నలుప్రక్కలనుంచి పీముగాలి శరీరమును గఱచుచున్నది. అయినను సుఖముగ నిద్రించితినని తమరు చెప్పుచుంటిరే."

"అయితే నిన్నొక సంగతి యడుగుచుంటిని. నీకు ఎట్లు సరిగా తోఁచిన నట్లు చెప్పుము. ఒక ధనికుడైఁన గృహపతి బాగుగ సున్నము చేసిన సౌధములో గాలి వేయకుండ తలుపు మూసివైచి నాలుగు అంగుళముల దళసరిగా ఉన్నితోఁ తయారుచేసిన మెత్తని శయ్యపై శాలువలు గప్పుకొని రెండు వైపుల దిండ్లు వేసికొని నలుగురు భార్యలు సేవ చేయుచుండఁగా సుఖముగ నిద్రించు నని చెప్పుదువా? చెప్పలేవా? ఇది నీకెట్లు తోఁచుచున్నది."

"వాఁడు సుఖముగ నిద్రించును. వాఁడు సుఖనిద్ర చెందువారిలో ఒకఁడని చెప్పగలను."

"అయితే నాయనా! ఆతఁడు రాగద్వేషములతో గూడినవాఁడై కోరికలవలన వానికి శారీరిక మానసిక వ్యథలు గలిగినచో వాఁడు రాగద్వేషాదులవలన మండుచు దుఃఖ మొందకుండ నుండునా."

"అవును. వాఁడు దుఃఖమొందకుండ నుండలేఁడు."

"ఆధనికుఁడెట్టి రాగద్వేషాదులచే మండి దుఃఖపడుచు నిద్రించునో యట్టి రాగద్వేషాగ్నులు బుద్ధునికి శాంతించినవి. వానివేళ్లు నఱకివేయఁబడినవి అవి యింక ముందు బయలుదేఱలేవు. కనుకనే నేను సుఖముగ నిద్రించితిని. ఏమి ఆ ధనికుఁడు సుఖముగ నిద్రింపఁగలఁడా?"

"లేఁడు. నిద్రింపలేఁడు."

"కనుకనే నేనే సుఖముగ నిద్రించితి నంటిని. రాగద్వేషాదులచే ముక్తుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడు కోరికలలోఁ దగుల్కొనక భయము లేక హాయిగా మనశ్శాంతి పొంది సుఖముగ నుండును.

* * * *

౪౭. రాష్ట్రపాలుఁడు.

ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు భిక్షు సంఘముతోపాటు కురుదేశమునఁ దిరుగుచు థుల్లకోట్ఠిత మనుగ్రామమును జేరెను.

అక్కడ భగవానుఁడు చేయు నుపదేశము విని యగ్రకులికుని పుత్త్రుఁడగు రాష్ట్రపాలుఁడు ఇంటిలో బ్రహ్మచర్య పాలనము కష్టమని తలఁచి తనకు దీక్ష యిమ్మని భగవానునిఁ గోరెను.

భగవానుఁడు రాష్ట్రపాలునితోఁ దల్లి దండ్రుల యనుమతి పొంది రమ్మనియెను. రాష్ట్రపాలుఁడు తల్లి దండ్రులను అనుమతి యిమ్మని యడుగ వారు సమ్మతింపరైరి. అందు కతఁడు కటికనేలపయిఁ బరుండి మరణమునకో దీక్షకో సమ్మతింపుఁడని తిండి మాని పడియుండెను. కొలఁది దినములైన పిదప వాని స్నేహితుల మాటవలనఁ దమ యేకపుత్త్రుఁడు

బ్రతికియున్న వంతె చాలుననియు నెప్పుడైన నొకసారివచ్చి తమ్ముఁజూచి పొమ్మని చెప్పి తల్లితండ్రులు సమ్మతించిరి.

రాష్ట్రిపాలుఁడు తల్లిదండ్రుల సమ్మతి తెలిపి భగవానుని దగ్గఱ దీక్ష పొందెను.

కొంతకాల మైనపిదప రాష్ట్రిపాలుఁడు తమ దల్లిదండ్రుల యింటికి భిక్షకుఁబోయెను.

నాఁడు తండ్రి రాష్ట్రిపాలునిఁజూచి యితఁడు ఎవఁడో భిక్షు వను కొని యిట్టి భిక్షువులవలననె తన కొడుకు భిక్షువులతోఁ గలిసిపోయెనని నిందించెను. రాష్ట్రిపాలుఁడది విని వెనుకకుఁ దిరిగెను. ఇంతలో వారి దాసి పాసిపోయిన గుగ్గిళ్ళను బాఱఁబోయ వచ్చెను. అవి పాఱఁబోయక తన పాత్రలోఁ బోయమని రాష్ట్రపాలుఁడనెను ఆమె అందులోఁ బోయనవి తిను చుండెను. రాష్ట్రిపాలుని స్వరము గుర్తుపట్టి దాసి యింటిలోనికిఁబోయి వాని తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పెను. వారువచ్చి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించిరి. నేఁడు భోజనమైనది రేపు వచ్చెదనని చెప్పి వెడలిపోయెను.

మఱునాఁడు రాష్ట్రిపాలుఁడు రాఁగా ఆతల్లి దండ్రులు రాసులుగాఁ బోసిన ధనమును అప్సరలవంటి భార్యలను జూపి వీరిని పరిగ్రహింపుమని కోరిరి. దానికతఁ డంగీకరింపలేదు.

అప్పుడు అతని భార్యలువచ్చి "ఆర్యపుత్ర ! వేరికై నీవిట్టి కఠోర బ్రహ్మచర్యము చేయుచుంటివో యా యప్సరస స్త్రీ లెటువంటివారు" అని యడిగిరి.

"సోదరీమణులార ! మేము అప్సరస్త్రీలకై బ్రహ్మచర్యము గడ పుటలేదు" అని వారితో రాష్ట్రపాలుఁడు పలుకఁగా ఆ స్త్రీలు మూర్ఛపడిరి. పిదప అక్కడ వారికి ధర్మోపదేశముచేసి యటభుజించి యటనుండి కౌరవ్యరాజుయొక్క తోటలోనికిఁబోయి యొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను.

రాష్ట్రపాలుఁడు చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి యుండుట చూచి తోట మాలి రాజునకు విన్నవింపఁగా నదివఱకే రాష్ట్రపాలుని సంగతి విన్నరాజు అతనిని జూచుటకు స్వయముగాఁ దోటలోనికి వచ్చి రాష్ట్రపాలునికి ఒక విలువైన యాసనము వేయించి కూర్చుండు మనఁగా నతఁ డిట్లనెను.

"రాజా ! నీ వాయాసనమునఁ గూర్చుండుము. నే నిట ఈ యాస నముమీఁదనే కూర్చుందును" అనెను. 'సరే' యని రాజు కూర్చుండి రాష్ట్రపాలునితో నిట్లనెను,

"రాష్ట్రపాలా ! లోకములో జనులు ముసలితనమువల్ల, రోగము వల్ల, భోగభాగ్యములు లేకపోవుటవలన, ప్రియబంధువులు పోవుటవలన తమ కోరికలు తీరక ఈ విధముగా జుట్టు తీయించుకొని కావిబట్టలు గట్టు కొని సంన్యాసు లగుచుందురు. నీ వో యువకుఁడవు జుట్టైనఁ దెల్లఁ బడలేదు. మంచి యారోగ్యముతో సుందరుఁడవై యుంటివి. భోగభాగ్య ములకా నీకు లోటులేదు. ఈ గ్రామములో అగ్రకులమందుఁ బుట్టిన మీ భోగభాగ్యముల కంతులేదు. ప్రియబంధువులకా తక్కువలేదు. ఇట్టి నీవు ఏమి తెలిసికొని, ఏవి చూచి, ఏవి విని యిల్లు, భోగములు వదలి సంన్యాసివైతివి"

"మహారాజా ! ఈ లోకము నశించి పోవునది రోజురోజు ఈ శరీ రము క్షీణించిపోవును, లోకమున రక్షణలేదు, శాంతిలేదు, ఈ లోకము మనదిగాదు, సర్వమును విడిచి పోవలసినదే, ఈ లోకమంతయు ఆశకు దాసురాలయి యున్నది అని బుద్ధభగవానుని ధర్మోపదేశములు విని తెలిసి కొని నేను ఇల్లు భోగములు వీడి సంన్యాసినైతిని. రాజా ! నీ విది వఱకు నడివయస్సులో నుంటివి. ఇప్పుడో ఎనుబదేండ్ల ముసలివి. నాఁటి బలము శక్తి ఈ నాఁడేమైనది. నేఁడో రేపో నీ కేదైన రోగముగాని కష్టముగాని వచ్చినచో నీ బంధువు లెవరైనను దానిని బంచుకొందురా ? నీ కెవరైన రక్షణ ఈయఁగలరా ? మృత్యువుమీఁదఁ బడినప్పుడు ఈ రాజ్యభోగములను

లోకమును విడిచి వెళ్ళవలసినదేగదా నీ వింకను రాజ్యమును భావించు చుంటివిగదా. రథ గజ వాజిసేనలకు ధనాది భాగములకు లోటులేదుగదా. ఇంకను ఎక్కడనైనను రాజ్యములు సులభముగా వచ్చినచో వానిని ఆక్రమింప సిద్ధముగా నున్నావుగదా. ఈ యాశల కంతుగలదా. కోర్కెలకు తృప్తిగలదా. ఇట్టివి తెలిసికొని చూచి నిరతము శాంతి, సుఖములతోఁ గూడి యుండుటకై నేను సంన్యాసినైతిని"

"రాష్ట్రపాలా ! ఆశ్చర్యము. అద్భుతము. నీవు చెప్పినది సత్యము" అని చెప్పి రాజును రాష్ట్రపాలుఁడును యటనుండి వెడలిపోయిరి.

* * * *

౨౮. కృశాగౌతమి.

కృశాగౌతమి యొక బీద యింటిపిల్ల. ఆమె బీదరాలగుటచే ఆమె భర్త యింటివారు అనాదరముగాఁ జూడఁ దొడఁగిరి. కొంతకాలమునకు ఆమె కొక కుమారుఁడు పుట్టెను. అప్పటినుండి యామెకు గౌరవము హెచ్చినది.

కాని పాపము చిన్నప్పుడే యా పిల్లవాఁడు చనిపోయెను. దానితో నామెకుఁ బిచ్చిపట్టి యా పిల్లవానిని ఒడలిలో నుంచుకొని ప్రతివానితోను "ఈ పిల్లవానికి మందిమ్ము" అని చెప్పి యేడ్వసాగినది. అది చూచి లోకులు "వెళ్ళు భగవానుఁడు నీ కుమారుని బ్రతికించును" అనిరి. అపు డామె యేడ్చుచు బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁ బరువెత్తికొనిపోయి "భగవానుఁడా ! నా కుమారునికి మందిచ్చి బ్రతికింపుము" అని ప్రార్థించెను.

"అమ్మాయీ ! ఇదివఱ కెన్నఁడు ఎవరును జనిపోవని వారి యింటికిఁబోయి చిన్ని గరిటెఁడు ఆవాలు తెమ్ము" అని యనెను.

ఆ కృశాగౌతమి పఱుగుపఱుగునఁ బ్రతియింటికిఁబోయి యడుగ సాగినది. ఎవరికివారే "మా యింట తండ్రిపోయెనని మా యింట తల్లి

పోయెనని చెల్లెలు పోయెనని యీ విధముగా నందఱు తమతమ కష్టములు చెప్పసాగిరి.

చివరకు ఆమె ఆయాసముతో భగవానుని దగ్గఱకు వచ్చెను.

“ఏ మమ్మాయీ ! ఆవాలు తెచ్చితివా” అని భగవానుఁ డడిగెను.

“భగవానుఁడా ! నా కా యావాలతోఁ బనిలేదు. ఈ లోకమే యిట్టిదని మీ యనుగ్రహముచేఁ దెలిసికొంటిని. భగవానుఁడు నాకు దీక్ష యొసంగుఁగాక. నేను బుద్ధుని ధర్మమును సంఘమును శరణు చొచ్చుచున్నాను” అని యామె నమస్కరించెను. అపుడు భగవానుఁడు ఆమెకు దీక్ష యిచ్చెను.

* * * *

౪౯. బ్రాహ్మణ ధర్మము

ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తి పట్టనమున విహరించుచుండెను.

అపుడు కోసల దేశీయులును మహావైభవ సంపన్నులు నగు కొందఱు బ్రాహ్మణులు వచ్చి భగవానుని యంగీకారము పొంది యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యిట్లనిరి.

“ఓ గౌతమా ! నేఁడు బ్రాహ్మణులు ప్రాచీనమగు బ్రాహ్మణ ధర్మమునందు శ్రద్ధగలిగి యొను కుండుటలేదు”

“బ్రాహ్మణులారా ! అవును. నేఁడు బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణధర్మమునందు శ్రద్ధగా నుండుటలేదు.”

“అయితే తమకు శ్రమలేనిచో మా కాప్రాచీనమైన బ్రాహ్మణ ధర్మమునుగూర్చి చెప్పుదురుగాక.”

“ఓ బ్రాహ్మణులారా ! శ్రద్ధగా వినుఁడు. ప్రాచీన ఋషులు ఇంద్రియనిగ్రహము గలవారై తపస్వులై యుండువారు. వారు ఇంద్రియ భోగ

ములను విడిచి జ్ఞానముకై యధ్యయనము చేయుచుండెడివారు. వారికి పశువులుగాని బంగారముగాని, ధాన్యాదులుగానిలేవు. వారికి స్వాధ్యాయమె ధనము. బ్రహ్మనిధినే పాలించెడివారు. వారికి జనులు కావలసినవి సిద్ధపఱచి యిచ్చెడివారు. వారిని సంపదగలవారు నమస్కరించి గౌరవించెడివారు. అజేయమైన ధర్మమె వారికి రక్షణగా నుండెడిది. వారెక్కడికిఁ బోవుటకును అడ్డులేదు. వారు నలుబది యెనిమిది వత్సరములవఱకు బ్రహ్మచర్యము పాలించువారు. వారు విద్యను పవిత్రాచరణమును అన్వేషించుచుండిరి. ఇతర స్త్రీల ముఖము చూడనివారుగారు. ఋతుకాలమందె భార్యాసంగమము చేయువారు. వారికి బ్రహ్మచర్యము, శీలము, దయ, అహింస క్షమ అవశ్యాచరణీయములు. అందు బ్రహ్మవేత్తలగువారు శీల సంపన్నులై బియ్యము వస్త్రములు నేయి నూనె అడిగి తెచ్చుకొని ధర్మయుక్తముగా యజ్ఞములు చేయుచుండువారు. వారాయజ్ఞములలో గోవులను జంపువారుకారు. గోవులు మనకు పరమ మిత్రులు. అవి మనకు ఆహారమును బలమును సుఖమును గలిగించుచున్నవని తలఁచి వానిని జంపెడివారు కారు. వాటిని బూజించెడివారు. ఇట్లు జరుగుచున్నంతవఱకుఁ బ్రజలందఱు సుఖముగా నుండిరి

పిదప రాజుల భోగభాగ్యములను జూచి బ్రాహ్మణులును ఆభాగ్యములను గోరిరి. రాజులచే యజ్ఞములను జేయించి ధనమును దానముగ గ్రహించుట మొదలు పెట్టిరి. ఎప్పుడైతే బ్రాహ్మణులు ధనమును సంపాదించుట మొదలు పెట్టిరో యప్పుడు వారిలో ఆశ పెరిగెను దానితో బ్రాహ్మణులు భోగభాగ్యములకై ధన ధాన్యములను గోవులను సంపాదింప మొదలిడిరి పిదప బ్రాహ్మణులచేఁ బ్రోత్సాహ పెట్టఁబడి రాజులు వందల కొలఁది గోవులను యజ్ఞములందుఁ జంపఁదొడఁగిరి.

ఏమియు హానిచేయని మేకలవంటి గోవులు కుండలకొలఁది పాలను వర్షించు గోవులు చంపఁబడు చుండెడివి. అపుడు దేవతలు పిత

రులు ఇంద్రుఁడు అసురులు అంతఱు "అధర్మము అధర్మము" అని మొఱ పెట్ట నారంభించిరి.

మొదట ఇచ్ఛ, ఆఁకలి, ముసలితనము అను మూఁడు రోగములు మాత్రమె యుండెడివి. పశు హింసవలన అవి యిప్పుడు ఇంకను చాల వఱకుఁ బెఱిగినవి పురోహితులు నిర్దోషమైన వానిని జంపుచు మిక్కిలి ధర్మమును ధ్వంసము గావించుచు వచ్చిరి. అప్పటినుండి జనులు పురోహితులను నిందింపఁదొడఁగిరి. ఈ విధముగా ధర్మము క్షీణింపఁగా శూద్రులు వైశ్యులు పోరాడఁదొడఁగిరి. క్షత్రియులు ఛిన్నాభిన్నములయిరి. భార్యలు భర్తలను అవమానింపఁదొడఁగిరి క్షత్రియులు బ్రహ్మ బంధువులు జాతివాదమును నశింపఁజేసి స్వేచ్ఛావాదులయిరి. ఈ విధముగా సర్వము పాడయిపోయెను."

ఈ విధముగా భగవానుఁడు చెప్పఁగా విని "గౌతమా! ఆశ్చర్యము, అద్భుతము, మేము మిమ్ము శరణు చొచ్చుచున్నాము. మేము ధర్మమును సంఘమును శరణు చొచ్చుచున్నాము. నేఁటినుండి మమ్ము మీ యుపాసకులుగా గ్రహింపుఁడు." అనిరి.

* * * *

౫౦. అంగుళీమాలుఁడు.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తి పట్టణములోఁ దిరిగి భిక్ష గ్రహించి భుజించి యంగుళీమాలుఁ డను దొంగ సంచరించు మార్గముపై పగాఁ బోవుచుండెను. అపుడక్కడి గొల్లవారు కర్షకులు భగవానునితో నిట్లనిరి.

"ఓ భగవానుఁడా! ఈ దారివెంటఁ బోకుము. ఇక్కడ అంగుళీమాలుఁడను దొంగ యున్నాఁడు. అతఁడు మనుష్యులను జంపి వారి వ్రేళ్ళను మాలగా వైచుకొని తిరుగుచుండును. గ్రామములన్నిటిని అతఁడు

నిర్జనముగఁ జేసివేసెను. ఇటు పోవువారు జట్లు జట్లుగాఁ బోవుదురు. అయినను వారి నతఁడు చంపివేయుచుండును."

ఇట్లు వారు చెప్పి వారించినను భగవానుఁడక్లే పోవసాగెను. కొంత దూర మేగునప్పటికి అంగుళిమాలుఁ డెదురయ్యెను. అంగుళిమాలుఁడు బుద్ధ భగవానుని జూచి "ఎంతమందియైనను గలిసి యిటు వచ్చుటకు జంకుదురే యిటువంటప్పు డితఁ డొక్కఁడు ఇటు నిర్భయముగా వచ్చుచున్నాఁడే యని యాశ్చర్యపడి యిట్లనెను.

"ఓ సంన్యాసీ! ఏమి యింత నిర్భయముగా వచ్చుచుంటివేమి? నేనెవఁడనో యెఱుఁగవా ఏమి"

"ఏమి నాయనా! నిన్నెఱుఁగక పోవుట యేమి. నీ వెంతటి దుఃఖి తుఁడవో నీ మెడలోని మనుజులవ్రేళ్ళ మాలయే చెప్పుచున్నది."

"నేను దుఃఖితుఁడనా ఎట్లు? ఎంతమందిని చంపితినో నీకుఁదెలి యునా? నిన్నిదిగో ఇప్పుడే చంపి నామాలలో నీ వ్రేలినిగూడఁ జేర్చు కొందును"

"అవును నిజమే, కనుకనే నీవు దుఃఖితుఁడవంటిని. నీదుఃఖ మున కంతులేదు అందుచేతనే శాంతిలేక యిట్లు తిరుగుచున్నావు. నాకో భయమన్నది లేదు. నాకీ లోకములో ఏమియు నక్కఱలేదు. లోకమం తయు నశించిపోవునదే గదా. నీవు నేనును నేఁడో రేపో నశించిపోదుము. జీవితము నన్నుఁజంపినచో శాంతితోఁ జనిపోవుదును నీకో నన్నుఁజంపి నను శాంతిలేదు. అందుచే నీవంటి దుఃఖితుఁడీ లోకములో లేఁడు. నీకుఁ జంపవలెనని యున్నచో నన్నుఁ జంపివేయుము. కాని శాంతిమార్గము తెలిసికొన్నఁగాని నీకు శాంతి సుఖములు లేవు అట్టి శాంతి సుఖములు పొందలేక పోవుచుంటివి గదాయని నిన్నుఁజూచిన నాకు జాలి కలుగు చున్నది.

నిర్భయముగా బుద్ధుఁడు శాంతితోఁ జెప్పినమాటలు అంగుళిమాలుని నిశ్చేష్టునిఁ జేసినవి. మృత్యువును సంతోషముతో నెదుర్కొని నిలుచున్న భగవానుని యెదుట నతని క్రౌర్యము నీరయిపోయెను. చావునకు వెఱచి పాఱిపోవు జనులను జంపుటలో వెఱువని యంగుళిమాలుఁడు చావునకు వెఱువక యలౌకిక శాంతితో నిలుచుండి తన్నుఁజూచి జాలిపడు భగవానునిఁజూచి యపుడు వెంటనే కత్తిపాఱవైచి భగవానుని కాళ్ళపైనిబడి "భగవానుఁడా! నాకు శాంతిని సుఖమును గూర్చుమార్గము నుపదేశింపుము" అనెను. అపుడు బుద్ధభగవానుఁడు అంగుళిమాలునికి రాగద్వేషాది దోషములనుగూర్చి యవియే మనుజుని శాంతి హరించు శత్రువులని యుపదేశించి యతనికి నిర్వాణ మార్గము నుపదేశించెను.

నాఁటినుండి హింసకుఁడయిన యంగుళిమాలుఁడు అహింసకుఁడయ్యెను.

ఒకనాఁ డతఁడు ధ్యానమువనుండి యేకాంతమున నిట్లు తలపోసెను.

"ఎవ్వఁడు తన పాపంబుల్, సత్కర్మన్ శుద్ధిచేయునో
వాఁడు మబ్బువీడు చంద్రుఁ, డట్లు వెల్గించు లోకముల్"
"జలము నడపించు రైతు బోదెల నమర్చి
శరము సరిచేయుఁ గమ్మరి సాగఁగొట్టి
దారువుల వంచు వడ్రంగి తఱుగఁజెక్కి
నెమ్మనసు లోఁ గొనును జ్ఞాని నిగ్రహించి."

(నా ధమ్మపదము)

ఆ యంగుళిమాలుని క్రూరకార్యములకై శిక్షింపఁ దలఁచి సేనతోఁ బోవుచుఁ బ్రసేనజిత్తు రాజు భగవానుని దర్శింపవచ్చి యట నంగుళిమాలుని దీక్ష వార్త విని యాశ్చర్యపడి యింటికిఁ బోయెను.

ఒకనాఁడు అంగుళిమాలుఁడు భిక్షకుఁబోఁగా బాలురు బెడ్డలు విసరి గొట్టిరి. రక్తము కాఱు చున్నను శాంతితో అంగుళిమాలుఁడు భగవానుని దగ్గఱకు వచ్చెను. "నీ పాపములకు ప్రాయశ్చిత్త మిక్కడే లభించినది." అని చెప్పి భగవానుఁడు అంగుళిమాలుని ప్రసన్నచిత్తమునకు సంతసించెను.

*　　*　　*　　*

౫౧. ద్రోణుఁడు.

ఒకమాఱు బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తిలో జేతవనమున విహరించు చుండెను.

అప్పుడు ద్రోణుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి భగవానుని కుశలప్రశ్న లడిగి యొకప్రక్కగాఁ గూర్చుండి "ఓ గౌతమా! మీరు పెద్దలైన బ్రాహ్మణులను నమస్కరింపరని ఎదురుగా వెళ్ళరనియు, ఆసన మిచ్చి పిలువరనియు వింటిని. ఇది నిజమేనా? గౌతమా! మీరు బ్రాహ్మణులకు అభివాదనము చేయరా? అయితే ఇది మంచిదికాదు" అని యనెను.

"అయితే ద్రోణా! నీవును బ్రాహ్మణుఁడ వనుకొనుచున్నావా?" అని భగవానుఁడనియెను.

"ఓ గౌతమా! మాతల్లి దండ్రులు బ్రాహ్మణులు. వారు జాతినుండి పతితులుగాలేరు. కాన నేనును బ్రాహ్మణుఁడనే"

"ద్రోణా! మీ పూర్వఋషులు, మంత్రకర్తలును మంత్రప్రవక్తలును అయిదు విధములగు బ్రాహ్మణులను జెప్పియున్నారు. ౧ బ్రహ్మసముఁడు. ౨ దేవసముఁడు, ౩ మర్యాదుఁడు ౪ సంభిన్నమర్యాదుఁడు ౫ బ్రాహ్మణ చండాలుఁడు. అని వారిలో నీవే బ్రాహ్మణుఁడవు "

"ఓ గౌతమా! ఈ యయిదుగురు బ్రాహ్మణులసంగతి నాకుఁ దెలియదు. మేము బ్రాహ్మణులమని మాత్రమె యెఱుఁగుదుము. ఆ యయిదు విధములగు బ్రాహ్మణు లెటువంటివారో చెప్పుము.

"ద్రోణా! వినుము. తన తల్లితండ్రులు సుజాతులై యుండి జాతిపాక మున అనిందితులై నలుబది యెనిమిదేండ్లవఱకు చతుష్పద బ్రహ్మ చారులై మంత్రములు చదివి గురువునకు ధర్మము చేతనే సంపాదించిన ధనము దక్షిణగా ఇచ్చి కృషి వల్లనుగాని వర్తకము వల్లనుగాని గోరక్షణ వలననుగాని ఇతర శిల్పాదుల వలననుగాని దక్షిణకై ధనము సంపాదింప కుండ భిక్షాచర్యవలననే దక్షిణ ధనమును గురువునకు సంపాదించి ఇచ్చి జుట్టు తీసివేయించికొని కావి బట్టలు గట్టుకొని యిల్లువీడి మైత్రీ కరుణా దులతోఁగూడి దిక్కులను బవిత్రము చేయుచు అలోభులై తిరుగుచు శరీర మును వీడిన పిదప బ్రహ్మలోకమును బొందు బ్రాహ్మణులను బ్రహ్మసము లందురు.

బ్రహ్మసములవలెనే యాచరించి ధర్మముగు రీతిని గురుదక్షిణ యిచ్చి ధర్మయుక్తముగా భార్యను గ్రహించి క్రయ విక్రయములద్వారా గాక జల సహితముగా నీయఁబడిన బ్రాహ్మణిని మాత్రమె గ్రహించి యితర స్త్రీలతోఁ గలియక ఋతుమతి కాని స్త్రీని గర్భవతిని పిల్లలకుఁ బాలిచ్చు స్త్రీని ముట్టక సంతానమునకు మాత్రమె భార్యను గలిసి సంతానమును గని జుట్టు తీయించుకొని సంన్యాసియై ధ్యానమగ్నుఁడై చనిపోయిన పిదప స్వర్గ మునఁబుట్టు బ్రాహ్మణులు దేవసములు.

పైవారివలెనే యన్నియు నాచరించి సంతానమునుగని పుత్రులందరి ప్రేమచే ఇంటియందే యుండి ప్రాచీన బ్రాహ్మణుల మర్యాద నతిక్రమిం పకయుండు బ్రాహ్మణులు మర్యాదు లనఁబడుదురు.

పైవారివలెనే అన్నియు నాచరించి గురుదక్షిణయిచ్చి ధర్మమునఁ గాని యధర్మమునఁగాని క్రయ విక్రయములవలనఁగాని భార్యను గ్రహించి క్షత్రియ స్త్రీని ఋతుమతిని స్త్రీని గూడ కామము కొఱకై గలియుచుఁ బ్రాచీన బ్రాహ్మణ మర్యాదల నతిక్రమించు బ్రాహ్మణులను సంభిన్న మర్యాదు లందురు.

పైవారివలెనే నలుబది యెనిమిదేండ్లు బ్రహ్మచారియై యుండియు ధర్మమువలనఁగాని యధర్మము వలనఁగాని కృషి వాణిజ్యముల వలనఁ గాని గురుదక్షిణయిచ్చి ధర్మముగాఁగాని యధర్మముగాఁగాని భార్యను గ్రహించి బ్రాహ్మణి స్త్రీని గాని యితర స్త్రీని గాని ఋతుమతి గానిదానిని గాని కామము కొఱకై గలియుచు అన్ని పనులవలనఁ దన జీవికను, సంపాదించుకొనుచు ఎవరైన "నీవు బ్రాహ్మణుఁడవని చెప్పుకొనుచుఁ గూడ నన్ని పనులవలన జీవిక సంపాదించుచుంటివే" అని యడిగినచో నిప్పు శుద్ధమును అశుద్ధమును భస్మముచేసి దాని నంటనట్లు వేనేపనివల్ల జీవించినను నాకేమియు అంటవని చెప్పుచు అన్ని పనులద్వారా జీవిక సంపాదించుకొనువారు బ్రాహ్మణ చండాలురు - ఈ విధముగాఁ బూర్వ ఋషులు చెప్పిరి. నీ విందులో ఏ బ్రాహ్మణుఁడవో చెప్పుము."

"ఓ గౌతమా! వీరిలో మేము బ్రాహ్మణ ఛండాలురము గూడఁగా నేరము. భగవానుఁడా! నేను మిమ్ము శరణువొచ్చుచున్నాను. నన్ను ఉపాసకునిగా గ్రహింపుఁడు." అనెను.

* * * *

౫౨. జాతి అడుగకు — ఆచరణ అడుగుము.

ఒకసారి బుద్ధభగవానుఁడు కోసలదేశమున సుందరికా నదీతీరము దగ్గఱ విహరించుచుండెను. అక్కడ సుందరిక భారద్వాజుఁ డను నొక బ్రాహ్మణుఁడు హోమము చేయుచుండెను. ఆ సుందరికుఁడు శిరస్సు ముండనము చేయించుకొన్న భగవానునిఁ జూచి యిట్లు అడిగెను.

"తమరు ఏ జాతి వారలు?"

"జాతి అడగకుము. ఆచరణము అడుగుము. కట్టెనుండి అగ్ని పుట్టును. నీచకులమువాఁడైనను ధైర్యము జ్ఞానము, శీలము గలిగి పాపాత్ముఁడు గానిచో అతఁడు మునియే యగును. జితేంద్రియుఁడై

వేదపారగుఁడై బ్రహ్మచర్యదీక్ష పూర్తి గావించినచో అతఁడు యజ్ఞము నందు ఉపనీతుఁడైనవాఁడే యగును. అతఁడు దక్షిణాగ్నియందు హోమము చేసినవాఁడే"

"నిశ్చయముగా ఇది నాకు సమ్మతమే ఇట్టి మీరు బ్రాహ్మణులే!"

"బ్రాహ్మణా! కట్టెనుగాల్చి అవి శుద్ధియైనవని యనుకొనకుము. ఇది కేవలము బాహ్యవిషయము. పండితులు దీనిని శుద్ధియనరు. బ్రాహ్మణా! నేను కట్టెను కాల్చుట మాని లోలోపలనే జ్యోతిని వెలిఁగించు చున్నాను. నిత్యము విస్తును గలిగి, నిత్యము ఏకాంత చిత్తుఁడనై బ్రహ్మ చర్యము పాలించుచున్నాను. ఈ యభిమానము ఒక గడ్డిమోపు. కోపము పొగ. అసత్యవాక్కు భస్మము. నాలుక స్రువము. హృదయము జ్యోతికి స్థానము. మనస్సును నిగ్రహించినచో పురుషునికి జ్యోతి కలుగును. బ్రాహ్మణా! ధర్మమనెడి సరస్సులో శీలమనెడి రేవులో దిగి వేదపారగులు స్నానముచేసి శరీరము తడవకుండనె దాటిపోవుదురు. శ్రేష్ఠమైన సత్యము ధర్మము సంయమముమీఁద బ్రహ్మచర్యముమీఁద ఆధారపడి యున్నవి."

ఇట్లు చెప్పఁగా విని "ఆశ్చర్యము అద్భుతము" అని పలికి భగవా నునివద్దగల దీక్షపొంది భారద్వాజుఁడు అర్హతుఁడయ్యెను.

* * * *

౫౩. మ ల్లి క.

ఒకమాఱు బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తి పట్టనమున జేతవనమున విహరించు చుండెను.

అప్పుడొక వైశ్యుని యేకైక పుత్రుఁడు మరణించెను. నాఁటినుండి యా వైశ్యుఁడు మతిచెడి యేపనియుఁ జేయలేకుండెను. అన్నము తినఁడు. నాపుత్త్రుఁ డెక్కడ నాపుత్త్రుఁ డెక్కడ! అని యేడ్చుచు నతఁడు

బుద్ధభగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి యుండెను.

"ఓ వైశ్యుఁడా! ఇట్లుంటివేమి. నీ శరీరములో ఆరోగ్యముగా లేదా" అని భగవానుఁడడిగెను.

"భగవానుఁడా! నా శరీరములో ఆరోగ్యముగనే యున్నది. కాని నా యేకైక పుత్రుఁడు మరణించెను. నాఁటినుండి యేమియుఁ జేయలేను అన్నము రుచింపదు."

"ఓ వైశ్యుఁడా! ఇది నిజమే ప్రియవస్తువులవలనె దుఃఖము, ఏడ్పు, మతిచెడుట గలుగును ప్రియవస్తువులె యీ యన్నిటికిఁ గారణము."

"భగవానుఁడా! ఏ మంటిరి. ప్రియ వస్తువులవలన సుఖమేగాని దుఃఖ మెట్లుగలుగును." అని చెప్పుచు భగవానునికి నమస్కరింపకయె నిందించుచు నా వైశ్యుఁ డటనుండి వెడలిపోయెను.

అక్కడనే దగ్గఱ జూదమాడుచున్న మనుష్యులును ఆ సంగతి విని భగవానుని నిందించి యా వైశ్యునినే సమర్థించిరి.

"ఇది యేమి ప్రియ వస్తువులవల్ల సుఖము ఆనందము కలుగును గాని దుఃఖ మెట్లు గలుగును భగవానుఁడిట్లు చెప్పెనేమి" అను సంగతి క్రమముగా ఊరంతట వ్యాపించెను. చివరకు రాజుగారి చెవిలోఁ గూడఁ బడెను.

మల్లికాదేవి భగవానుని యుపాసకురాలు. ఈసంగతి తెలుపుటకై వెంటనే వెళ్ళి ప్రసేనజిత్తు మహారాజా మల్లికతో నిట్లనినెను.

"మల్లికా! చూడు మీశ్రమణ గౌతముఁడు ప్రియ వస్తువులవల్ల దుఃఖము కష్టము కలుగు ననుచున్నాఁడఁట ఇది యెట్లు సంభవించును."

"మహారాజా! భగవానుఁడట్లు చెప్పినచో నది నిజమే యగును." అని మల్లిక యనెను,

"అవును శ్రమణ గౌతముఁడు చెప్పినదెల్ల నీకు సత్యమే యగును ప్రతివాఁడు తమ తమ గురువులు చెప్పిన దానిని అవు ననక కాదందురా యేమి! ఇట్లే నీవును. చాలు చాలు చాల వాగున్నది." అనుచు నా జటి నుండి వెడలిపోయెను.

మల్లికకు ఈ మాటలు చాల విచారము కలిగించెను. అప్పుడు వెంటనే మల్లిక నాళీజంఘుఁడను బ్రాహ్మణుని పిలిచి భగవానుని దగ్గఱకు వెళ్ళి ఎట్లు ప్రియ వస్తువులవల్ల దుఃఖము గలుగునో నమస్కార పూర్వకముగా నడిగి తెలిసికొని రావలసినదని పంపెను.

అపుడు నాళీజంఘుఁడు భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి మల్లికాదేవి నమస్కార పూర్వకముగ అడిగిన దానిని విన్నవించెను. భగవానుఁడు నాళీజంఘునితో నిట్లనెను.

"అవును ఇది యిట్లే బ్రాహ్మణుఁడా! వినుము"

"మునుపు శ్రావస్తిలో ఒకతె తల్లి చనిపోయినది. అపుడామె పిచ్చి దయి తన ప్రియమైన తల్లినిగూర్చి యేడ్చుచు మా అమ్మను జూచితివా మా అమ్మను జూచితివా! యని బాట బాట ఇల్లు ఇల్లు తిరిగి తిరిగి వాపో యినది. ఇట్లే యొకని భార్య పోయినది. అతఁడు నట్లే తిరిగెను. ఈ శ్రావస్తిలోనే ఒకతె తన పుట్టింటికిఁ బోయినది. అపుడామె సోదరులు ఆమెను ధనాశచే నింకొకనికిచ్చి పెండ్లిచేయఁ దలఁచిరి అది యామె కిష్టములేక తన భర్తతోఁ జెప్పెను. అప్పుడాతఁడు "మన మిద్దఱము ఇప్పుడు చచ్చిపోయి తిరిగి కలిసి పుట్టుదము" అని తలఁచి యామెను జంపి తన్నుఁ జంపికొనియెను. ప్రియ వస్తువులను బట్టి దుఃఖము కలుగు" ననెను.

అంత నాళీజంఘుఁడు భగవానుని దగ్గఱ సెలవు తీసికొని మల్లికతో నీసంగతి తెలిపెను.

అపుడు మల్లిక తన భర్తయగు ప్రసేనజిత్తు మహారాజును పిలిచి యిట్లనెను.

"మహారాజా, నీకు వజ్రిణి కుమారి యిష్టురాలు గదా. దానికే దైన జబ్బు చేసినచో నీకెట్లుండును."

"ఎట్లుండునని యడుగుచుంటివా? నాకు అమిత దుఃఖము కలుగును."

"సరే నీకు వాసభ క్షత్త్రియ, నేను విడూడభ సేనాపతి నీదేశ ప్రజలు అందఱు ప్రియమైన వారేగదా. వీరికేదైనఁ గష్టము వచ్చినచో నీకెట్లుండును."

"నాకింకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది. నా ప్రాణములు పోయినట్లే. ఆ దుఃఖమున కంతున్నదా."

"కనుకనే మహారాజా, ప్రియ వస్తువులవల్ల దుఃఖము కలుగునని భగవానుఁడు చెప్పెను." అని మల్లిక యనెను.

"మల్లికా! నిజము. ఆశ్చర్యము. ఎంత యద్భుతము. నీవు చెప్పి నది నిజము. భగవానుఁడెట్టి సత్యద్రష్ట." అని చెప్పి ప్రసేనజిత్తు మహా రాజు భగవానుని యుపాసకుఁడయ్యెను.

"ప్రియంబుచే వ్యథల్ గల్గుఁ; బ్రియంబుచే భయంబగున్
ప్రియంబె లేనివానికి, శోకమేది భయంబెది."

(నా ధమ్మపదము)

* * * *

౫౮. మఖాదేవుఁడు.

ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుఁడు మిథిలా పట్టనమున మఖాదేవుని మామిడి తోటలో విహరించుచుండెను.

అప్పుడు భగవానునికి నవ్వు వచ్చెను. అట్లు భగవానుఁ డెందుకు నవ్వెనో యానందునికిఁ దెలిసికొనఁ గోరిక గలిగి "భగవానుఁడా! తమకు నవ్వు వచ్చుటకుఁ గారణమేమి" యని యడిగెను.

"ఆనందా, వినుము చెప్పెదను. పూర్వము ఈ మిథిలలోనే మఖాదేవుఁడను పేరుగల ధర్మాత్ముఁడైన రాజు ఉండెను. ఆ రాజు బ్రాహ్మణుల యెడల, గృహపతుల యెడ, గ్రామాదులందు ధర్మముగా నుండువాఁడు. అమావాస్య, పూర్ణిమ, అష్టమి తిథులందు అతఁడు ఉపవాసముండెడివాఁడు. అతఁ డొకనాఁడు తనజుట్టు నెరయుట చూచి తన పెద్ద కుమారుని జూచి యిట్లనెను. నాయనా! నాకు దేవదూతలు ప్రత్యక్షమగుచున్నారు. నా జుట్టు నెఱసినది. నేను మనుష్యభోగము లనుభవించితిని, దివ్యభోగములను అన్వేషింపవలసి యున్నది. రమ్ము. ఈ రాజ్యమును దీసికొని ధర్మముగాఁ బాలింపుము. నేను జుట్టు తీయించివేసికొని కాషాయబట్టలు కట్టుకొని యిల్లు వీడి సంన్యాసి నగుదును. ఇట్లే నీవును జుట్టు నెఱసిన పిదపఁ జేయవలయును. నేను జేసినట్లుగా ఈ కళ్యాణమార్గమును ముగింపఁజేయు చివరివాఁడవుగ నుండకుందువుగాక. ఏ పురుషుఁడు జీవించియుండఁగా నీ కళ్యాణమార్గము ముగియునో యతఁడే దానికిఁ జివరివాఁ డగును అని చెప్పి మఖాదేవుఁడు జుట్టు తీయించుకొని మంగలికి ఒక గ్రామము ఈనాముగా నిచ్చి సంన్యాసియై యతఁడు చనిపోయిన పిదప బ్రహ్మలోకమును బొందెను. ఇట్లే వాని పుత్త్రపౌత్త్రులును వరుసగా సంన్యాసులై యుత్తమగతి పొందిరి. వారిలో నిమి రాజు చివరి ధర్మాత్ముఁడైన రాజయ్యెను. నిమికూడ సంన్యాసియై యుత్తమ గతి పొందెను. కాని కొడుకు కలారజనకుఁ డనువాఁడు మాత్రము సంన్యాసి కాలేదు. వానితో ఈ కల్యాణమార్గము ముగిసెను. ఇట్లే నిర్వాణమార్గమును దెలిపిన నాతోను, నీతోను ఈ మార్గము ముగియకుండ నుండునుగాక. అని తలపోయఁగా నవ్వు వచ్చినది. నీవే యీ మార్గమునకుఁ జివరివాఁడవు కాకుందువుగాక."

అపుడు ఆనందుఁడు సంతోషించి యా మాటలను అభినందించెను.

* * * *

౫౫. దేవదత్తుఁడు.

ఒక సమయమున రాజగృహమునఁ గలందనివాపుని వేణువనమున రాజు గొప్ప పరిషత్తుతోఁ గూడియుండఁగ బుద్ధభగవానుఁడు ధర్మోప దేశము చేయుచుండెను.

అప్పుడు అదివఱకె భిక్షు సంఘములోఁ గలిసిన దేవదత్తుఁడు తన యాసనమునుండి లేచి భగవానుఁ డున్నవైపుగా దోసిలి పట్టుకొని యిట్లనెను.

"భగవానుఁడా! తమరు పెద్దలైనారు. వయస్సు పండినది. ఇంక నెక్కడనైన నిశ్చింతగా విహరింతురుగాక. నా కీ భిక్షు సంఘమును అప్పగింపుఁడు. నేను వీరిని పరిగ్రహింతును."

"చాలు, దేవదత్తా! నీవు భిక్షుసంఘమును పరిగ్రహించుట నాకు ఇష్టముగాదు" అని భగవానుఁడు చెప్పినను దేవదత్తుఁడు మాటిమాటికి మూఁడుసార్లు అడుగసాగెను. భగవానుఁడు మూఁడుసార్లును నిషేధించెను. అయినను మరల అదే పనిగ దేవదత్తుఁడు అడుగఁగా భగవానుఁడు విసిగి "దేవదత్తా: సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనులకుఁగూడ భిక్షు సంఘమును అప్ప గింపనివాఁడను నీవంటి యల్పుని కప్పగింతునా?" అనెను.

అంత సభలోఁ దన్ను అల్పుఁడని యనుట దేవదత్తునికిఁ జాల కష్టము గలిగించెను. అసలే మొదటనుండి గౌతముఁ డన్నఁ గిట్టని దేవ దత్తుఁ డిపుడుగూడ భగవానునిపైఁ బగ సాధింపనెంచి యటనుండి వెడలి పోయెను.

అదివఱకే తనవలలో వేసికొన్న మూఢుఁడు దుష్టుఁడు నైన యజాత శత్రువు దగ్గఱకుఁబోయి 'కుమారా! ఇదివఱకు మనుష్యులు దీర్ఘాయువులై యుండెడివారు. ఇప్పుడు వారు అల్పాయుష్కులు. నీవు చిన్నవాఁడవుగ నుండఁగానే మరణింపవచ్చును. కాన నీవు నీ తండ్రి

బింబిసారునిఁ జంపి రాజ వగుము, నేను ఈ శ్రమణ గౌతమునిఁ జంపి బుద్ధుఁడ నగుదును." అనెను.

వెంటనే యజాత శత్రువు మొలలోఁ గత్తి పెట్టుకొని మధ్యాహ్నమె యంతఃపురమును బ్రవేశించెను. అది తెలిసికొని బింబిసారుఁడు కుమారునిఁ బిలిచి యిట్లనెను.

"అబ్బాయీ! నన్నుఁ జంపుదువఁట యెందుకు"

"రాజా! నాకు రాజ్యము కావలయును"

"అయితే ఇదిగో రాజ్యము తీసికొనుము"

అని బింబిసారుఁడు అజాత శత్రువునకు రాజ్య మిచ్చివేసెను.

నాఁటినుండి యజాత శత్రువు దేవదత్తుని యిష్టప్రకారము నడువఁ దొడఁగెను. ఒకనాఁడు దేవదత్తుఁడు అజాత శత్రువుతోఁ జెప్పి కొందఱు మనుష్యులను భగవానునిఁ జంపుటకుఁ బంపెను.

ఆ మనుష్యులు బుద్ధభగవానునిఁ జంపుటకు వెళ్ళియు, బుద్ధభగవానుని శాంతమూర్తిని జూచి చంపలేకపోయిరి.

ఇది చూచి దేవదత్తుఁ డొకనాఁడు తానే భగవానునిఁ జంపుటకుఁ బూనుకొనెను.

ఒకనాఁడు భగవానుఁడు గృధ్రకూట పర్వతముయొక్క నీడ యందుఁ దిరుగుచుండెను. అపుడు దేవదత్తుఁడు చాటుననుండి యొక ఱాయి భగవానునిపై విసరెను. కాని యది దైవవశమున భగవానునికిఁ దగులక ఒక పెద్దఱాతికిఁ దగిలెను. ఆ దెబ్బకు ఆ ఱాతినుండి యొక ఱాతిముక్క యూడి చెదరి బుద్ధభగవానుని కాలివ్రేలికిఁ దగిలి గాయపఱచెను.

ఈ విధముగాఁ దన ప్రయత్నము లన్నియు విఫలమగుటచే నింక భిక్షు సంఘములో కలఁతలుపెట్టి సంఘమును జీల్పసాగెను.

కొంతకాలమునకు దేవదత్తుఁడు భిక్షు సంఘములోని కొలది మందిని విడఁదీసి గయా శీర్షమువైపు వెడలిపోయెను.

ఇది తెలిసికొని దేవదత్తుని నుద్దేశించి బుద్ధభగవానుఁ డిట్లనెను.

"సత్యమున్ దమమున్ లేక, రాగామలఁ ద్యజింపక
కాషాయబట్ట కట్టుచో, దాని కాతఁ డనర్హుఁడౌ"
"పాపి యటఁ దపించుఁ జనియుఁ దాపమొందు
నిహపరంబుల మిగులఁ దపించుచుండు
అతఁడు పాపంబు చేసితి నని తపించు
దుర్గతినిబొంది యాతఁ డెంతో తపించు"
"చెట్టుపైఁ బ్రాకి చెట్టునే, తీవియ చంపునట్టులన్
తనలోఁ బుట్టి పాపంబు, తన్నేచంపు ద్విషుల్ వలెన్"
"దుష్టమౌ మేలుగూర్పని, పనుల్ చేయుట చుల్కన
మంచివౌ మేలు గూర్చెడు, పనుల్ చేయుట కష్టము"

(నా ధమ్మపదము)

* * * *

(బుద్ధుని ౭౫ – ౮౦ ఏండ్ల వయస్సులో)

౫౬. అ జా త శ త్రు వు.

బింబిసారుని భార్య గర్భవతిగా నుండఁగా నామెకు భర్తరక్తము త్రాగవలెనని కోరిక పుట్టినది. రాజు వైద్యుని రప్పించి బంగరు కత్తితోఁ దనచేయి చీల్పించి యా రక్తమును బంగరు గిన్నెలోఁ బోయించి నీటితోఁ గలిపి భార్యచేఁ ద్రాగించెను.

జ్యోతిష్కులు ఇది విని "ఈమెకుఁ బుట్టిన కుమారుఁడు తండ్రిని జంపు"నని చెప్పిరి. అది విని రాజు భార్య తన గర్భమును జెడఁగొట్టు

కొనుటకై కడుపు బాదుకొనెను. కాని గర్భము చెడలేదు. కుమారుఁడు పుట్టినపిదప దాదులు "కుమారునిఁ దల్లి చంపునేమో"యని దూరముగఁ దీసికొనిపోయి పెంచిరి కుమారుఁడు కొంచెము పెద్దవాఁడయిన పిదప ఆమెకుఁ జూపిరి అంతట ఆమెకుఁ బుత్త్రప్రేమ యుదయించినది. ఆమె కుమారునిఁ జంపలేక పోయెను రాజు క్రమముగా వానిని యువరాజుగాఁ జేసెను. దేవదత్తుని మాటచే నతఁడు తండ్రిని జంపఁబోఁగాఁ దండ్రి వానికి రాజ్యమిచ్చివేసెను. ఒకనాఁడు దేవదత్తుఁడు అజాత శత్రువితో "నీ తండ్రి నీవు చేసిన యపరాధమునకు ఏదో దినమున శిక్షించి తానే రాజగును కాన మెల్లగాఁ దండ్రిని జంపివేయు" మనెను. కాని ఒక సారిగఁ జంప జాలక యజాతశత్రువు తండ్రిని జైలులో బంధించి దేవదత్తుని సలహాచే ఆహారము నీయ మానివేసెను. తన తల్లికి మాత్రము బ్రతిమాలఁగా తండ్రిని జూచుట కనుజ్ఞ యిచ్చెను. ఆమె బంగరు పాత్రలో ఆహారము పెట్టుకొని యా పాత్ర బట్టలో దాచుకొని పట్టుకొనివెళ్ళి భర్తకుఁ బెట్టెడిది. అది తెలిసి రాజు పరీక్ష చేయించి యట్లు తీసికొని వెళ్ళకుండ నిరోధించెను. ఆమె కాళ్ళజోడులో పెట్టుకొని కొంతకాలము ఆహారము తీసికొని వెళ్ళెడిది. అదియును నిరోధించఁగ గంధోదకముచే స్నానముచేసి మధుర రసములను ఒంటికిఁ బూసికొని బట్ట కప్పుకొని వెళ్ళఁగా రాజు ఆమె శరీరమును నాకి జీవయాత్ర గడపువాఁడు. చివరికతఁడు అదియుఁ దెలిసికొని యామెను వెళ్లుటను నిరోధించెను. అప్పుడామె జైలు గుమ్మము దగ్గఱ నిలుచుండి "స్వామీ! మీరు చిన్నప్పుడు వీనిని జంపనిచ్చితిరిగాదు. మీ శత్రువును మీరే పెంచితిరి. ఇదే మీచివరి దర్శనము ఇంకమీఁద మిమ్ముఁ జూచు భాగ్యముకూడ లేదు. నాతప్పు లేమైన నున్నచో క్షమింపుఁడు." అని పలుకుచుఁ దల్లి యేడ్చుచు నటనుండి వచ్చివేసెను.

పిదప రాజునకు ఆహారము లభింపలేదు. రాజు భగవానుని వలన జ్ఞానము పొందినవాఁడు గాన శాంతితో నిరాహారుఁడై యుండెను. అజాత

శత్రువు తండ్రిని అట్లుగూడ నుండనీయక మంగలిని బంపి కాళ్ళు చీల్పించి యుప్పు నూనె వ్రాయించి యంటింపఁజేసి శరీరము టపటప వ్రేలుచుండఁ జంప నాజ్ఞ యిచ్చెను.

ఆనాఁడే యజాత శత్రువునకుఁ గుమారుఁడు కలిగెనని వార్త చెప్పిరి. అప్పుడు కుమారునిమీఁద అతనికి ప్రేమ యంకురించి శరీరమంత వ్యాపించి యెముకలకుఁగూడఁ బట్టెను. అంతతో తనమీఁద గూడఁ దన తండ్రికి ఇంత ప్రేమ పుట్టియుండును గదా అని వానికిఁదోఁచి కంగారు పడుచు "నా తండ్రిని వదలివేయుఁడు నా తండ్రిని జంపకుఁడు" అని కేకలు వేసెను. ఇంతలోఁ దండ్రి చనిపోయినట్లు వార్త తెలిపిరి. అప్పుడు అజాత శత్రువు ఏడ్చుచుఁ దన తల్లి దగ్గఱకుఁబోయి "అమ్మా! నా తండ్రికి నామీఁదఁ బ్రేమ యుండెనా" అని యడిగెను. అప్పుడామె "ఓరీ నీవు మూర్ఖుఁడవు నీవే మెఱుఁగుదువు. నేనేమి చెప్పఁగలను. చిన్నప్పుడు నీ వ్రేలిమీఁదఁ గుఱుపు వేసినది. అప్పుడు ఆ బాధకు నీ వేడ్చుచుండఁగా నీతండ్రి యున్న న్యాయస్థానమునకు నిన్నుఁ దీసికొని వెళ్ళిరి. నీతండ్రి నీవ్రేలిని తన నోటిలోఁ బెట్టుకొనెను. ఆ కుఱుపు నోటి లోనే చితికెను. అప్పుడు నీయందలి ప్రేమచే ఆచీముతోఁ గలిసిన నెత్తు రును ఉమ్మివేయక మ్రింగివైచెను. ఇట్టిది నీతండ్రి ప్రేమ." అని యామె యేడ్చుచుఁజెప్పెను.

అప్పుడు * అజాతశత్రువు ఏడ్చి యేడ్చి పశ్చాత్తప్తుఁడై తండ్రికిఁ

---

* ఈ యజాతశత్రువు వంశమున అయిదు తరములవఱకు పితృవధ జరుగుచు వచ్చెను. అజాతశత్రువు తన తండ్రియగు బింబిసారుని జంపెను ఉదయనుఁడు తన తండ్రియైన యజాత శత్రువును, మహాముండుఁడు తండ్రియైన యుదయుని, అనిరుద్ధుఁడు తండ్రియైన మహాముండుని, నాగదాసుఁడు తండ్రియైన యనిరుద్ధునిఁ జంపిరి. పిదప వారు వంశచ్ఛేదక రాజులని తలఁచి యాదేశ ప్రజలు నాగదాసునిఁ జంపివైచిరి.

క్రియలుచేసి యప్పటినుండి సదాచారుఁడై యుండెను.

× × × ×

పిదప దేవదత్తుఁడీ సంగతి విని చివరకుఁ బశ్చాత్తప్తుఁడై భగవానుని క్షమాపణ వేఁడుతలఁపుతో వచ్చుచు దారిలోఁ జనిపోయెను.

* * * *

౫౭. శ్రా మ ణ్య ఫ ల ము.

పశ్చాత్తాప పడిన యా యజాత శత్రువు ఒకనాఁడు భగవానుని దగ్గఱకుఁ బోవఁదలఁచి ప్రయాణమయి జీవకునిచే నేర్పఱచఁబడిన యామ్ర వనము పైపుగాఁ బోయెను అపుడు అక్కడ బుద్ధభగవానుఁడు పండ్రెండు వందల యేఁబదిమంది భిక్షువులతో విహరించుచుండెను. అక్కడ భిక్షువులు దగ్గిన చప్పుడుగాని శ్వాసశబ్దముగాని లేక నిశ్శబ్దముగా స్వచ్ఛమగు సరస్సువలె నుండుటచూచి యాశ్చర్యపడి "నాకుమారుఁడిట్లే పరమ శాంతితో నుండుఁగాక" యని యజాతశత్రువు అనుకొనెను.

అతఁడు భగవానుని దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించి యొక ప్రక్కగాఁ గూర్చుండి "తమ యనుమతి యైనచోఁ గొంచెము అడుగఁదలఁచితిని" అనెను.

"సరే" యని భగవానుఁడనెను.

"భగవానుఁడా! భిన్న భిన్న శిల్పములు విద్యలు కళలు నేర్చుకొన్నవారు ఈ జన్మమందే ప్రత్యక్షమైన యనేక ఫలములను బొందుచున్నారుగదా. అట్లే శ్రమణులగుటవలన వీరికి ఏదైనఁ బ్రత్యక్ష ఫలము గలుగునా! దయచేసి చెప్పుఁడు. దీనినిగూర్చి పూర్ణకాశ్యపుని నడుగఁగా "పుణ్యపాప కార్యములులేవు. మంచిపనిచేసినను జెడ్డపనిచేసినను వానివలన నేమియుఁ గలుగదు" అని యక్రియావాదము చెప్పెను. మక్ఖలి గోపా

లుఁడు" ప్రాణుల క్లేశములకు హేతు ప్రత్యయములులేవు. హేతు ప్రత్యయములు లేకుండనె ప్రాణులు శుద్ధి బొందును. ఏ జీవులును తమ వశములో నుండవు. లోకదేవ కల్పములను దెలిసికొని దుఃఖాంతము చేసికొనవలెనని దైవవాదముగూర్చి చెప్పెను. కేశకంబలుఁడు "దానాదులవలన ఫలములేదు. పరలోకాదులు లేవు. ప్రాణి చనిపోయి పంచభూతములలోఁ గలిసిపోవును. ఆస్తికవాదము వట్టిది. చనిపోయిన పిదప ఏమియులేదు" అని యుచ్ఛేద వాదమును జడవాదమును జెప్పెను. ప్రకుధకాత్యాయనుఁడు "పృథివి నీరు తేజస్సు గాలి సుఖము దుఃఖము జీవనము అను కాయము లేడును అచలములు. చంపువాఁడును చచ్చువాఁడును లేఁడు" అని యకృతతావాదమును జెప్పెను. నిర్గంథనాథ పుత్త్రుఁడు జలాదులను వారించి జలస్థలాదులందలి ప్రాణులను జంపకున్నచో పాపరహితుఁడగును. 1 జలపాపవారణము 2 స్థలపాపవారణము 3 సకలపాపరహితము 4 సకలపాపవారణము అను చతుర్యామ సంవరమునుగూర్చి చెప్పెను. సంజయవేలట్ఠి పుత్త్రుఁడు "పరలోకములు ఉన్నవిలేవు ఉండిలేవు లేక పోవుటలేదు." అని యీవిధముగా అనిశ్చితతావాదము నుపన్యసించెను. ఒక్కరును శ్రామణ్యఫలమునుగూర్చి చెప్పలేదు. కాన భగవానుఁడు చెప్పును గాక "

"మహారాజా ! అయితే సరే వినుము. ఈ నీసేవకులను జూడుము వీరు నీకంటె ముందులేచి యనేక శ్రమలుపడి నీకు సుఖము గలిగించుచున్నారుగదా ! వారు ఈపని విడిచి యిల్లువీడి సంన్యాసులైనచో వీరిచే నీవు పని చేయించుకొందువా ?"

"భగవానుఁడా ! ఎట్లు చేయించుకొందును. వారికి నమస్కరించి భిక్షాన్నములచే గౌరవింతును."

"మహారాజా, చూచితివా ? ఇది యొక ప్రత్యక్షఫలము మఱియు వీరు నష్టవృత్తులమండి మరలి యే ప్రాణిని జంపక క్రయవిక్రయములు వస్తుసంపాదన తద్రక్షణము మొదలగు వానిలోఁబడక యదృచ్ఛా లాభ

ముచే సంతృప్తులై విలాస నృత్య గీతాది మోహములలోఁ బడక ఋణ విముక్తులు సుఖించునట్లు బాధలనుండి విముక్తులై నియతాహారులై యారోగ్యము పొంది శీల సంపన్నులై యింద్రియ నిగ్రహము గలిగి స్మృతి సంతోషములను బొంది చిత్తసమాధిని ప్రజ్ఞను బుద్ధులను దివ్యశ్రోత్రమును పరచిత్త జ్ఞానమును పూర్వజన్మ స్మృతిని దివ్యచక్షువును సకల దుఃఖ క్షయమును క్రమముగాఁ బొంది నిర్మలజలాశయమువలె శాంతులై ముక్తులయి నిత్యనిర్వాణానందమును పొందుదురు. ఇంతకంటె నింకఁ బ్రత్యక్ష ఫల మేమికావలయును."

"భగవానుఁడా! ఆశ్చర్యము అద్భుతము. నన్నుఁ దమ యుపాసకునిగ స్వీకరింపుఁడు. నేను మూఢుఁడనై యైశ్వర్యమునుగోరి ధర్మాత్ముఁడైన తండ్రిని జంపిన క్రూరుఁడను ఈ మహాపాపము పోవునట్లు ఇంక ముందు పాపము చేయకుండునట్లు నన్ను అనుగ్రహింపుఁడు."

"మహారాజా! చేసిన పాపము నంగీకరించి పశ్చాత్తాపపడుచుంటివి గదా. ఇఁకముందు ఎట్టి ప్రాణిని హింసింపక యార్యధర్మపరుఁడవై యుండుము." అని భగవానుఁడు పలికెను.

అపుడు అజాత శత్రువు భగవానునికి నమస్కరించి సెలవుగైకొని వెడలిపోయెను.

* * * *

౫౮. సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనుల నిర్వాణము.

ఒక సమయమున బుద్ధభగవానుఁడు శ్రావస్తి పట్టణమున అనాథపిండికుని జేతవనములో విహరించుచుండెను.

అప్పుడు ఆనందుఁడు వచ్చి "భగవానుఁడా! యాయుష్మంతుఁడగు సారిపుత్త్రుఁడు నిర్వాణము పొందెనఁట. ఇవిగో వాని పాత్రయు

బట్టలును, ఈ మాటలు వినఁగా నా శరీరములోని శక్తియంతయుఁ బోయెను. నాకు దిక్కులు శూన్యముగాఁ దోఁచినవి. ఏ మాటయుఁ దోఁచుటలేదు" అని చెప్పెను.

"ఆనందా! అయితే సారిపుత్త్రుఁడు శీలమును దీసికొనిపోయి నిర్వాణమును బొందెనా? సమాధినిగాని, ప్రజ్ఞనుగాని, విముక్తినిగాని తీసికొనిపోయి నిర్వాణమును బొందెనా?"

"భగవానుఁడా! సారిపుత్త్రుడు దేనిని దీసికొనిపోయి నిర్వాణమును బొందలేదు. కాని సారిపుత్త్రుఁడు మాకు ఉపదేష్ట. జ్ఞాతాజ్ఞాత విషయములను దెలుపుచు సముత్తేజము గలిగించుచు సబ్రహ్మచారులను అనుగ్రహింపఁ జేసెను. ఇది సారిపుత్త్రుని ధర్మముగా నున్నది. దానిని మేము తలఁచుకొను చున్నాము."

"ఏమి ఆనందా! నే నిదివఱకే చెప్పలేదా? అన్ని ప్రియవస్తువుల నుండి మనము విడఁబాటు పొందవలసినదేగదా. పుట్టిన వస్తువెల్లను నాశనముపొంది తీఱవలసినదే. నాశనము కాకుండనుండవలయును అనునది సంభవింపదుగదా. భిక్షుసంఘ మంతయు నున్నను అందఱిలోను సారమైన సారిపుత్త్రుఁ డిప్పుడు నిర్వాణము పొందెను. అతఁ డిప్పు డెక్కడ మరల దొరకును. కనుక మీ యంతట మీరే మీ మార్గములను జూపు దీపములు గండు. ఇతరులమీఁద ఆధారపడరాదు. ధర్మమునే శరణు చొచ్చుఁడు" అనెను.

ఇంతలో మౌద్గల్యాయనుఁడును నిర్వాణము పొందెనన్న వార్తయును భగవానుని చెవులఁబడెను. అపుడు భగవానుఁడు భిక్షుసంఘమును జూచి యిట్లనెను.

"భిక్షువులారా! నా కీ పరిషత్తు అంతయు శూన్యముగఁ దోఁచు చున్నది. సారిపుత్త్రుఁడును మౌద్గల్యాయనుఁడును ఉన్నప్పుడు ఈ పరిషత్తు నిండుగా నుండెడిది. ఏ దిక్కున వీ రిద్దఱు సంచారము చేయు

చుండెడివారో యా దిక్కున ఎట్టిలోటును లేక ఎవరి యవసరమును లేకుండ నుండెడిది. ఇట్టి యుత్తమమైన జంట ఎక్కడఁబొరకును. నాకు ఈ సారిపుత్త్ర మౌద్గల్యాయనులవంటి జంటయే మనపూర్వపు భగవానుల కుండియుండును. ఇంకముందు నుండఁగూడ. భిక్షువులారా! ఆశ్చర్యము. తథాగతుని శాసనములను ఉపదేశములను సరిగఁ బాలించి నాలుగువైపుల అన్నిపరిషత్తులకుఁ బ్రియులై ధర్మప్రచారము చేయు నిట్టి జంటలనుగూర్చి యాశ్చర్యము గలుగుచున్నది ఇట్టి వీరు నిర్వాణము పొందినను తథాగతునికి దుఃఖము గలుగుటలేదు. ఈ స్థితి యెట్లు లభించును. సర్వము నశించిపోవునదే. మహావృక్షము నిలచియున్నను దాని సారమైన పెద్ద కొమ్మలు విఱిగిపోయినట్లు ఇంత భిక్షుసంఘ మున్నను అందు సారభూతమైన సారిపుత్త్ర మౌద్గల్యాయనులు నిర్వాణ మొందిరి మీ యంతట మీరే దీపములు గండు. ఇతరులమీద ఆధారపడకుఁడు. ధర్మమును శరణు చొచ్చుఁడు. నేను పోయినప్పుడును మీ రిట్లే యుండవలయును."

* * * *

౫౯. భగవానుని మహాపరి నిర్వాణము.

బుద్ధభగవానుఁడు క్రమముగా రాజగృహము, అంబలట్టిక (పాట్నా జిల్లా) పాటలి గ్రామము, కోటి గ్రామము, నాటిక (వత్తిపర్గణా ముజప్ఫరపురజిల్లా) వైశాలి, వేణువ గ్రామము, భండగ్రామము, ఆమ్రగ్రామము, జంబుగ్రామముచేరి సంచారము చేయుచుఁ గుశీనరమువైపుగనున్న భోగనగరము చేరి యట ఆనందచైత్యమున విహరించి యటనుండి భిక్షు సంఘముతో పాటు పావాగ్రామముచేరి యట కంసాలియగు చుందుని యామ్రవనమున విహరించుచుండెను.

అపుడు కంసాలియగు చుందుఁడు వచ్చి భిక్షుసంఘముతోపాటు భగవానుని మఱునాఁడు భిక్షకు దయచేయవలసినదిగాఁ గోరెను. అప్పుడు

భగవానుఁడు మౌనముతో నంగీకరించెను. చుందుఁడు బహురుచ్యములగు పదార్థములు స్వయముగా * వడ్డించి భగవానుని భిక్షుసంఘమును సంతృప్తి పఱచెను. భోజనమైన పిదపఁ జుందునికి ధార్మిక వార్తలచే బోధచేసి యటనుండి లేచి వెడలిపోయెను.

ఆచుందునియింట భుజించినది మొదలుకొని భగవానునికి రక్తము పడు కఠోరవ్యాధి బయలుదేరెను. అది మరణవేదన కలిగింపఁ దొడఁగినది భగవానుఁడు స్మృతి జ్ఞానశక్తిచేత దాని కష్టముఁ బొందలేదు.

పిదప నక్కడనుండి కుసీనర పట్టనమునకు బయలుదేఱెను. మార్గ మధ్యమున భగవానుఁడు మార్గమునుండి తొలఁగి యొక చెట్టుక్రిందకుఁ బోయి "ఆనందా! అలసిపోయితిని వస్త్రము పఱువుము కూర్చుందును" అనెను.

అపుడు ఆనందుఁడు పఱచిన యాసనముపై భగవానుఁడు కూర్చుండి "ఆనందా! నేఁడు రాత్రి రెండుజాముల తర్వాత కుశీనరములో ఉపవర్తనశాల వనమునందు శాల వృక్షములమధ్య తథాగతుఁడు నిర్వాణము పొందును. ఆనందా! రమ్ము కకుత్స నదివైపు పోదము" అనెను.

పిదప వారు కకుత్స నదిలోదిగి స్నానముచేసి పైకిలేచి యానది యొద్దునున్న మామిడి తోటలోనికిఁ బోయిరి. అక్కడఁబఱచిన యాసనముపయి పరుండి యానందునిఁ బిలిచి యిట్లనెను. "ఆనందా! ఎవరైన చుందునిఁజూచి "చుందునియింట భుజించి భగవానుఁడు నిర్వాణమును

* వడ్డన పదార్థములలో శూకర మార్దవముగూడ వడ్డింపఁబడెనని బౌద్ధ గ్రంథములలోఁ గలదు. శూకర మార్దవమనఁగా ఏడాది వయస్సుగల పందిమాంస మని కొందఱును, పంచగోరసములతోఁ జేయఁబడిన పరమాన్నమని కొంద ఱును, రసాయనములలో వర్ణింపఁబడిన (బుద్ధభగవానునికి దీర్ఘాయువునిచ్చు) శూకర మార్దవమను నొక రసాయనమని కొందఱును, శూకర కందముయొక్క పాకమని కొందఱును వ్యాఖ్యానము చేసిరి.

పొందెను" అని నిందింతురేమో; యట్లు నిందింప కుండ జాగ్రత్త వహింపుము. ఇట్టి చింత చుందునికిఁగూడ గలుగకుండఁ జేయుము. మఱియు నీవు చుందునితో "చుందా! నీవు మహా భాగ్యశాలివి; బుద్ధభగవానుఁడు నిర్వాణము పొందు సమయమున నీయింట చివర భోజనము చేసెను. నీవెంత యదృష్ట వంతుఁడవు. 'ఈ మాటలు భగవానుఁడు స్వయముగాఁ జెప్పుచుండఁగా వింటినని చెప్పి యోదార్చుము". అని చెప్పి యక్కడనుండి హిరణ్యవతినది యావలి గట్టున నున్న కుశీనర యుపవర్తన మను మల్లురశాల వనమునకు భిక్షుసంఘముతోఁ గూడ వెళ్ళి యట ఉత్తర దిక్కుగా తలయుంచునట్లు మంచము వేయించి భగవానుఁడు అక్కడ అలసటచేఁ బరుండెను.

భగవానుఁడు నిర్వాణము పొందు సమయము సమీపించుచున్నదని తలఁచి యానందుఁడు విహారములోనికిఁబోయి యేడ్వసాగెను. అప్పుడది తెలిసి యానందుని రప్పించి "ఆనందా! విచారింపకు. ఏడ్వవలదు. నేనిది వఱకుఁ జెప్పలేదా? అన్ని ప్రియవస్తువులనుండి మనము విడఁబాటు పొందవలసినదేగదా. నాశనముపొందని దేదియులేదు. నీవు చిరకాలము నుండి సర్వవిధముల తథాగతునికి సేవ చేసితివి. నీవు ప్రధాన నిర్వాణ సాధనలో ముక్తుఁడ వగుము".

భగవానుఁడు నిర్వాణము పొందు సమయ మాసన్న మగుచున్న దని తెలిసి సుభద్రుఁడను సంన్యాసి భగవానునిఁ జూడవచ్చెను. అపుడు ఆనందుఁడు సుభద్రునితో "ఆయుష్మంతుఁడా! వలదు. తథాగతునికి ఇప్పుడు శ్రమ కలిగింపవలదు. భగవానుఁడిప్పు డలసిపోయి యున్నాఁడు" అనెను.

అది తెలిసి భగవానుఁడు "ఆనందా! సుభద్రుని వారింపకుము. రానిమ్ము. తథాగతుని దర్శింపనిమ్ము. అతఁడేదేని అడిగినచో జ్ఞానము తెలిసికొనవలయు ననుకోరికతో నడుగును. కాని శ్రమ కలిగింపవలెనని

యడుగఁడు. అతఁడడిగినచో వానికి నేను దెలిపిన దానిని అతఁడు వెంటనే తెలిసికొనును". అనెను.

అప్పుడు సుభద్రుని ఆనందుఁడు ప్రవేశ పెట్టెను. అప్పుడు భగవానుఁడు సుభద్రునికి ధర్మ ముపదేశించెను. సుభద్రుఁడు భగవానుని దగ్గఱ దీక్ష గైకొనెను. సుభద్రుఁడే దీక్ష పుచ్చుకొనినవారిలోఁ జివరివాఁడు.

"భిక్షువులారా! ఇదే మీకుఁజెప్పుచున్నాను. సర్వమును నశించి పోయెడిదే ప్రమాద పడకుండ జీవితలక్ష్యమును సంపాదింపుఁడు." అని భగవానుఁడు తుదిసందేశమునుజెప్పి. ధ్యానమగ్నుఁ డయ్యెను ధ్యానముద్ర నుండి భగవానుఁడు మేల్కొనియంతట మహాపరినిర్వాణమును బొందెను

* * * *

౬౦. అస్థికలపై స్థూప నిర్మాణము.

పిదప ఆ బుద్ధభగవానుని అస్థికలను ద్రోణ బ్రాహ్మణుఁడు ఎనిమిది భాగములుగఁజేసి ౧ వ భాగము అజాతశత్రుని కిచ్చెను. అజాత శత్రువు రాజగృహములో ఆ యస్థికలపై స్థూపమును గట్టించెను. ౨ వ భాగమును వైశాలియందలి లిచ్ఛవిరాజులకు ౩ వ భాగమును కపిలవస్తువు నందలి శాక్యరాజులకు ౪ వ భాగమును అల్లకప్పలోని బులియులకు ౫ వ భాగమును రామగ్రామమందలి కోలియులకు ౬ వ భాగమును వేఠద్వీపములోని బ్రాహ్మణులకు ౭ వ భాగమును పావాలోని మల్లురకు ౮ వ భాగమును కుసీనరలోని మల్లురకును బంచియిచ్చెను. ద్రోణ బ్రాహ్మణుఁడు తాను ఆ యస్థికలుంచిన కుంభమును గైకొనెను. చివర పిప్పలీవనములోని మౌర్యులు అంతయు ముగిసిన పిదపవచ్చి యక్కడనుండి బొగ్గులను దీసికొని వెళ్ళిరి. ఈ విధముగా అందఱును దీసికొనివెళ్ళి తమ తమ గ్రామములలో వాటిపై స్థూపములను నిర్మించిరి.

* * * *

౬౧. ప్రథమ సంగీతి.

బుద్ధభగవానుని నిర్వాణము తరువాత ఆయుష్మంతుఁడగు మహా కాశ్యపుఁడు భిక్షువులందఱను సమావేశపఱచి యిట్లనెను.

“ఆయుష్మంతులారా! భగవానుఁ డుపదేశించిన ధర్మమును మనము గానము చేయుదము. అధర్మము ప్రకట మగుచున్నది. అధర్మవాదులు బలవంతు లగుచున్నారు.”

ఇట్లు పలికి మహాకాశ్యపుఁడు అయిదు వందలమంది భిక్షువులను ఎన్నుకొనెను. ఈ అయిదువందలమంది భగవానుఁ డుపదేశించిన ధర్మము గానము చేయుటకును మిగిలినవారు దానిని విని యది సరియైనదో కాదో నిశ్చయించుటకును ఏర్పాటుచేసిరి. ధర్మమును గానము చేయుటకు భిక్షువులు రాజగృహముచేరి యందు గానము చేసిరి.

ఈ వినయసంగీతిలో అయిదు వందలమంది భిక్షువులు గానము చేసిరి కనుక దీనికి పంచశతిక అని పేరు గలిగెను.

సూత్ర పిటకము (పెట్టె) లో అయిదు నికాయములు. గలవు. ౧ దీర్ఘ నికాయము ౨ మధ్యమ నికాయము ౩ సంయుక్త నికాయము ౪ అంగుత్తర నికాయము. ౫ ఖుద్దక నికాయము.

బుద్ధభగవానుని నుండి గ్రహింపఁబడిన సూత్రములు ఎనుబది రెండు వేలు. ఇతర భిక్షువులనుండి గ్రహింపఁబడినవి రెండువేలు. మొత్తము ఎనుబది నాలుగువేలు సూత్రములు.

* * * *

౬౨. రెండవ సంగీతి.

నూరేండ్ల పిదప భిక్షువులలోఁ గొందఱు భగవానుని ధర్మములను భిన్న భిన్నముగాఁ జెప్పుచుండుటచే ఆయుష్మంతుఁడగు రేవతుఁడు పలు

గురు ప్రాచీనక భిక్షువులను ౧ సర్వకామి ౨ సాఢుఁడు, ౩ ఖుజ్జశోభితుఁడు ౪ వాష్షభగ్రామకుఁడు అను వారిని, ౧ రేవతుఁడు ౨ సంభూత సాణవాసి ౩ యశకాకండపుత్త్రుఁడు ౪ సుమనుఁడు అను పాలేయిక భిక్షువులను నలుగురిని ఎన్నుకొని వారిద్వారా నిర్ణయింపఁ బూనికొని సారేయ (సో కో. పటాణిజిల్లా) గ్రామములో ధర్మగానము చేయించెను ఈ రెండవ సంగీతిలో ఏడువందల భిక్షువులు పాల్గొనిరి కనుక దీనిని సప్తశతిక యనిరి.

* * * *

౬౩. మూఁడవ సంగీతి.

మఱి నూట పదునెనిమిది యేండ్ల పిదప సిగ్గవస్థవిరుఁడు చండవజ్జిస్థవిరుఁడు అను విద్దఱు యువకులు అయిదు నికాయములుగానున్న త్రిపిటకములను (౧ సూత్ర పిటకము ౨ వినయ పిటకము. ౩ అభిధర్మ పిటకము) చదివి భిక్షువులైయుండిరి. మోగ్గలి యను బ్రాహ్మణుని పుత్త్రుఁడగు తిష్యుఁడు ఇరువదవయేట భిక్షువై వారి దగ్గఱ త్రిపిటకముల నభ్యసించి చాలమందికి వానినిజెప్పి చదివింపఁ జేసెను.

ఆ సమయమున అశోకుఁడు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతఁడు అనేక యుద్ధములుచేసి సంతప్తుడై న్యగ్రోధ కుమారుఁ డనుభిక్షువు దగ్గఱ బుద్ధధర్మమును దెలిసికొని హింసను వదలి ధర్మప్రవర్తకుఁ డయ్యెను. అతఁడు "అశోకారామము" అను నారామమును నిర్మింపఁజేసి యది భిక్షువుల కర్పించెను. అశోకుఁ డొకనాఁడు మోగ్గలి పుత్త్రుఁడగు తిష్యుని నిట్లడిగెను.

"భగవానుఁడా, నేను బుద్ధ ధర్మమునకు వారసుఁడ నగుదునా? కానా"

"మహారాజా! ఇంత మాత్రముచే ధర్మమునకు వారసుఁడవు కావు. భిక్షువులకుఁ గావలసిన పదార్థము లేవి యిచ్చినను జీవరకు రాజ్య మిచ్చినను కావు."

"అయితే ధర్మమునకు వారసుఁడ నెట్లు కాఁగలను"

"మహారాజా! తాను ధనికుఁడైనను బీదవాఁడైనను సరే తాను కన్న పుత్త్రిని భిక్షునిగాఁ జేసినవాఁడే వారసుఁడు కాఁగలఁడు"

అప్పుడు అశోకుఁడు తన కుమారుఁడగు మహేంద్ర కుమారుని ఇరువదేండ్ల వానిని అతని సమ్మతిపై భిక్షువుగఁ జేసెను. ఆసమయమున రాజపుత్త్రియగు సంఘమిత్రయు భిక్షురాలయ్యెను. అప్పుడామె వయస్సు పదునెనిమిది ఏండ్లు. ఆమె భర్తయైన యగ్నిబ్రహ్మయును అదివఱకే భిక్షువైన యశోకుని యన్నయగు తిష్యకుమారునితోపాటు భిక్షువయ్యెను.

మహేంద్ర కుమారుఁడు మోగ్గలి పుత్త్రుఁడగు తిష్యస్థవిరుని దగ్గఱ బుద్ధధర్మమును దెలిసికొని వేయిమంది భిక్షువులతో ప్రధానమైనవాఁడయ్యెను పిదప మోగ్గలి తిష్యుఁడు త్రిపిటకములలో నిష్ణాతులైన యొక వేయిమంది భిక్షువులనుజేర్చి మహాకాశ్యపునివలెనే యశునివలెనే ధర్మగానము చేసెను. ఈ విధముగా మూఁడవ సంగీతి జరిగెను. ఈ సంగీతి తొమ్మిది మాసములలో సమాప్తి చెందెను.

* * * *

౯౪. ఆచార్య పరంపర — ప్రచారము.

౧ బుద్ధభగవానుఁడు ౨ ఉపాలి ౩ దాసకుఁడు ౪ సోణకుఁడు ౫ సిగ్గవుఁడు ౬ మోగ్గలిపుత్త్రుఁడు తిష్యుఁడు. మూఁడవ సంగీతివఱకు ఈ పరంపరచే జంబూద్వీపమున బుద్ధధర్మము వ్యాపించెను. మూఁడవ సంగీతి పిదప మహేంద్రుఁడు మొదలైనవారు దీనిని లంకాద్వీపమున వ్యాపింపఁజేసిరి. మహేంద్రునుండి యరిష్టస్థవిరుఁడు మొదలగు వారు ధర్మమును దెలిసికొనిరి. ౭ మహేంద్రుఁడు ౮ తిష్యదత్తుఁడు ౯ కాలసుమనుఁడు ౧౦ దీర్ఘస్థవిరుఁడు ౧౧ దీర్ఘసుమనుఁడు ౧౨ కాలసుమనుఁడు ౧౩ నాగస్థవిరుఁడు ౧౪ బుద్ధరక్షితుఁడు ౧౫ తిష్యస్థవిరుఁడు ౧౬ దేవస్థ

విరుఁడు ౧౭ సుమనుఁడు ౧౮ చూలనాగుఁడు ౧౯ ధర్మపాలితుఁడు ౨౦ రోహణుఁడు ౨౧ ఖేముఁడు ౨౨ ఉపతిష్యుఁడు ౨౩ పుష్యదేవుఁడు ౨౪ సుమనుఁడు ౨౫ పుష్యుఁడు ౨౬ మహాసీవుఁడు ౨౭ ఉపాలి ౨౮ మహానాగుఁడు ౨౯ అభయుఁడు ౩౦ తిష్యుఁడు ౩౧ పుష్పుఁడు ౩౨ చూలఅభయుఁడు ౩౩ తిష్యస్థవిరుఁడు ౩౪ చూలదేవుఁడు ౩౫ శివస్థవిరుఁడు. ఈ ప్రాజ్ఞులు లంకాద్వీపములో బుద్ధధర్మమును ప్రవేశింపఁజేసిరి.

పిదప మొగ్గలి పుత్రస్థవిరుఁడు ఈ ధర్మమును ప్రకాశింపఁజేయుటకు భిక్షువులను ఆయా చోట్లకు బంపెను. మధ్యాంతికస్థవిరుని కాశ్మీర గాంధారములకుఁ బంపెను. పెషావరు చుట్టుపట్ల ప్రదేశము గాంధారము. మహాదేవస్థవిరుని వింధ్యాచల ప్రాంతమయిన యిండోరు రాజ్యమునకుఁ బంపెను. రక్షితస్థవిరుని బొంబాయి ప్రాంతమునకు, యోనకధర్మ రక్షితుని నర్మదనుండి మహానానుండి బొంబాయివఱకుఁగల పశ్చిమ పర్వత ప్రాంతమునకును, మహాధర్మరక్షితస్థవిరుని మహారాష్ట్రమునకు మహారక్షితస్థవిరుని బాహ్లీక (బల్ఖ్) సిరియా మిశ్రయూనానీ మొదలైన యవన దేశములకును మధ్యమస్థవిరుని హిమాచల ప్రదేశమునకును శోణకుని ఉత్తరస్థవిరుని బర్మాదేశమునకుఁ బంపెను ఇట్టియుఁడు ఉత్తియుఁడు సంబలుఁడు భద్రసాలుఁడు మొదలగు వారితో భగవానుని నిర్వాణమునకుఁ బిదప ౨౩౬ ఏండ్లకు మహేంద్రుని లంకాద్వీపమునకుఁ బంపెను.

అశోక మహారాజు చెల్లెలయిన యమలాదేవి యయిదువందల కన్యలతోడను, అయిదువందల యంతఃపుర స్త్రీలతోడను సంఘమిత్ర దగ్గఱ దీక్షపొంది ప్రచారము గావించిరి.

* * * *

౬౫. త్రిపిటక రచన — సంగ్రహ వర్ణన.

పూర్వము మహామతులగు భిక్షువులు పరంపరగా కంఠస్థము చేయుచు వచ్చిన బుద్ధుఁ డుపదేశించిన పాలీభాషలోని * త్రిపిటకములను బుద్ధభగవానుఁడు పరినిర్వాణముపొందిన రెండువందల సంవత్సరములకుఁ బిదప భిక్షువులందఱు ఒకచోటఁజేరి గ్రంథస్థము చేసిరి.

పిటక మనఁగా పెట్టెయని యర్థము. ఆ గ్రంథములు మూఁడు రాసులుగా అనఁగా మూఁడు పెట్టెలుగా నుండెను. బౌద్ధ (సూక్త) సూత్ర ముల పెట్టెయని భావము.

౧ సుత్త (సూక్త, సూత్ర) పిటకము. ౨ వినయ (భిక్షు నియమ) పిటకము. ౩ అభిధమ్మ (ధర్మ) పిటకము అని యవి మూఁడు.

౧ సుత్త పిటకములో అయిదు నికాయములు (సూక్త సమూహ ములు) గలవు.

౧. దీఘనికాయము — ౩౪ సూక్తములు బుద్ధుని యుపదేశములు కొన్నికథలును గలవు.

౨. మజ్ఝిమనికాయము — ౧౫౨ సూక్తములు బుద్ధుని యుపదేశ ములు కొన్నికథలును గలవు.

౩. సంయుక్తనికాయము - ౫౬ సూక్తములు బుద్ధుని యుపదేశ ములు కొన్నికథలును గలవు.

౪. అంగుత్తరనికాయము — ౧౧ నిపాతములు బుద్ధుని యుపదేశ ములు కొన్నికథలును గలవు.

---

* మహాబోధి సొసైటీ, సారనాథు, బెనారసు వ్రాసిన లభింపఁగలవు.

౫ ఖుద్దకనికాయము – ఇందు ౧౫ గ్రంథములు గలవు.

ఖుద్దకనికాయములో :— ౧ ఖుద్దకపాఠము (శరణత్రయము దశ శిక్షలు నీతివాక్యములు మొదలగునవి కలవు) ౨ ధమ్మపదము (౪౨౪ గాథలు – బుద్ధోపదేశ రూపపద్యములు యమకాది వర్గములు.) ౩ ఉదానము (బుద్ధుని యుల్లాస వాక్యములు కథలును) ౪ ఇతివృత్తక (అశోకునికి పూర్వపు తరువాతి యితివృత్తములు ౧౨౪) ౫ సుత్తనిపాత ౬ విమానవత్థు ౭ ప్రేతవత్థు (ప్రేతముల కథలు) ౮ థేరగాథలు (స్థవిర భిక్షుల గాథలు) ౯ థేరీ గాథలు (భిక్షురాండ్ర గాథలు) ౧౦ జాతకకథలు (బుద్ధుని పూర్వజన్మ కథలు ౫౫౦) ౧౧ నిద్దేశము ౧౨ పటి సంపదా మగ్గము ౧౩ అపదానము ౧౪ బుద్ధవంశము ౧౫ చరియా పిటకము అనునవి గలవు.

వినయ పిటకములో (భిక్షుసంఘము ఆచరింపవలసిన నియమములు)

౧. పారాజిక ౨. ప్రాచిత్తియ (ప్రాయశ్చిత్తములు) ౩. మహావగ్గము ౪. చుల్లవగ్గము (క్షుద్రకవర్గము) ౫ పరిహారము అను భాగములు గలవు.

అభిధమ్మపిటకములో

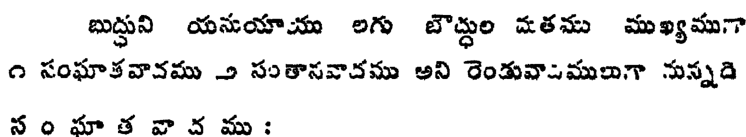
౧ ధమ్మసంగనీ ౨ విభంగ ౩ ధాతుకథలు ౪ పుగ్గలపణ్ణతి ౫ కథావత్థు ౬. యమకము ౭ పట్ఠానము అనునవి గలవు.

పై గ్రంథము లన్నియు ఆ యా సందర్భములలో అనేకులకుఁ జెప్పఁబడినవి. సంభాషణ రూపములోఁ గలవు.

౬౬. బౌద్ధమత శాఖలు.

బౌద్ధసంఘము

- మహాసాంఘికులు
  - గోకులికులు
    - ప్రజ్ఞప్తివాదులు
    - బాహుళికులు (బహుశ్రుతికులు)
      - చైత్యవాదులు (సామ్మితీయులు)
        - ఆంధ్రులు
          - వైపుల్యవాదులు
          - పూర్వశైలీయులు
          - అపరశైలీయులు
            - మహాయాన ప్రవర్తకులు
          - రాజగిరికులు
          - సిద్ధార్థకులు
  - ఏకవ్యావహారికులు
- స్థవిరవాదులు (హీనయానులు)
  - మహీశాసకులు
    - సర్వాస్తివాదులు
      - కాశ్యపీయులు
        - సాంక్రాంతికులు
          - సూత్రవాదులు (సౌత్రాంతికులు)
    - ధర్మగుప్తికులు
  - వృజిపుత్రికులు (వాత్సీపుత్రీయులు)
    - ధర్మోత్తరీయులు
    - భద్రయానీయులు
    - షణ్ణాగరికులు
    - సమ్మితీయులు
    - (షణ్ణాగరికులు)

బుద్ధుని యనుయాయు లగు బౌద్ధుల మతము ముఖ్యముగా ౧ సంఘాతవాదము ౨ సంతానవాదము అని రెండువాదములుగా నున్నది

సంఘాతవాదము:

త్రాడు చక్రములు ఇరుసు మొదలగువాని సంఘాతమే రథము అని చెప్పినట్లు ఇంద్రియములు మనస్సు మొదలగువాని సంఘాతమే జీవుడు. ఆత్మరూపుడుగాడు అని యీ వాదము తెలుపును. దీనినే నైరాత్మ్య వాదమందురు.

సంతానవాదము:

ఆత్మ జగత్తు అనిత్యములు. ఇవి క్షణముగూడ నుండక ప్రతి క్షణము నశించుచుండును. రూపాది స్కంధములు ప్రతి క్షణము మార్పు చెందుచున్నట్లే జీవుఁడును జగత్తును మారుచుండును. జల ప్రవాహమువలె దీపశిఖవలె అవి వరుస వరుసగా సంతాన (ప్రవాహ) రూపమై యుండును ఏ జలములో మనము స్నానము చేయుదుమో ఆ జలములోనే నిత్యము స్నానము చేయుదుమా? ప్రాఁత జలము పోయి క్రొత్తజలము వచ్చును. కాని జల సంతానము అట్లే యుండును. అట్లే దీపశిఖయును. ప్రతిక్షణము దీపశిఖాతరంగములు బయలుదేఱి యస్తమించు చుండును. మఱియు ఇంకొక దీపశిఖ బయలుదేఱుట కవి కారణ మగుచుండును. ఇది ప్రవాహ రూపముగ నుండును. కాన దీనివి సంతానవాద మందురు. పాలు పెరుగుగా మారును పెరుగు వెన్న యగును వెన్న నెయ్యి యగును. ఒక వస్తువుయొక్క యస్తిత్వ ప్రవాహములో ఒక యవస్థ పుట్టును పుట్టి యది లయ మొందును. ఇట్లు ఒక ప్రవాహము ఎప్పుడును నడచుచునే యుండును. ఈ ప్రవాహముయొక్క యవస్థలలో మధ్య ఒక్క క్షణమైనను వ్యవధి యుండదు. ఉన్నచో ఒకటి లయమై యింకొకటి పుట్టుట సంభవింపదు. ఇట్లే జన్మాంతరములను గ్రహించుటలో ఇదే ప్రవాహము జరుగుచుండును. ఆయా వస్తువుల యవస్థల పరంపరయే వస్త్వైక్యముగఁ దోఁపింపఁజేయుచున్నది. కాని వస్త్వైక్యము లభింపదు. అని యీవాదము లోని సంగతి.

ఇందులో ఒకటి సత్తను రెండవది అసత్తను నమ్ముచున్నది. బుద్ధుఁడు సత్త యసత్తల మధ్యమార్గము నవలంబించి పరిణామమును సత్యముగా సిద్ధాంతము చేసెను. పై వాదములు ఆధారముగా అనేక వాదములు బయలు దేఱెను.

* * * *

౬౭. బౌద్ధుల కొన్ని ముఖ్యమతములు.

1. మహాసాంఘికులు :

లోకోత్తరుఁడైన బుద్ధుని సిద్ధాంతముల నంగీకరింతురు. సంస్కారణ వాదులు వీరి దృష్టిలో బుద్ధుఁడు సర్వశక్తి మంతుఁడు. సాంసారిక వాసనలు లేనివాఁడు. ప్రకృతి నియమములనుగూడ మార్చఁగలవాఁడు అవతారము భిక్షు జీవితమునకు అర్హత పదవియె ముఖ్యముగాదు. బోధి సత్త్వుఁడగుటయె లక్ష్యము. అని నమ్మెదరు.

2. సర్వాస్తివాదులు.

భౌతిక జగత్తును చిత్తగత పదార్థమును బాహ్యాభ్యంతరములు సత్యమందురు. వీరి దృష్టిలో బుద్ధుఁడు దైవశక్తిగల మానవుఁడు అవిద్యాదులు నశించినచో జననాదులు నశించు నందురు. సంఘభద్రుఁడు మొదలగువారు దీని ప్రవర్తకులు.

3. సాఙ్మతీయులు :

పంచస్కంధములను పుద్గల (జీవుఁడు) పదార్థమును అంగీకరింతురు. జీవన మృత్యువులకుఁ బునర్జన్మకు మధ్య నింకొక శరీరమున్న దందురు.

4. వైపుల్యవాదులు :

గృహస్థ జీవితము గడపవచ్చు నందురు. ఇందులోనే తాంత్రికమైన వజ్రయాన బీజములు గలవు. మహాయానమును ఇందుండియె బయలు దేరినది. వీరు స్థవిరుల వాదమును హీనముగాఁ దలఁచి దానిని హీనయానము (నిర్వాణ ప్రాప్తికి నికృష్టమార్గము) అనియు తమ దానిని మహాయాన మనియు అనిరి.

బుద్ధభగవానుఁడు - జీవిత సంఘటనలు

యా న ము లు

1. హీ న యా న ము.

పూర్వము బుద్ధుఁడు బోధించిన దానిలో మార్పు నంగీకరించని స్థవిరులని హీనయానము. శుష్క జ్ఞానమె ఇందు ముఖ్యము. ఇది లంక బర్మా సయాం జావా మొదలగు చోట్లఁగలదు.

2. వ జ్ర యా న ము.

దీని ననుసరించువారు మంత్ర తంత్రముల నంగీకరింతురు మద్యము మంత్రము హఠయోగము మొదలగు తాంత్రిక సాధనలను వజ్రయానులు ఆచరింతురు ఇది యవినాశి అచ్ఛేద్యము అభేద్యము అని చెప్పి శూన్య వాదమె అస్తిటికి వజ్రము అందురు కాన నిది వజ్రయానము అనఁబడెను

3. మ హా యా న ము :

ఇందులో ప్రవృత్తి మార్గము భక్తిమార్గము ముఖ్యము మహాయానులు భక్తికి ప్రాధాన్యమిచ్చి జీవుల యాధ్యాత్మికోన్నతికి నైసర్గిక వికాసమునకుఁ దోడ్పడిరి వీరు సర్వము శూన్యము అందురు వీరిని మాధ్యమికు లనియు అందురు. సంసారము అనిత్యము నిర్వాణము అనిత్యము అందురు. నాగార్జునుఁడు ఆర్యదేవుఁడు మొదలగు వారు దీనికి ప్రవర్తకులు. ఇది టిబెట్టు చీనా కొరియా మంగోలియా జపానులందుఁ గలదు.

దా ర్శ ని కు లు

1. వై భా షి కు లు :

వీరు బుద్ధోపదేశములను విశేషించి భాషించిరి. (భాష్యములు వ్రాసిరి) గాన వైభాషికులయిరి. సర్వాస్తి వాదులు. బాహ్యవస్తువులు ప్రత్యక్షరూపముగా సత్యము, సంసారము సత్యము, నిర్వాణము సత్యము అందురు.

2. సౌ త్రాం తి కు లు :

బుద్ధ సూత్రముల నంగీకరించువారు (సూత్రములు అంతములు ప్రమాణము ఆయినవారు) బాహ్యార్థములు అనుమాన ప్రమాణ సిద్ధము లందురు. బాహ్యార్థవాదులు. సంసారము సత్యము నిర్వాణము అసత్యము అందురు ఆర్యస్థవిరులు, మహాసాంఘికులు దీని ప్రవర్తకులు.

3. యో గా చా రు లు :

బుద్ధ పారమితలు పొందుటకు యోగము నాచరింపవలె ననువారు. బాహ్య భౌతిక జగత్తును మిథ్యయని చిత్తవిజ్ఞానమె సత్యమని యందురు. వీరు విజ్ఞాన వాదులు. అసంగుడు వసుబంధువు దిఙ్నాగుడు ధర్మకీర్తి మొదలగువారు దీని ప్రవర్తకులు.

4. మా ధ్య మి కు లు :

మధ్యమార్గము నవలంబించువారు. వీరిది మహాయానము. సంసారము అసత్యము నిర్వాణము అసత్యము అందురు. నాగార్జునుడు మొదలగువారు దీని ప్రవర్తకులు.

* * * *

౬౮. బౌ ద్ధ క్షే త్ర ము లు.

౧. లుం బి ని వ న ము.

ఇది బుద్ధుడు పుట్టిన చోటు. రుమ్మిందై యని నేటి పేరు. ఇది నేపాలు సరిహద్దుకో యు. పి. లో బాలియా జిల్లాలోని కాంక్రా బజారు అను పెద్ద గ్రామమునకు ఏడు మైళ్లు. Oudh and Tirhat రైల్వేలైనులో నౌఘర్ (Nowgarh) స్టేషనుకు 20 మైళ్ళు.

చూడవలసినవి :- ౧ అశోక స్తంభము ౨ స్థూపములు ౩ నూతన మందిరములోని ఖాతి శిల్పములు, మొ.

౨. బు ద్ధ గ య.

ఇది బుద్ధుఁడు జ్ఞానమును పొందిన చోటు గయ స్టేషనుకు ఏడు మైళ్ళు.

చూడవలసినవి :- ౧ మహాబోధి మందిరము ౨ మహాబోధి వృక్షము (రావిచెట్టు) ౩ వజ్రాసనము. ౪ అనిమిషలోచన స్తూపము ౫ విహారము చుట్టుగలరాయి ౬ స్తూపములు ౭ మహంతుల మందిరము. మొ

౩. సా ర నా థ.

ఇది బుద్ధుఁడు మొదట ఉపదేశము చేసినచోటు. కాశీకి ఆఱుమైళ్లు. చూడవలసినవి :- 1 స్తూపములు 2 పురాతత్త్వ ప్రదర్శనశాల; 3 మూలగంధకుటీ విహారము. 4 బర్మాజైన మందిరములు. మొ

౪. కు శీ న గ ర ము.

ఇది బుద్ధుఁడు మహాపరినిర్వాణము పొందినచోటు గోరఖ్పూరు జిల్లాలో (యు. పి) కాశియా (Kasia) కు 1½ మైళ్ళు నేఁడు మతకున్వార్ (Matha Kunwar) అందురు.

చూ డ వ ల సి న వి :—

1 బుద్ధమందిరము. 2 మహాపరి నిర్వాణస్తూపము. 3 అంగార చైత్యము. 4 మథాబాబామూర్తి మందిరము. మొ.

౫. రా జ గృ హ ము.

ఇది బింబిసారుని పట్టనము. (E. I. R.) భక్తియార్పూరునకు 36 మైళ్లు E Ry. లో నున్నది. ఇది ప్రాచీనమైన జరాసంధుని పట్టనము కూడ.

చూడవలసినవి :—

1 గిజ్ఝకూటము (బుద్ధుని నివాసపర్వతము) 2 మణియార్ మఠము 3 తపోదానంది (వేడినీటిధారలు) 4 సత్తపాటిగుహ. బౌద్ధసభలు జరగిన

చోటు 5 బింబిసారుని జైలు. 6 అయిదుకొండలు వానిమీఁది జైన మందిరములు.

౬. నా లం ద.

ఇది ప్రాచీన విశ్వవిద్యాలయము. రాజగృహమునకు 4 మైళ్ళు

చూడవలసినవి :- 1 స్థూపములపంక్తి 2 విశ్వవిద్యాలయ భవనములు. విద్యార్థులుండు గదులు. 3 పురాతత్త్వ ప్రదర్శనశాల. మొ.

౭. శ్రా వ స్తి.

ఇక్కడ జేతవనములో బుద్ధుఁడు 24 వర్షాకాలములు గడపెను. యు. పి. లో గోండా జిల్లాలో బలరాంపూరు పట్టణమునకు 7 మైళ్లు O T. Ry లో నున్నది

చూడవలసినవి :- 1 పట్టణ శిథిలములు 2 జేతవన విహారము 3 ఆనందబోధి 4 పూర్వారామము 5 రాజకారామము 6 బర్మా జైనా వారి మందిరములు.

౮. క పి ల వ స్తు ప ట్ట ణ ము.

ఇది బుద్ధోపని పట్టణము. నేఁటి పేరు పదారియా (Padaria) హిమాలయముల పాదములవద్దనున్నది. శహారత్నంజ (Saharatnanga) స్టేషను నుండి వెళ్ళవచ్చును,

౯. సాం చీ

ఇందు ఎత్తైన కొండమీఁద స్థూపములున్నవి. ఢిల్లీకిపోవు దారిలో నున్నది. ఇది చిన్న స్టేషను.

చూడవలసినవి :- 1 స్థూపములు 2 అశోక స్తంభము 3 ప్రదర్శనశాల భవన శిథిలములు, మొ

౧౦. త క్ష శి ల.

ఇది విశ్వవిద్యాలయము. సరిహద్దు రాష్ట్రములోనిది. రావల్పిండికి 20 మైళ్ళు. N. W. Ry. లో నున్నది.

చూడవలసినవి :- 1 స్థూపములు 2 విహారములు జాండియాల్ 4 సిర్కాప్ 5 సిర్కుష్ = ప్రాఁతపట్టనము 6 ప్రదర్శనశాల. మొ.

౧౧. కౌ శాం బి.

ఇది అలహాబాదుకు 38 మైళ్ళు.

చూడఁదగినవి :- 1 పట్టన శిథిలములు 2 అశోక స్థంభము. మొ.

౧౨. ఎ ల్లో రా

ఇది బౌద్ధులు ఏకాంతముగ నివసించినచోటు. ఔరంగాబాదుకు 15 మైళ్ళు. దౌలతాబాదుకు 7 మైళ్లు.

చూడవలసినవి :- 1 ఒకే రాతిలో దొలిచిన బౌద్ధగుహాలు ౧౨ గలవు. సౌందర్యము చూడఁదగినది.

౧౩. అ జం తా గు హా లు.

జల్గాన్ స్టేషనునుండి బస్సులో వెళ్ళవలెను ఫరీద్పూరుకు 27మైళ్లు G. I. P. రైలు లైనులో పాచోరా Pachora స్టేషనుకు 13 మైళ్ళు. ఒకే రాతిలోఁ జెక్కఁబడిన 29 గుహాలు గలవు. గోడలమీఁదను పై కప్పుల మీఁద ను సుందర చిత్రములు గలవు.

౧౪. కా ర్లీ గు హా లు.

పూనా బొంబాయిలకు మధ్యఁగలవు. మాలవ్లీ స్టేషనుకు 3 మైళ్ళు. ఇందు చైత్యగుహాలున్నవి.

౧౫. బ రా బా ర్ కా న్హే రీ గు హా లు.

ఇవి గయకు 16 మైళ్లు. బోరివిలీ స్టేషనుకు 5 మైళ్లు.

౧౬. నా సి క గు హా లు.

ఇవి బొంబాయికి 5 మైళ్లు. 'త్రిరస్మి' అందురు.

౧౭. అ మ రా వ తి.

గుంటూరునుండి బస్సుమీఁద వెళ్ళవలయును. ధరణికోటకు 1 మైలు ఇందు ప్రదర్శనశాల మాత్రమె గలదు. కృష్ణానదీతీరము.

౧౭. నా గా ర్జు న కొం డ.

గుంటూరు మాచర్ల లైనులోఁ గలదు. మాచర్లకు 16 మైళ్లు.

చూడఁదగినవి :- ౧ విశ్వవిద్యాలయ శిథిలములు. ౨ విజయపురి. ౩ పురాతత్త్వ ప్రదర్శనశాల. ౪ నాగార్జునకొండ. ఇక్కడకు ౪ మైళ్ళలో నాగార్జున ప్రాజెక్టు కట్టఁబడుచున్నది.

భట్టిప్రోలు, గుడివాడ, జగ్గయ్యపేట, గుంటుపల్లి, ఘంటసాల, శాలిహుండాం మొదలగు ప్రదేశములును బౌద్ధ క్షేత్రములే. ఇప్పుడు అంతగాఁ జూడవలసినవి యిక్కడలేవు.

బామషా గుహలు, జున్నర్‌గుహలు. మహాకాల్‌గుహలు, ఉదయగిరి గుహలు అనునవిగూడ ఆంధ్రేతర ప్రాంతములలోఁ గలవు. అవి యంత ప్రసిద్ధమైనవిగావు.

* * * *

౨౫. బౌ ద్ధ సాం కే తి క ప ద ము లు.

1. ఆర్యసత్యములు :

౧ దుఃఖములు, ౨ దుఃఖ హేతువులు, ౩ దుఃఖ నిరోధము, ౪ దుఃఖ నిరోధమార్గము.

దుఃఖములు :

జన్మ జరా వ్యాధి మరణములు. ప్రియవియోగము. అప్రియ సంయోగము, కోరినది దొరకకపోవుట, ఉపాదాన స్కంధములు

ఉపాదాన స్కంధములు :

౧ రూపము, ౨ వేదన, ౩ సంజ్ఞ, ౪ సంస్కారము, ౫ విజ్ఞానము

రూపము = భూమి, నీరు, గాలి, నిప్పు ఈనాలుగు రూపోపాదానస్కంధములు

వేదన = విషయ సంబంధమునఁ గలుగు సుఖదుఃఖాద్యనుభూతి.

సంజ్ఞ = వేదన కలిగిన పిదప మొదటగా "వీఁడు దేవదత్తుఁడు" అని సంస్కారముద్వారా గురుతించునది సంజ్ఞ.

సంస్కారము = రూపవేదనా సంజ్ఞలవలన మెదడుపైనిపడిన యొకభావ యొక్క సాయమువలన "ఆ దేవదత్తుఁడె యితఁడు" అని గుర్తి టకుఁ గారణమైనది.

విజ్ఞానము = చేతన, మనస్సు.

దుఃఖహేతువులు =

తృష్ణ. భోగతృష్ణ. భవతృష్ణ. విభవతృష్ణ.

దుఃఖనిరోధము :

దుఃఖవినాశము తృష్ణానాశమువలన జన్మములు గలుగక పో

దుఃఖ నిరోధ మార్గము : ఆర్యాష్టాంగిక మార్గము.

౧ సమ్యగ్దృష్టి ౨ సమ్యక్సంకల్పము ౩ సమ్యగ్వచనము ౪ స. క్కర్మ ౫ సమ్యగ్జీవిక ౬ సమ్యక్ప్రయత్నము ౭ సమ్యక్స్మృతి ౮ సమ్య క్సమాధి.

2. త్రిరత్నములు : ౧ శీలము, ౨ సమాధి, ౩ ప్రజ్ఞ.

పంచశీలములు : ౧ అహింస, ౨ అస్తేయము, ౩ సత్యము, ౪ బ్రహ్మ చర్యము, ౫ మదకరవస్తు నిషేధము.

సమాధి : ౧ పూర్వజన్మస్మృతి, ౨ జీవోత్పత్తి, ౩ వినాశజ్ఞాన

ప్రజ్ఞ : ౧ శ్రుతమయి. ౨ చింతామయి.

ప్రజ్ఞవలన జ్ఞానదర్శనము, మనోమయ శరీరధార నిర్మాణ బుద్ధుల దివ్యశ్రోత్రము పరచిత్త జ్ఞానము, పూర్వజన్మస్మృతి, (చక్షువు గలుగును.

3. త్రిశరణములు : ౧ బుద్ధుని, ౨ ధర్మమును, ౩ సంఘమును శ చొచ్చుట.

4. అనుశయము, ఆస్రవము = చిత్తమలములు.

5. ధాతు = పదార్థములు, తత్త్వములు.

6. ఉపసంపద : కేశఖండనము, కాషాయవస్త్రధారణ, భిక్షునమస్కారః

త్రిశరణదీక్ష. ఇది చేయించుట. 20 ఏండ్ల వయస్సుకంటెఁ దక్కువ వాని కీయరాదు.

7. ప్రవ్రజ్య : సంన్యాసదీక్ష. ఇది తల్లిదండ్రుల యనుమతిమీఁదనే యివ్వవలెను.

8. బౌద్ధభిక్షులు.

1. స్రోత ఆపన్నుఁడు = నిర్వాణము పై ప్రవాహముఁ బతనముగాక కొన్నిరేడు జన్మలలో నిర్వాణము పొందువాఁడు.

అంత 2. సకృదాగామి = ఒక జన్మ పిదప నిర్వాణము పొందువాఁడు.

3. అనాగామి = ఇంక జన్మపొందక చనిపోయిన పిదప అకనిష్ట బ్రహ్మలోకమునఁబుట్టి పుణ్యపాపములనుభవించి నిర్వాణము పొందువాఁడు,

అగ్రశ్రావకుఁడు = బుద్ధుని యగ్రగామియగు శిష్యుఁడు.

అర్హతుఁడు = ఈశరీరముతో ఈ జన్మలోనే నిర్వాణము పొందువాఁడు.

1. సామణేరుఁడు = ప్రవ్రజ్య దీక్షను పొందినవాఁడు.

శ్రమణుఁడు, భిక్షువు = ఉపసంపదా దీక్షను పొందినవాఁడు.

స్థవిరుఁడు = భిక్షువైన పిదప 10 ఏండ్లకు స్థవిరుఁడనఁబడును.

మహాస్థవిరుఁడు = భిక్షువైన పిదప 20 ఏండ్లకు మహాస్థవిరుఁడనఁబడును.

సం 9. చైత్యము = సమాధి స్థానము.

10. విహారము = భిక్షువుల నివాస స్థానము.

11. స్థూపము = భిక్షువుల యస్థికలపైఁ గట్టినది.

రూ 12. బ్రహ్మవిహార భావన.

వేదా ఇది 1 మైత్రి 2 కరుణ 3 ముదిత 4 ఉపేక్ష అని నాలుగువిధములు.

సం 1 మైత్రీభావన = అన్ని ప్రాణులయందు మైత్రితో నుండుట.

2 కరుణా భావన = అన్నిప్రాణులయందు దయగలిగియుండుట.

3 ముదితా భావన = అన్ని ప్రాణుల సుఖములఁజూచి సంతసించుట

4 ఉపేక్షా భావన = దేనిని కోరిక అన్నిటిని ఉపేక్షించుట.

13. పారమితలు = పూర్ణ ప్రజ్ఞలు.

ఇవి 1 దానపారమిత 2 శీలపారమిత 3 నిష్కామ పారమిత 4 ప్రజ్ఞాపారమిత 5 వీర్యపారమిత 6 క్షాంతిపారమిత 7 సత్యపారమిత 8 అధిష్ఠానపారమిత 9 మైత్రీపారమిత 10 ఉపేక్షాపారమిత అని పది విధములు. ఇవి పది పూర్తిగానిచో బుద్ధుఁడు గాలేఁడు

14. పుద్గలము = వ్యక్తి. జీవుఁడు.

15. శ్రావక సంఘము = శిష్యసంఘము.

16. బోధి సత్త్వుడు = బుద్ధుఁడగుటకు యత్నము చేయువాఁడు.

17. ఉపోసథ = ఉపవాసము.

18. పాచిత్తియ = ప్రాయశ్చిత్తము.

19. నిదానములు :

1 జరామరణములు 2 జాతి (పుట్టుక) 3 భవము (పుట్టుకకు గారణమైన ధర్మాధర్మములును) 4 ఉపాదానము. 5 తృష్ణ 6 వేదన 7 స్పర్శ 8 షడాయతనములు (ఇంద్రియములు మనస్సు) 9 నామ రూపములు 10 విజ్ఞానము 11 సంస్కారము 12 అవిద్య.

20. ప్రతీత్య సముత్పాదము = పై నిదానములను అవిద్యనుండి వరుసగా జరామరణములవఱకు భావించుట. అవిద్యాదులను నశింపఁజేసినచో వరుసగా సంస్కారాదులు పుట్టవని భావించుట (చూ. నిర్వాణ మార్గము ౧౧ పుట)

21. నిర్వాణము = మోక్షము. సమ్యక్సమాధి. రాగద్వేషాది దుఃఖములను నిరోధించుటచేఁ జిత్తముఏకాగ్రమగుట, శరీరము విడచుటయును.
